

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANA BİLİM DALI

ADANA MÜZESİ ROMA İMPARATORLUK DÖNEMİ LAHİTLERİ

AHMET ÇELİK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA/2010

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANA BİLİM DALI

ADANA MÜZESİ ROMA İMPARATORLUK DÖNEMİ LAHİTLERİ

AHMET ÇELİK

DANIŞMAN: Yrd. Doç. Dr. Ercan NALBANTOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA/2010

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Arkeoloji Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Yrd. Doç. Dr. Ercan NALBANTOĞLU
(Danışman)

Üye : Doç. Dr. Murat DURUKAN

Üye : Yrd. Doç. Dr. K. Serdar GİRGİNER

ONAY

Yukarıda imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım. .../.../...

Prof. Dr. Azmi YALÇIN
Enstitü Müdürü

NOT: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki hükümlere tabidir.

ÖZET

ADANA MÜZESİ ROMA İMPARATORLUK DÖNEMİ LAHİTLERİ

Ahmet ÇELİK

Yüksek Lisans Tezi, Arkeoloji Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç Dr. Ercan NALBANTOĞLU

Haziran 2010, 213 sayfa

Roma İmparatorluk Dönemi içerisinde seri üretime geçildikten sonra lahitler sınıflandırıldığında, girlandlı lahitler, sütunlu lahitler, frizli lahitler, tabula ansatalı lahitler, sandık lahitler, yivli lahitler ve yarım işlenmiş lahitler göze çarpmaktadır.

Adana Müzesi Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri toplam 20 adet olmakla beraber, bu lahitler arasında daha çok girlandlı lahitlere ait örnekler bulunmaktadır. Bu girlandlı lahitlerden biri Attika lahitlerinde görülen bir özellik olan ön yüzünde iki adet girland taşırken geriye kalanları ise Anadolu geleneğine uygun olarak üç girlandlıdır. Bunun dışında aralarında frizli lahit örneği, sütunlu lahit örneği, sandık lahit örneği de vardır. Ayrıca tamamen veya bir bölümü yarım işlenmiş lahitler de bulunmaktadır.

Adana Müzesi Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri'nin mermer olanları Anadolu'nun Roma Dönemi içinde üretim yapan büyük lahit atölyelerinden ithal edilirken mermer olmayanlar ise yerel veya gezgin ustalarca imal edilmiştir. Söz konusu lahitler, Roma İmparatorluğu'nun diğer bölgelerinde bulunan lahitler ile tarihleme ölçütleri konusunda bir birliktelik sergilemektedir.

Anahtar Kelimeler: Roma Lahitleri, Girland, Medusa, Portre, Nike, Eros, Ovalık Kilikya, Yarım İşlenmiş Lahitler, Yazıt, Adana Müzesi.

ABSTRACT**ADANA MUSEUM ROMAN EMPIRE PERIOD SARKOPHAGI****Ahmet ÇELİK****Master Thesis, Department of Archeology****Supervisor: Ass. Prof. Dr. Ercan NALBANTOĞLU****June 2010, 213 pages**

When the sarkophagi classified after the mass production in the Roman empire period, garland sarkophagi, friezes sarkophagi, columned sarkophagi, sarkophagi with tabula ansata, crate sarkophagi, fluted sarkophagi, and semi fabricated sarkophagi, attract the attention.

As well as Adana Museum Roman Empire sarkophagi being totally 20, mostly the examples of garlanded sarkophagi exist in these sarkophagi. Whereas one of these sarkophagi carries two garlands-a feature seen in Attica sarkophagi-the rest are three garlanded, appropriate for the Anatolian tradition. Apart from this, there are columned, frieze and crate sarkophagi examples among them. Moreover, wholly or partly semi fabricated sarkophagi, exist, too.

Whereas the marble ones of the Adana Museum Roman Empire period sarkophagi were imported from huge sarkophagi plants manufacturing in the Roman period of Anatolia, non-marbles were produced by local and explorer masters. The issued sarkophagi shows an association about the dating criteria with the other sarkophagi found in other areas of the Roman Empire.

Keywords: Roman Sarkophagi, Garland, Medusa, Portrait, Nike, Eros, Bottom Cilicia, Semi Fabricated Sarkophagi, Inscription, Adana Museum.

ÖNSÖZ

Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji (Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi) Anabilim Dalı'na sunulan Adana Müzesi Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri konulu tez çalışması sırasında bana göstermiş oldukları hoşgörü ve yol göstericilikten dolayı Yrd. Doç. Dr. Ercan NALBANTOĞLU ve Yrd. Doç. Dr. K. Serdar GİRGINER'e çok teşekkür ediyorum. Ayrıca Arkeoloji Bölümü içerisinde görev yapan ve öğrenim gören, ancak isimlerini sayamadığım tüm meslektaşlarıma şükranlarımı sunuyorum.

Bunun yanında, çalışmamızı inceleyip değerli önerilerde bulunma nezaketini gösteren ve Adana Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nde görev yaptığım sıralarda tanıma şansına ve mutluluğuna eriştiğim Mersin Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü'nden Doç. Dr. Murat DURUKAN'a da teşekkür ediyorum.

Adana Müzesi Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri'nin bir bölümü üzerinde bulunan yazıtları Türkçe'ye çeviren, İstanbul Üniversitesi, Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı'ndan Prof. Dr. Mustafa Hamdi SAYAR beyefendiye de derin bir saygı ve şükran doluyum.

Çalışmalarım sırasında büyük özveride bulunarak defalarca yardımını gördüğüm Adana Müzesi çalışanlarından Sayın Mustafa ÖLÇER'e özellikle teşekkür ediyorum. Bu emekleri hiçbir zaman unutulmayacaktır.

Erzurum Atatürk Üniversitesi, Sanat Tarihi Bölümü'nde doktorasına devam eden ve tez çalışmalarım sırasında çok değerli önerilerde bulunan oda arkadaşım Sayın Hasan BUYRUK'a, Sayın Taşkın TABAN'a ve Adana Müze Müdürlüğü'ndeki diğer çalışma arkadaşlarıma da şükranlarımı sunarım.

Beni büyüten, okutan ve her zaman destekleriyle yanımda olan aileme, hiçbir zaman desteğini esirgemeyen değerli ağabeyim Arkeolog Zülfü ÇELİK'e özellikle çok teşekkür ediyorum.

Ahmet ÇELİK

ADANA

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
KISALTMALAR LİSTESİ.....	ix
EKLER LİSTESİ.....	x

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Kapsamı.....	1
1.2. Çalışmanın Amacı.....	1
1.3. Çalışmanın Önemi.....	2
1.4. Çalışmanın Yöntemi.....	2
1.5. Önceki Çalışmalar.....	3

İKİNCİ BÖLÜM

KİLİKYA VE OVALIK KİLİKYA

2.1. Kilikya.....	5
2.1.1. Ovalık Kilikya.....	6
2.1.1.1. Ovalık Kilikya'nın Fiziki Coğrafyası.....	6
2.1.1.2. Ovalık Kilikya'nın Tarihi Coğrafyası.....	7

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İMPARATORLUK DÖNEMİ ROMA LAHİTLERİ

3.1. Roma Lahit Tipleri.....	13
3.1.1. Girlandlı Lahitler.....	13
3.1.2. Yarım İşlenmiş Lahitler.....	15
3.1.3. Frizli Lahitler.....	18
3.1.4. Sütunlu Lahitler.....	19
3.1.5. Sandık Lahitler.....	20

3.1.6. Tabula Ansatalı Lahitler.....	20
3.1.7. Yivli Lahitler.....	20
3.2. Roma Lahitleri'nin Tarihlendirilmesi.....	21

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ADANA MÜZESİ ROMA İMPARATORLUK DÖNEMİ LAHİTLERİ

4.1. Adana Müzesi Roma İmparatorluk Dönemi Grup Oluşturan Lahitler.....	24
4.1.1. Adana Müzesi Roma İmparatorluk Dönemi Girlandlı Lahitler.....	24
4.1.1.1. 7330 Envanter Numaralı Lahit (Augusta Lahdi).....	24
4.1.1.2. 1 Envanter Numaralı Lahit (Anavarza Lahdi).....	27
4.1.1.3. 2 Envanter Numaralı Lahit.....	31
4.1.1.4. 340 Envanter Numaralı Lahit.....	33
4.1.1.5. 1058 Envanter Numaralı Lahit (Markellos'un Lahdi).....	34
4.1.1.6. 7 Envanter Numaralı Lahit.....	36
4.1.1.7. 151 Envanter Numaralı Lahit (Aurelia'nın Lahdi).....	39
4.1.1.8. Anazarbos 2 Lahdi.....	41
4.1.1.9. 912 Envanter Numaralı Lahit.....	43
4.1.1.10. 440 Envanter Numaralı Lahit.....	46
4.1.1.11. 8282 Envanter Numaralı Lahit.....	47
4.1.1.12. 272 Envanter Numaralı Lahit.....	49
4.1.1.13. Elaiussa Sebaste Lahdi.....	50
4.1.2. Adana Müzesi Roma İmparatorluk Dönemi Yarım İşlenmiş Lahitler.....	53
4.1.2.1. 5 Envanter Numaralı Lahit.....	53
4.1.2.2. Prokonnessos 2 Lahdi.....	54
4.1.2.3. İki Dönemli Lahit.....	55
4.2. Adana Müzesi Roma İmparatorluk Dönemi Grup Oluşturmayan Lahitler.....	56
4.2.1. 999 Envanter Numaralı Lahit (Akhilleus Lahdi).....	56
4.2.2. 3 Envanter Numaralı Lahit.....	62
4.2.3. 1010 Envanter Numaralı Lahit.....	64
4.2.4. 4 Envanter Numaralı Lahit(Kolabos'un Lahdi).....	71

BEŞİNCİ BÖLÜM
ADANA MÜZESİ ROMA İMPARATORLUK DÖNEMİ LAHİTLER
KATALOĞU

73

ALTINCI BÖLÜM
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

93

KAYNAKÇA.....	96
EKLER LİSTESİ.....	102
ÖZGEÇMİŞ.....	213

KISALTMALAR LİSTESİ

<i>bkz.</i>	bakınız
<i>Çev.</i>	Çeviren
<i>çiz.</i>	çizim
<i>ed.</i>	editör
<i>fig.</i>	figür
<i>lev.</i>	levha
<i>M.Ö.</i>	Milattan Önce
<i>M.S.</i>	Milattan Sonra
<i>res.</i>	resim
<i>taf.</i>	tafel
<i>vd.</i>	ve devamı
<i>yy.</i>	yüzyıl

EKLER LİSTESİ

Ek 1-Harita	Genel Hatlarıyla Kilikya Bölgesi.....102
Ek 2 –Levha I	(a) Girlandlı Lahit Örneği.....103 (b) Attika Tipi Girlandlı Lahit Örneği.....103
Ek 3-Levha II	(a) Yarım İşlenmiş Lahit Örneği.....104 (b) Sandık Lahit Örneği.....104
Ek 4-Levha III	(a) Sütunlu Lahit Örneği.....105 (b) Tabula Ansatalı Lahit Örneği.....105
Ek 5-Levha IV	(a) Yivli Lahit Örneği.....106 (b) Frizli Lahit Örneği.....106
Ek 6-Levha V	(a) 7330 Envanter Numaralı Augusta Lahdi.....107 (b) Augusta Lahdi Sol Kısa Yüz.....107
Ek 7-Levha VI	(a) Augusta Lahdi Sağ Kısa Yüz.....108 (b) Marcus Aurelius.....108
Ek 8-Levha VII	(a) Marcus Aurelius.....109 (b) Marcus Aurelius.....109
Ek 9-Levha VIII	(a) Augusta Lahdi Üzeri Medusa.....110 (b) 1 Envanter Numaralı Anavarza Lahdi.....110
Ek 10-Levha IX	(a) Anavarza Lahdi Ön Yüz Sağ Taraf Portre.....111 (b) Anavarza Lahdi Ön Yüz Sol Taraf Portre.....111
Ek 11-Levha X	(a) Anavarza Lahdi Sol Kısa Yüz.....112 (b) Anavarza Lahdi Sağ Kısa Yüz.....112
Ek 12-Levha XI	(a) Anavarza Lahdi Arka Yüz.....113 (b) Arka Yüz Sağ Taraf Kadın Portre Başı.....113
Ek 13-Levha XII	(a) Arka Yüz Sol Taraf Kadın Portre Başı.....114 (b) Samothrake Nikesi.....114
Ek 14-Levha XIII	(a) Anavarza Lahdi Üzerinde Nike.....115 (b) İ.S. 2. Yüzyıl Bayan Portresi.....115
Ek 15-Levha XIV	(a) Genç Faustina.....116 (b) Sabina.....116
Ek 16-Levha XV	(a) Yaşlı Faustina.....117 (b) Genç Faustina.....117

Ek 17-Levha XVI	(a) Lucilla.....118
	(b) Lucilla.....118
Ek 18-Levha XVII	(a) Julia Domna.....119
	(b) Julia Domna.....119
Ek 19-Levha XVIII	(a) 2 Envanter Numaralı Lahdin Ön Yüzü.....120
	(b) Lahdin Ön Yüzünde Bulunan Kap.....120
Ek 20-Levha XIX	(a) 2 Envanter Numaralı Lahdin Sağ Kısa Yüzü.....121
	(b) 2 Envanter Numaralı Lahdin Sol Kısa Yüzü.....121
Ek 21-Levha XX	(a) 2 Envanter Numaralı Lahdin Arka Yüzü.....122
	(b) Prokonnessos Yarım İşlenmiş Lahit Örneği.....122
Ek 22-Levha XXI	(a) Taşıyıcısı Koçbaşı ve Eros olan Lahit Örneği.....123
	(b) 340 Envanter Numaralı Lahit Ön Yüz.....123
Ek 23-Levha XXII	(a) 340 Envanter Numaralı Lahit Sağ Kısa Yüz.....124
	(b) 340 Numaralı Lahit Sol Kısa Yüz.....124
Ek 24-Levha XXIII	(a) 340 Envanter Numaralı Lahit Arka Yüz.....125
	(b) 1058 Envanter Numaralı Markellos'un Lahdi.....125
Ek 25-Levha XXIV	(a) Markellos'un Lahdi Arka Yüz.....126
	(b) Markellos'un Lahdi Sol Kısa Yüz.....126
Ek 26-Levha XXV	(a) Markellos'un Lahdi Sağ Kısa Yüz.....127
	(b) 7 Envanter Numaralı Lahdin Ön Yüzü.....127
Ek 27-Levha XXVI	(a) 7 Envanter Numaralı Lahdin Sol Kısa Yüzü.....128
	(b) 7 Envanter Numaralı Lahdin Sağ Kısa Yüzü.....128
Ek 28-Levha XXVII	(a) 7 Envanter Numaralı Lahdin Arka Yüzü.....129
	(b) Germencik Lahdi Detay.....129
Ek 29-Levha XXVIII	(a) İassos Lahdi Detay.....130
	(b) 7 Envanter Numaralı Lahdin Taşıyıcı Koçbaşı.....130
Ek 30-Levha XXIX	(a) 151 Envanter Numaralı Aurelia'nın Lahdi.....131
	(b) Aurelia'nın Lahdi Sağ Kısa Yüz.....131
Ek 31-Levha XXX	(a) Aurelia'nın Lahdi Sol Kısa Yüz.....132
	(b) Aurelia'nın Lahdi Arka Yüz.....132
Ek 32-Levha XXXI	(a) Aurelia'nın Lahdi Ön Yüz Medusa Başı.....133
	(b) Aurelia'nın Lahdi Ön Yüz Aslan Başı.....133
Ek 33-Levha XXXII	(a) Anazarbos 2 Lahdi Ön Yüz.....134
	(b) Anazarbos 2 Lahdi Sağ Kısa Yüz.....134

Ek 34-Levha XXXIII	(a) Anazarbos 2 Lahdi Sol Kısa Yüz.....135
	(b) Anazarbos 2 Lahdi Arka Yüz.....135
Ek 35-Levha XXXIV	(a) Anazarbos 2 Lahdi Üzeri Medusa.....136
	(b) Anazarbos 2 Lahdi Üzeri Aslan Başı.....136
Ek 36-Levha XXXV	(a) 912 Envanter Numaralı Lahit Ön Yüz.....137
	(b) 912 Envanter Numaralı Lahit Sağ Kısa Yüz.....137
Ek 37-Levha XXXVI	(a) 912 Envanter Numaralı Lahit Sol Kısa Yüz.....138
	(b) Plautilla.....138
Ek 38-Levha XXXVII	(a) M.S. 260-270 Kadın Portre.....139
	(b) M.S. 260-270 Kadın Portre.....139
Ek 39-Levha XXXVIII	(a) 912 Envanter Numaralı Lahit Üzerinde Nike.....140
	(b) 912 Envanter Numaralı Lahit Üzerinde Mask.....140
Ek 40-Levha XXXIX	(a) Gordianus III Portresi.....141
	(b) Gordianus III Portesi.....141
Ek 41-Levha XL	(a) 912 Envanter Numaralı Lahit Üzerinde Eros.....142
	(b) Lahdin Sol Kısa Yüzünde Medusa Başı.....142
Ek 42-Levha XLI	(a) Augusta Lahdi Üzerinde Medusa Başı.....143
	(b) Adana Müzesi Bahçesi Lahit Kapağı.....143
Ek 43-Levha XLII	(a) Lahit Kapağı Üzerinde Medusa Başı.....144
	(b) 912 Nolu Lahit Sağ Kısa Yüz Medusa.....144
Ek 44-Levha XLIII	(a) Lahit Kapağı Üzerinde Kadın Büstü.....145
	(b) 440 Envanter Numaralı Lahit Ön Yüz.....145
Ek 45-Levha XLIV	(a) 440 Envanter Numaralı Lahit Sol Kısa Yüz.....146
	(b) 440 Envanter Numaralı Lahit Sağ Kısa Yüz.....146
Ek 46-Levha XLV	(a) 440 Envanter Numaralı Lahit Arka Yüz.....147
	(b) 8282 Envanter Numaralı Lahdin Ön Yüzü.....147
Ek 47-Levha XLVI	(a) Lahit Sağ Kısa Yüz.....148
	(b) Lahit Sol Kısa Yüz.....148
Ek 48-Levha XLVII	(a) Lahit Arka Yüz.....149
	(b) Lahit Üzeri Üzüm Salkımı.....149
Ek 49-Levha XLVIII	(a) İmparator Diocletianus Portresi.....150
	(b) Lahit Üzeri Eros.....150
Ek 50-Levha XLIX	(a) Lahit Sol Taraf Kanatlı Figür.....151
	(b) Lahit Sağ Taraf Kanatlı Figür.....151

Ek 51-Levha L	(a) Melek Cebrail.....152
	(b) 272 Envanter Numaralı Lahit Ön Yüz.....152
Ek 52-Levha LI	(a) Lahdin Genel Görünümü.....153
	(b) Lahdin Sağlam Kısa Yüzü.....153
Ek 53-Levha LII	(a) Elaiussa Sebaste Lahdi Ön Yüz.....154
	(b) Elaiussa Sebaste Lahdi Sağ Kısa Yüz.....154
Ek 54-Levha LIII	(a) Elaiussa Sebaste Lahdi Sol Kısa Yüz.....155
	(b) Elaiussa Sebaste Lahdi Sağ Kısa Yüz Haç.....155
Ek 55-Levha LIV	(a) Elaiussa Sebaste Lahdi Sol Kısa Yüz Haç.....156
	(b) Elaiussa Sebaste Lahdi Arka Yüz.....156
Ek 56-Levha LV	(a) 5 Envanter Numaralı Lahdin Ön Yüzü.....157
	(b) Lahdin Sol Kısa Yüzü.....157
Ek 57-Levha LVI	(a) Lahdin Sağ Kısa Yüzü.....158
	(b) Lahdin Arka Yüzü.....158
Ek 58-Levha LVII	(a) Adana Müzesi Prokonnessos 2 Lahdi.....159
	(b) Prokonnessos 2 Lahdi Arka Yüz.....159
Ek 59-Levha LVIII	(a) Prokonnessos 2 Lahdi Sağ Yüz.....160
	(b) Prokonnessos 2 Lahdi Sol Yüz.....160
Ek 60-Levha LIX	(a) İki Dönemli Lahit Ön Yüz.....161
	(b) İki Dönemli Lahit Arka Yüz.....161
Ek 61-Levha LX	(a) İki Dönemli Lahit Sol Kısa Yüz.....162
	(b) İki Dönemli Lahit Sağ Kısa Yüz.....162
Ek 62-Levha LXI	(a) İki Dönemli Lahit Orta Haç.....163
	(b) İki Dönemli Lahit Sağ Haç.....163
	(c) İki Dönemli Lahit Sol Haç.....163
Ek 63-Levha LXII	(a) Kumaş Parça.....164
	(b) 999 Envanter Numaralı Akhilleus Lahdi.....164
Ek 64-Levha LXIII	(a) Karşılıklı Duran Aslanlar.....165
	(b) Akhilleus Sahnesi.....165
Ek 65-Levha LXIV	(a) Hektor'un Cesedini İsteme Sahnesi.....166
	(b) Hektor İçin Kurtarmalık Getirme Sahnesi.....166
Ek 66-Levha LXV	(a) Akhilleus Lahdi Sol Kısa Yüz.....167
	(b) Akhilleus lahdi Sağ Kısa Yüz.....167

Ek 67-Levha LXVI	(a) Sfenks.....168
	(b) Likya Lahdi Sfenksli Bölüm.....168
Ek 68-Levha LXVII	(a) Akhilleus Lahdi Arka Yüz.....169
	(b) Likya Lahdi Grifonlu Bölüm.....169
Ek 69-Levha LXVIII	(a) Yakutiye Medresesi, Hayat Ağacı ve Aslanlar.....170
	(b) Döner Kümbet, Hayat Ağacı ve Grifonlar.....170
Ek 70-Levha LXIX	(a) Yeni Asur Hayat Ağacı Sahnesi (M.Ö. 865).....171
	(b) M.Ö. 450 Civarı Klasik Dönem Kabartması.....171
Ek 71-Levha LXX	(a) Akhilleus Lahdi Üzerinde Tanrı Hermes.....172
	(b) Klasik Dönem Kabartma Baş1.....172
Ek 72-Levha LXXI	(a) Akhilleus Lahdi Üzeri Automedon.....173
	(b) Akhilleus Lahdi Sol Kısa Yüz, Akhilleus.....173
Ek 73-Levha LXXII	(a) Akhilleus Lahdi Sol Kısa Yüz, Hizmetkâr.....174
	(b) Marcus Aurelius.....174
Ek 74-Levha LXXIII	(a) Lucius Verus.....175
	(b) Commodus.....175
Ek 75-Levha LXXIV	(a) 3 Envanter Numaralı Lahdin ÖnYüzü.....176
	(b) 3 Envanter Numaralı Lahit, Taşıma Sahnesi.....176
	(c) 3 Envanter Numaralı Lahit, Aslan Baş1.....176
Ek 76-Levha LXXV	(a) 3 Envanter Numaralı Lahit, Yazıt.....177
	(b) 3 Envanter Numaralı Lahdin Sol Kısa Yüzü.....177
Ek 77-Levha LXXVI	(a) 3 Envanter Numaralı Lahdin Sağ Kısa Yüzü.....178
	(b) 3 Envanter Numaralı Lahdin Arka Yüzü.....178
Ek 78-Levha LXXVII	(a) 3 Envanter Numaralı Lahit Kısa Yüz Erkek Büstü..179
	(b) 1010 Envanter Numaralı Lahdin Ön Yüzü.....179
Ek 79-Levha LXXVIII	(a) Sütunlu Lahdin Sol Kısa Yüzü.....180
	(b) Sütunlu Lahdin Arka Yüzü.....180
Ek 80-Levha LXXIX	(a) Sidamara Lahdi.....181
	(b) Antakya Lahdi.....181
Ek 81-Levha LXXX	(a) İznik Sütunlu Lahit.....182
	(b) Septimus Severus.....182
Ek 82-Levha LXXXI	(a) Septimus Severus.....183
	(b) Sütunlu Lahit Sol Kısa Yüz Sakallı Erkek.....183

Ek 83-Levha LXXXII	(a) Sütunlu Lahit Arka Yüz Genç Erkek.....184
	(b) M.S. 270-290 Arası Erkek Portre.....184
Ek 84-Levha LXXXIII	(a) M.S. 270-290 Arası Kadın Portre.....185
	(b) Sütunlu Lahit Sol Kısa Yüz Üzeri Kadın Başı.....185
Ek 85-Levha LXXXIV	(a) Sütunlu Lahit Arka Yüz Üzeri Kadın Başı.....186
	(b) 4 Envanter Numaralı Kolabos Lahdi.....186
Ek 86-Levha LXXXV	(a) Kolabos Lahdi Arka Yüz.....187
	(b) Kolabos Lahdi Sol Kısa Yüz.....187
	(c) Kolabos Lahdi Sağ Kısa Yüz.....187
Ek 87-Levha LXXXVI	Kolabos Lahdi Ön Yüz Yazıt.....188
Ek 88-Çizim 1	Roma Lahit Tipleri.....189
Ek 89-Çizim 2	(a) 1. Grup Küçük Asya Yarım İşlenmiş Lahitler.....190
	(b) 2. Grup Küçük Asya Yarım İşlenmiş Lahitler.....190
Ek 90-Çizim 3	(a) 3. Grup Küçük Asya Yarım İşlenmiş Lahitler.....191
	(b) 4. Grup Küçük Asya Yarım İşlenmiş Lahitler.....191
Ek 91-Çizim 4	Küçük Asya Yarım İşlenmiş Lahit Örnekleri.....192
Ek 92-Çizim 5	(a) 7330 Envanter Numaralı Augusta Lahdi.....193
	(b) Augusta Lahdi Sol Kısa Yüz.....193
Ek 93-Çizim 6	(a) 1 Envanter Numaralı Anavarza Lahdi Ön Yüz.....194
	(b) Anavarza Lahdi Sağ Kısa Yüz.....194
Ek 94-Çizim 7	(a) 2 Envanter Numaralı Lahdin Ön Yüzü.....195
	(b) Lahit Sol Kısa Yüz.....195
Ek 95-Çizim 8	(a) 340 Envanter Numaralı Lahdin Ön Yüzü.....196
	(b) Lahit Sağ Kısa Yüz.....196
Ek 96-Çizim 9	(a) 1058 Envanter Numaralı Markellos'un Lahdi.....197
	(b) Markellos'un Lahdi Sol Kısa Yüz.....197
Ek 97-Çizim 10	(a) 7 Envanter Numaralı Lahdin Ön Yüzü.....198
	(b) Lahit Sol Kısa Yüz.....198
Ek 98-Çizim 11	(a) 151 Envanter Numaralı Aurelia'nın Lahdi.....199
	(b) Aurelia'nın Lahdi Sağ Kısa Yüz.....199
Ek 99-Çizim 12	(a) Anazarbos 2 Lahdi Ön Yüz.....200
	(b) Anazarbos 2 Lahdi Sağ Kısa Yüz.....200
Ek 100-Çizim 13	(a) 912 Envanter Numaralı Lahdin Ön Yüzü.....201
	(b) Lahit Sol Kısa Yüz.....201

Ek 101-Çizim 14	(a) 440 Envanter Numaralı Lahdin ÖnYüzü.....202
	(b) Lahit Sağ Kısa Yüz.....202
Ek 102-Çizim 15	(a) 8282 Envanter Numaralı Lahit Ön Yüz.....203
	(b) Lahit Sol Kısa Yüz.....203
Ek 103-Çizim 16	(a) 272 Envanter Numaralı Lahdin Ön Yüzü.....204
	(b) Lahit Kısa Yüz.....204
Ek 104-Çizim 17	(a) Kartal Lahdi Ön Yüz.....205
	(b) Kartal Lahdi Sol Kısa Yüz.....205
Ek 105-Çizim 18	(a) 5 Envanter Numaralı Lahdin Ön Yüzü.....206
	(b) Lahit Sağ Kısa Yüz.....206
Ek 106-Çizim 19	(a) Prokonnessos 2 Lahdi Ön Yüz.....207
	(b) Lahit Sağ Kısa Yüz.....207
Ek 107-Çizim 20	(a) İki Dönemli Lahdin Ön Yüzü.....208
	(b) İki Dönemli Lahit Sol Kısa Yüz.....208
Ek 108-Çizim 21	(a) 999 Envanter Numaralı Akhilleus Lahdi.....209
	(b) Akhilleus Lahdi Sağ Kısa Yüz.....209
Ek 109-Çizim 22	(a) 3 Envanter Numaralı Lahdin Ön Yüzü.....210
	(b) Lahit Sol Kısa Yüz.....210
Ek 110-Çizim 23	(a) 1010 Envanter Numaralı Lahdin Ön Yüzü.....211
	(b) Lahit Sol Kısa Yüz.....211
Ek 111-Çizim 24	(a) 4 Envanter Numaralı Kolabos'un Lahdi.....212
	(b) Kolabos Lahdi Sol Kısa Yüz.....212

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Kapsamı

Tezin konusu, Adana Müzesi Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri'dir. Adana Müzesi bünyesinde bu tanıma uyan toplam 20 adet lahit bulunmakta olup 19 lahit Adana Müzesi'nde, 1 lahit ise Adana Müzesi'ne bağlı Anazarbos Antik Kenti sınırlarında bulunan müze evin bahçesinde sergilenmektedir.

Lahitler, Adana, Osmaniye ve Mersin İli sınırları içerisinde getirilmiştir. Bu alanlar geçmişte Ovalık Kilikya olarak adlandırılan bölgeye tekabül etmektedir. Ovalık Kilikya'nın genişliği, lahitlerin çeşitliliği, figürlerin ve motiflerin zenginliğinin yanında lahitlerinin bağlantılarının ve gelişimlerinin anlaşılabilmesi düşüncesinden hareketle özellikle Ovalık Kilikya üzerinde yoğunlaşan bir tarihçe yine bu kapsama dâhildir.

Lahitler üzerinde bulunan bazı figür ve motiflerin, Roma öncesi dönemde bile Anadolu, Mezopotamya ve Mısır'da görülmesinden dolayı, bu bölgelerin özellikle M.Ö. II. ve I. binyıl içerisinde görülen benzer figür ve motifleri de çalışma kapsamındadır.

Bunun yanı sıra, Roma Lahitleri'nin tipleri, tarihlendirme ölçütleri, ayrıca Roma sonrası gömü geleneğine yansıyan durumda çalışma alanı içerisinde.

1.2. Çalışmanın Amacı

Adana Müzesi Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri'ni belirli bir yöntem çerçevesinde inceleyip sunmak ve irdelenen eserlerin tarihlendirilebilmesine yönelik öneriler getirmek birincil amacı teşkil etmektedir.

Bunun yanında, Adana Müzesi bünyesinde yer alan mermer lahitlerin ithal yolla getirilmiş olmasından dolayı, bunların Roma Dönemi Anadolu Lahit Atölyeleri ile olan ilişkileri, Anadolu'nun bu dönem büyük lahit atölyelerinin özellikleri, gelenekleri, diğer büyük atölyeler ile olan benzerlikleri ve farklılıkları tezin ikinci hedefini oluşturmaktadır. Buna ek olarak Roma İmparatorluk Merkez ve Attika Lahitleri ile Anadolu Lahitleri'nin benzerlik ve farklarıyla beraber lahitlerin, Roma öncesi durumları ve gelişimi ile Roma sonrasındaki devamı ve etkilerinin ne olduğunun bulunması yine tezin ikinci hedefine dâhildir.

1.3. Çalışmanın Önemi

Adana Müzesi Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri üzerine yapılan bu çalışma ile lahitlerin daha iyi tanınması ve anlaşılabilmesine çok küçük de olsa bir katkı sağlanmış olacaktır.

Buna ek olarak, incelenen Adana Müzesi Lahitleri'nin malzemesinin mermer ve kireçtaşı olmasının yanında, mermer olanların farklı atölyelerden ithal edilmesi ve kireçtaşı olanların ise yerel ustalarca yapılmış olmasına ek olarak bir de çok uzun zaman boyunca her türlü müdahaleye açık kalmasıyla ortaya çıkan yıpranmışlık, lahitlerin tarihlendirilmesi ve bağlantılarının anlaşılmasında bir zorluk oluşturmaktadır. Ancak bu çalışmayla, özellikle Afrodisyas, Karia Bölgesi, Efes, Prokonnessos, Dokumeion, gibi Anadolu içinde önde gelen atölyelerin gelenekleri ve üsluplarıyla beraber, tarihlendirme ölçütlerinin daha anlaşılabilir bir hale getirilebilmesi için irdelenmesi, sade Küçük Asya değil aynı zamanda Roma Dünyası içinde yer alan herhangi bir bölgenin lahitlerinin de eskisine nazaran daha rahat anlaşılabilmesine katkı sağlayacaktır.

1.4. Çalışmanın Yöntemi

Çalışmada incelenen eserler Roma İmparatorluk Dönemi lahit tiplerine uygun olarak sınıflandırılmıştır. Roma İmparatorluk Dönemi lahit tipleri hakkında genel bilgi verilmiş ve belirgin özelliklerine değinilmiştir.

Bunun yanında, Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri'nin tarihlendirme ölçütleri de genel olarak verilmiştir. Çalışma konusu lahitler tarihlenirken, Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri'nin yanı sıra özellikle Anadolu içinde bu dönemin büyük lahit atölyelerinin ürünleri de göz önüne alınarak bir değerlendirme yapılmıştır. Buna ek olarak Roma Portre Sanatı ve Roma Heykel Sanatı gibi ölçütlerden de faydalanılmıştır. Adana Müzesi Lahitleri, mümkün olan en dar aralıkta tarihlendirilmeye çalışılmış ve genelde 20 yıllık bir zaman dilimi içerisine sokulmuştur.

Adana Müzesi Lahitleri'nin tarihlendirilmesi ve form gelişimlerinin irdelenmesiyle Roma Dönemi Anadolu Lahit Atölyeleri'nin de form gelişimleri ön plana çıkartılmıştır.

Tez konusu lahitlerden grup oluşturanlar kendi içinde erkenden geçe doğru bir sıralama ile tasnif edilmiştir. Bunun dışında grup oluşturmayan tek örnekli lahitler ise yine erkenden geçe doğru bir sıralamaya uygun olarak düzenlenmişlerdir. Bazı lahitler

üzerinde yer alan yazıtların çözülmesi ile birkaç adet lahdi sahibinin ismi anlaşılmış ve böylece 4 Envanter Numaralı Lahde; Kolabos'un Lahdi, 151 Envanter Numaralı Lahde; Aurelia'nın Lahdi ve 1058 Envanter Numaralı Lahde ise Markellos'un Lahdi gibi ikinci bir isim daha verilmiştir. Bunun dışında envanter numarası olmayan lahitler ise bulundukları yere veya en belirgin özelliğine bağlı olarak adlandırılmıştır.

Çalışmada öncelikle metin kısmı ve sonra metnin akışına uygun olarak ve lahitlerin sıralanmasına paralel bir şekilde önce harita, sonra fotoğraflar ve son olarak da çizimler verilmiştir. Fotoğrafların düzenlenmesinde "Picasa 3" fotoğraf programı ve metnin yazımında ise "Microsoft Office Word 2007" programı kullanılmıştır. Lahitlerin çizimi klasik yöntemlerle yapılmıştır.

Tez çalışması altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümü giriş oluşturmakta olup çalışmanın kapsamı, amacı, önemi ve yöntemi bu bölümde anlatılmıştır. İkinci bölümde Adana Müzesi Lahitleri'nin kökeninin ve form gelişiminin daha iyi anlaşılabilmesine yönelik olarak özellikle Ovalık Kilikya üzerine yoğunlaşan bir tarihçe verilmiştir. Üçüncü bölümü Roma İmparatorluk Dönemi Lahit tipleri ile tarihleme ölçütleri oluşturmaktadır. Dördüncü bölümde Adana Müzesi Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri konu edilmiştir. Beşinci bölümde tez konusu lahitlerin kataloğu oluşturulmuştur. Altıncı bölüm ise sonuç ve değerlendirmeden oluşmaktadır.

Çalışmada yararlanılan bazı kaynaklardaki fotoğrafların çok eski veya renksiz olmasından dolayı daha iyi bir çalışma yapabilmek ve de sunabilmek adına internet üzerinden bazı fotoğraflar bulunmuş ve internet adresleri, fotoğrafların altında verilmiştir.

1.5. Önceki Çalışmalar

Adana Müzesi 7330 Envater Numaralı Augusta Lahdi, Nuşin Asgari tarafından 1977 yılında yayınlanan "Die Halbfabrikate Kleinasiatischer Girlandensarkophage und Ihre Herkunft" isimli makalede sayfa 340 ve resim 25'te konu edilmiştir. Bu lahit Guntram Koch ve Helmutt Sichtermann tarafından hazırlanan 1982 tarihli *Römische Sarkophage* isimli eserde sayfa 552'de kullanılmıştır. Bunun dışında Rıfat Ergeç tarafından hazırlanan *Anavarza Lahitleri* konulu Basılmamış Yüksek Lisans Tez Çalışması'nda yine bu lahde değinilmiştir.

Adana Müzesi 1 Envanter Numaralı Anavarza Lahdi Etienne Michon tarafından 1921 yılında yayınlanan Syria II isimli eser içerisinde "Sarkophage d'Anavarza" bölümünde değerlendirilmiştir. Nikolaus Himmelmann 1970 tarihli *Der 'Sarkophag'*

aus Megiste isimli eserinde ve Rıfat Ergeç'in *Anavarza Lahitleri* konulu tez çalışmasında yine bu lahit konu edilmiştir. Buna ek olarak Guntram Koch, 2001 yılında yayınladığı *Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri* kitabında bu Anavarza Lahdi'ne işaret etmiş ve eserin Dokumeion Lahitleri'nin özelliklerini taşıdığını belirtmiştir.

Adana Müzesi 2 Envanter Numaralı Lahde, *Römische Sarkophage* isimli eserin 551. sayfasında değinilmiştir. Lahit, *Anavarza Lahitleri* konulu tez çalışmasında ve Gül Karaüzüm tarafından 2005 yılında hazırlanan *Doğu Dağlık Kilikya Bölgesi Lahitleri* isimli Basılmamış Yüksek Lisans Tez Çalışması'nda sayfa 46, levha 46 ve Figür 70'de kullanılmıştır.

Adana Müzesi 7, 1058, 151, 440, 3 Envanter Numaralı Lahitlere *Anavarza Lahitleri* isimli çalışmada ayrıca atıfta bulunulmuştur.

Anazarbos 2 olarak adlandırılan lahit, *Anavarza Lahitleri* isimli tez çalışmasında ve Ahmet Ünal ile K. Serdar Girginer tarafından 2007 yılında hazırlanan *Kilikya-Çukurova, İlk Çağlardan Osmanlı Dönemi'ne Kadar Kilikya'da Tarihi Coğrafya, Tarih ve Arkeoloji* isimli kitapta lahadin fotoğrafı kullanılmıştır.

Fahri Işık 1983 tarihli "Das Kuppelgrab von Halifet Alp-Gazi in Amasya und Sein Wiederverwendeter Römischer Girlandensarkophag" isimli makalesinde Adana Müzesi 8282 Envanter Numaralı Lahdi örnek olarak kullanmıştır. Bu lahde yine *Anavarza Lahitleri* isimli tez çalışmasında yer verilmiştir.

Sabine Rogge, 1995 tarihli *Die Attischen Sarkophage, Achill und Hippolytos* lahitleri konulu Corpus içinde Adana Müzesi 999 Envanter Numaralı Akhilleus Lahdi'ni konu etmiştir. Bunun dışında Özgür Turak tarafından hazırlanan 2005 tarihli *Pamphylia Bölgesinde Bulunan Attika Tipi Lahitler* isimli Basılmamış Yüksek Lisans Tez Çalışması içinde yine bu lahit kullanılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

KİLİKYA VE OVALIK KİLİKYA

2.1. Kilikya

Kilikya Bölgesi genel hatlarıyla, Anadolu'nun güneyinde yer alan Akdeniz Bölgesi üzerinde bulunmaktadır (Harita).

Bununla birlikte Kilikya'nın M.Ö. II. binyıl ve I. binyıl Anadolu'su içindeki sınırları birbirinden farklılık arz etmektedir. M.Ö. II. binyıl sınırlarının tespitinde karşılaşılan güçlükler rağmen Kilikya, M.Ö. II. binyılda Kizzuwatna olarak isimlendirilen bir devletin merkezi konumundadır. Kizzuwatna Devleti'nin tampon ve işgal bölgeleriyle beraber sınırları doğuda; Fırat Nehri'ne ve Mitanni Devleti'nin başkenti Waşşukanni'yi de içine alacak şekilde Mardin civarına, Kuzeyde; Zile yakınlarında bulunan Maşat Höyük'te ele geçirilen bir mektuba göre Gülek Boğazı'nı aşarak Maşat Höyük ve Çorum İli sınırlarında yer alan Şapuniwa'ya (Ortaköy) kadar uzanıyordu.

Anadolu'da, Hitit gibi bir dünya gücünün M.Ö. 12. yy. başlarında çökmesiyle birlikte bir değişim yaşanmış ve bu değişimden Kilikya Bölgesi'de etkilenmiştir.

M.Ö. I. binyılda Kilikya Bölgesi batıda; Pamphilya'nın doğuda bittiği yer olan Manavgat-Anamur arasındaki bölgeye, doğuda; antik yazarların Myrandus veya İssikos Kolpos olarak adlandırdıkları İskenderun Körfezi'nin doğusundaki Kilikya Pylai'ye kadar uzanmaktadır. Başkaca görüşlere göre ise Kilikya'nın M.Ö. I. binyıl batı sınırları, Alanya (Korakesion), Melas Irmağı veya Gazipaşa'ya (Selinus) kadar uzanıyordu. Doğu sınırları ise Hatay Bölgesi'nde bulunan Arsuz'a (Rhosus) kadar uzanmaktadır. Kilikya'nın M.Ö. I. binyıl kuzey sınırları tam olarak belirgin olmamakla beraber, Toros Dağları'nın çizmiş olduğu doğal hat sınır olarak kabul edilebilir. Kilikya kuzeydoğuda, Kapadokya Bölgesi'ne, kuzeybatıda ise Pisidia Bölgesi'ne kadar uzanmaktadır. Herodotos, Ptolemaios ve Strabo gibi antik dönem yazarları ve coğrafyacıları, Kilikya'yı Dağlık Kilikya ve Ovalık Kilikya diye ikiye ayırmışlardır. Dağlık Kilikya, Grekçe, Kilikya Trakheia veya Kilikya Oreine olarak, Latince ise Kilikya Aspera olarak isimlendirilmiştir (Ünal, A.-Girginer, K.S. 2007: 60–61).

Ovalık Kilikya'nın kuzeyinde Toros Dağları bulunmaktadır. Burada yer alan Comana Roma Dönemi'nde önemli bir merkezdir. Ayrıca Ovalık Kilikya'da bulunan

Anazarbos, Sision, Misis (Mopsuestia) ve Tarsus gibi yerleşimler antik dönem içinde önemli bir yer tutmaktadır (Texier, C. 2002 c: 135–138).

Adana Müzesi'nde bulunan Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait lahitler genelde Ovalık Kilikya Bölgesi'nden olduğu için Ovalık Kilikya üzerinde durulacaktır.

2.1.1. Ovalık Kilikya

2.1.1.1. Ovalık Kilikya'nın Fiziki Coğrafyası

Ovalık Kilikya Grekçe Kilikya Pedias veya Kilikya Idios olarak, Latince ise Kilikya Competris olarak adlandırılmıştır. Haritada Anadolu'nun güneybatısında yer alan Taşeli Platosu Dağlık Kilikya'yı, Adana, Osmaniye ve Mersin'in bir bölümünü içinde barındıran Çukurova'nın ise Ovalık Kilikya'yı temsil ettiğini düşünen bilim adamları bulunmaktadır. Bu görüşe göre her ne kadar Toros Dağları, Lamos Çayı civarında denize yaklaşıyor olsa da, Kızkalesi'nin batısından itibaren Silifke ve Taşucu'nu da içine alacak şekilde, Ovalık Kilikya'nın Taşucu Beldesi'nin batısına kadar uzandığı, böylece Taşucu'nun batısında bulunan Boğsak Limanı'nın Taşlık Kilikya'nın en doğu sınırını teşkil ettiği ve Taşlık Kilikya'nın buradan batıya doğru uzanmakta olduğu belirtilmektedir (Ünal, A.- Girginer, K.S. 2007: 26–28).

Antik yazarlardan Strabon, Taşlık Kilikya ile Ovalık Kilikya arasındaki sınırı Viranşehir (Soli-Pompeipolis) olarak işaret etmektedir (Karaüzüm, G. 2005: 4)

Bunun yanında Dağlık Kilikya'nın doğu sınırlarının Limonlu (Lamos) Çayı'na kadar ulaştığı belirtilmiştir (Durukan, M. 1998: 87 ; Durukan, M. 2003: 220).

Ovalık Kilikya'da yer alan Çukurova, Anadolu ve Yakın Doğu'nun en büyük ve verimli ovaları arasındadır. Çukurova Bölgesi'nin kuzeyinde Toros Dağları, doğusunda ise Kahramanmaraş'tan Antakya'ya kadar 175 km'lik bir hatta uzanan Amanos Dağları yer almaktadır. Güneyde ise Akdeniz bu ovayı çevrelemektedir.

Ovalık Kilikya'nın içinde kalan Çukurova iki ayrı kesimden oluşmuştur. Yukarı Ova deniz ve denizden 80 m kadar yüksekte bulunan kesim, kalker platoların aşınmasıyla ortaya çıkmıştır. Denizden yüksekliği 25 m olan Aşağı Ova ile Yukarı Ova arasındaki sınırı, yukarıdan Yılankale'den başlayarak Cebel-i Nur (Parion) dağları belirlemiştir. Bir görüşe göre Cebel-i Nur ve Misis Dağları, yukarıdaki Toros Dağları'ndan koparak denize kaymış ve zamanla alüvyonların dolmasıyla ovada kalmışlardır (Aksu, A.E.-Uluğ, A. 1992: 55 vd.)

Çukurova ile ilgili bir başka görüşe göre ise Çukurova bir çöküntü ovadır ve Poliesen Dönem’den itibaren ovalık kısım çökmüş ve dağlar yükselmiştir. Çukurova içinden akan Seyhan (Saros) ve Ceyhan (Pyramos) Nehirleri, Toros Dağları’ndan yüz binlerce yıldır taşımış oldukları alüvyonlarla Çukurova’nın bereketine bereket katmış ve tarih boyunca bölgenin cazibesini arttırmıştır (Ünal, A.-Girginer, K.S. 2007: 23–25).

2.1.1.2. Ovalık Kilikya’nın Tarihi Coğrafyası

Çukurova kendi içine kapalı bir havza gibi görünse de, Suriye-Mezopotamya ile Orta ve Batı Anadolu arasında çok önemli bir bağlantı ve geçiş noktasıdır. Tarih boyunca Ovalık Kilikya, Mezopotamya ve Mısır’a hâkim olan devletlerin ara ara etkisi altına girmiştir. Bunun dışında, yapısından dolayı bölgede çok büyük devletler kurulamamış, Bölgede kurulan Kizzuwatna, Que, Syenennis Hanedanlığı, Rubenidler ve Ramazanoğulları çok uzun ömürlü olamamıştır.

Ovalık Kilikya’da yer alıp üzerinde bilimsel araştırmalar yapılmamış birçok höyük bulunmaktadır. Bu höyüklerde bilimsel araştırmalar yapıldıkça bölgenin tarih öncesi ve tarihsel süreci çok daha iyi anlaşılacaktır. Bölgenin Paleolitik Dönem geçmişine ışık tutan yerler arasında, Mersin İli, Silifke İlçesi, Taşucu Beldesi’nin Mansuriye Mahallesi’nde bulunan Sırtlanini Mağarası önemlidir (Ünal, A.-Girginer, K.S. 2007: 50–109).

Ovalık Kilikya’da bulunan Tepebağ, Çavuşlu, Sirkeli, Tırmıl ve İncirlik höyüklerinde yapılan sondajlar, Ovalık Kilikya’nın Prehistorik ve Historik geçmişine ait izler sunmuştur (Altay, M.H. 1965: 7).

Mersin Yümüktepe Höyüğü, Tarsus Gözlükule Höyüğü ile Erdemli-İskenderun arasında yüzey araştırmaları yoluyla incelenen Tarmil, Tatarlı, Şamsı ve Tömükkale höyükleri üzerinde Neolitik Dönem’e tarihlenen seramikler bulunmuştur. Tüm bu bulgular Ovalık Kilikya’nın Neolitik Dönem’de iskân edildiğini göstermektedir (Ünal, A.-Girginer, K.S. 2007: 51–111).

Ovalık Kilikya, arkeolojik buluntulara göre, Anadolu’da, Kalkolitik Dönem’de yerleşim görmüş en önemli yerler arasındadır (Naumann, R. 1965: 495).

Adana İli, Kozan İlçesi’nin 12 km batısında yer alan Alapınar Höyük, Faydalı Köyü sınırlarında kalan Çukur Köprü Höyük, İdem Köyü’nde yer alan Tırmıl Höyük üzerinde Kalkolitik Dönem’e ait seramikler ve Hamam Köyü hudutlarında kalan Tılan Höyük üzerinde de yine Kalkolitik Dönem’e ait bulgular ele geçmiştir (Girginer, K.S.-

Girginer, Ö.O. 2006: 298–300).

M.Ö. II. Binyılda Kizzuwatna Devleti, Kilikya Bölgesine hâkimdir. Bu devletin sınırları tampon ve işgal bölgeleriyle beraber doğuda, Fırat Nehri'ne ve Mitanni Devleti'nin başkenti Waşşukanni'yi de içine alacak şekilde Mardin civarına, kuzeyde, Gülek Boğazı'nı da aşarak Maşat Höyük ve Çorum'da bulunan Şapuniwa'ya (Ortaköy) kadar uzanıyor olmalıdır. Fakat zamanla Hitit Ülkesi'nin güçlenerek gözünü Mezopotamya'ya dikmesi ve savaşlara girişmesiyle birlikte Kizzuwatna Devleti'nin sınırları daralıyordu.

Orta Hitit Dönemi'nde (M.Ö. 1450–1350) Hitit Hanedanlığı mensupları, Hurri-Kizzuwatna kökenlidir. Bu dönemde Hitit kraliçeleri bile Hurrice isimler taşımışlardır. Kizzuwatna Devleti, Orta Hitit Dönemi'nin sonlarına kadar yani I. Suppililiuma'ya (M.Ö.1400–1370) kadar, bağımsız bir devlet olarak kalacaktır. I.Suppililiuma, uzun süren Suriye seferleri sırasında olasılıkla savaşız olarak Kizzuwatna Ülkesi'ni, kesin bir şekilde Hitit Devleti'ne katmış ve oğlu Telepinu'yu Kizzuwatna'ya rahip kral olarak atamıştır.

Hitit Ülkesi'nin yıkılmasından sonra Anadolu'da, Frig, Lidya, Urartu ve Geç Hitit Beylikleri kurulmuştur.

M.Ö. 824–720 arasında Asurlular'ın Kilikya Bölgesi'ne ara ara seferler düzenledikleri ancak tam manasıyla bir hâkimiyet kuramadıkları görülmektedir. Que Ülkesi'nde gerçek anlamda Asur hâkimiyeti M.Ö. 715 yılında II. Sargon devrinde olmuş ve M.Ö. 695 senesinde Asur kralı Sanherib'in seferiyle pekiştirilmiştir. Que'nin bir Asur eyaleti olarak son kez bahsedildiği tarih, M.Ö. 655 yılıdır.

M.Ö. 612 yılında Mezopotamya'nın büyük gücü Asur Devleti'nin tarih sahnesinden çekilmesiyle birlikte, Ovalık Kilikya'da yer alan mahalli beylikler tekrar bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir.

Asur Devleti'nin yıkılmasından sonra Mezopotamya'da II. Babil Devleti tarih sahnesine çıkmaktadır. Babilliler, Que Ülkesi'ni Hume olarak adlandırmışlardır. M.Ö. 592 yılında II. Babil kralı Nabukadnezzar, Que Ülkesi'ne saldırır ancak tam anlamıyla bir başarı elde edemez. Kral, buranın demirinden ve buğdayından bahseder. Babilliler, Ovalık Kilikya'yı (Hume/Que) M.Ö. 557–556 yılında hâkimiyet altına alabilmişlerdir.

M.Ö. 542 yılında bölge Persler'in Büyük Kralı Kyros tarafından işgal edilir (Ünal, A.-Girginer, K.S. 2007: 60–208).

Bu dönemde Kilikya Bölgesi İyonya merkezli Pers satraplığıyla sınırdıştır. Fakat

uzunca bir zaman satraplığa dâhil edilmemiştir (Texier, C. 2002 b: 127).

M.Ö. 401 yılına kadar Persler, Ovalık Kilikya'yı yerli krallar vasıtasıyla idare etmişler ve ülkeye bir süvari birliği yerleştirmekle yetinmişlerdir. Persler'e bağlı bu yerli krallar, Syenennis unvanı taşımaktadırlar. Kilikya, M.Ö. 401 yılında Persler'in yerli kralları sürgüne göndermesiyle bağımsızlığını tam yitirmiş ve direkt olarak Perslere bağlı bir satraplık haline gelmiştir.

M.Ö. 334 yılında Makedonyalı Büyük İskender, Çanakkale Boğazı'nı geçerek Granikos Çayı önünde 5 Pers satraplığından oluşan orduyu yener ve Anadolu içlerine doğru ilerlemeye başlar. M.Ö. 333 yılında İskender, Tarsus'a girer ve aynı yıl içinde yapılan İssos Savaşı'nda Persler bir kez daha yenilince Anadolu'yla birlikte Kilikya ve Suriye İskender İmparatorluğu'na dâhil olur.

İskender'in ölümünden sonra İmparatorluk, generalleri (Diadochlar) arasında paylaştırılmıştır. M.Ö. 315 yılında I. Ptolemaios Kilikya'ya saldırır. M.Ö. 281 yılında Lysimakhos'un ölümünden sonra tüm Anadolu ile birlikte Ovalık Kilikya'da Seleukoslar hâkimiyetine girer. Ancak Seleukoslar ile Ptolemaioslar arasında Kilikya hâkimiyeti için, M.Ö. 274–271 yılları arasında I. Suriye Savaşı, M.Ö. 260–253 arasında II. Suriye Savaşı ve M.Ö. 246–241 yılları arasında III. Suriye Savaşı yapılmıştır. III. Suriye Savaşı sonunda Ptolemaioslar'ın Kilikya'da eline geçen bazı yerler, III. Antiochos'un Ptolemaioslar'a karşı başlattığı savaşlarla tekrar Seleukoslar'ın eline geçmiştir. III. Antiochos, İskender İmparatorluğu'nu bir kez daha canlandırmak istemiş, Anadolu'yu, İran'ı ve Baktria'yı işgal etmiş, ancak M.Ö. 190 yılında Manisa yakınlarında ünlü komutan Hannibal'i de yenen Scipio'ya yenilince Apameia Antlaşması yapılmış, III. Antiochos, batıdaki hâkimiyetini kaybetmiş ve böylece Toroslar'ın güneyine çekilmek zorunda kalmıştır. IV. Antiochos Dönemi'nde (M.Ö. 175–164) Ovalık Kilikya'da bulunan Kastabala, Misis ve Adana gibi kentler, kendi adına sikke basabilmişlerdir (Ünal, A.-Girginer, K.S. 2007: 208–225).

M.Ö. 140 yılına tarihlenen bir yazıta göre Ovalık Kilikya'da yer alan Magarsos (Karataş) Antik Kenti'nde bulunan ve Tanrıça Athena Magarsia'ya adanmış bir tapınak, devrinin Doğu Akdeniz'deki en önemli kehanet merkezlerinden birisidir (Sayar, M. H. 2001: 275).

M.Ö. 130 yılında, Bergama Kralı III. Attalos topraklarını miras yoluyla Roma İmparatorluğuna hibe eder.

M.Ö. 121–63 arasında Pontus Krallığı'na hükmeden VI. Mithridates Eupator önemli bir güç olarak ortaya çıkmıştır. Mitridates'in müttefiki Tigran (M.Ö. 95–54)

Ovalık Kiliya'yı M.Ö. 83 yılında işgal etmiş ve Doğu Kilikya halkını yeni kurduğu başkenti Tigranokerta'ya sürmüştür. M.Ö. 69 yılında Romalı Lucullus, Tigran'ı yenmiş ve Kilikya halkının sürgün hayatı böylece son bulmuştur. Ovalık Kilikya M.Ö. 64 yılında kesin olarak Roma'ya bağlanmıştır.

M.Ö. 48 yılında Pompeius, Pharsalos deniz savaşında Caesar'a karşı yenilmiş ve Mısır'da öldürülmüştür. M.Ö. 44 yılında Caesar da öldürülmüş ve Marcus Antonius'un Ovalık Kilikya üzerindeki etkisi hissedilmeye başlamıştır. M.Ö. 31'de Actium Deniz Savaşı'nda Augustus'un (Octavianus) zaferi sonrasında, Marcus Antonius ve Kleopatra ölmüş, Roma, Cumhuriyet Dönemi'nden İmparatorluk Dönemi'ne geçmiştir. Bunun dışında, Ovalık Kilikya'da M.Ö. 64–17 yılları arasında Roma'ya bağlı küçük beylikler hüküm sürmüştür (Ünal, A.-Girginer, K.S. 2007: 225–239).

M.Ö. 27 tarihinde Kilikya, Bithinia ve Asia ile birlikte Asia Minor'un ihtiva ettiği üç eyaletten biridir (Akşit, O. 1976: 48).

M.S. 72 yılında İmparator Vespasianus zamanında Kilikya eyaleti doğrudan merkeze bağlanmıştır. Roma İmparatorlarından Traian (M.S. 98–117) ve Hadrian (M.S. 117–138) devrinde Ovalık Kilikya Bölgesi içinde bir barış ve refah görülür. Bu dönemde Tarsus, Adanus, Aigeia, Mallus ve Soloi gibi kentler arasında büyük bir rekabet görülmektedir (Ünal, A.-Girginer, K.S. 2007: 244).

Ortak İmparatorlar Marcus Aurelius (M.S. 161–180) ve Lucius Verus (M.S. 161–169) dönemi içerisinde de bölgede refah devam etmiştir. İmparator Marcus Aurelius Part Savaşları'nda gösterdiği başarılarından dolayı Suriye doğumlu Avidius Cassius adında bir senatörü aralarında Kilikya ve Mısır'ın da olduğu toprakların yönetimi ile ödüllendirmiş ancak Avidius Cassius M.S. 175 yılında bağımsızlığını ilan etmiştir. Daha sonra bu şahıs Suriye'de kendi askerlerince öldürülmüştür. Bu olaydan sonra İmparator Marcus Aurelius M.S. 175 tarihinde yanına eşi Faustina ve oğlu Commodus'u da alarak Suriye, Mısır ve Anadolu'yu kapsayan bir geziye çıkmış, M.S. 176 yılında Tarsus'tan ayrıldıktan sonra ve Toros Dağları'nın henüz aşıldığı bir sırada Halala Kenti'nde Faustina aniden ölmüştür. Marcus Aurelius'un ölümünden sonra M.S. 180 yılında İmparator Commodus olmuştur. M.S. 192 yılında Commodus'un ölümünden sonra M.S. 193 yılında Septimus Severus İmparator olmuştur (Ünal, A.-Girginer, K.S. 2007: 244–246).

M.S. 193/194 yılında İmparator Septimus Severus'a bağlı kuvvetler, Kilikya'da Pescennius Niger'in kuvvetlerini yenilgiye uğratmışlardır. Niger bu yenilgi üzerine önce İssos'a çekilmiş, sonra Fırat boylarına doğru kaçmış ancak nehri geçemedi bir

süvari birliği tarafından yakalanmış ve öldürülmüştür (Akşit, O. 1970: 39).

Pescennius Niger'e karşı İmparator Septimus Severus'un tarafında yer alan Anazarbos (Anavarza) M.S. 204/205 yılında metropol unvanını almıştır. Bu kent sonraları Kilikya Secunda'nın Başkenti olmuştur.

M.S. 1-2. yy.'lar Roma İmparatorluğu'nun refah ve bolluk dönemidir. Pax Romana olarak adlandırılan bu dönemde, Kilikya Bölgesi'nde de bir refah ve eskisine nazaran bir huzur ortamı vardır. Tarsus gibi önemli kentler, bu dönemde daha da büyümüş ve Roma'nın gücü ve büyüklüğü bu kentlerde daha iyi hissedilmiştir. Roma Dönemi'nde, Ovalık Kilikya kentleri merkezi idareden yardım almasına rağmen, burada birçok kamu yapısına işlev kazandıranlar, halkın kendisidir (Ünal, A.-Girginer, K.S. 2007: 225-257).

M.S. 260 yılında Ovalık Kilikya Bölgesi Persler tarafından istila edilmiştir. Fakat daha sonra Roma, Persler'i Korykos'ta (Kız Kalesi'nin karşısı) yenilgiye uğratmıştır. Bundan sonra M.S. 276 tarihinde Azak Denizi'nin kuzeyinde bulunan Maeotidler Asia Minor'u istila etmiş ve istilanın etkileri Ovalık Kilikya Bölgesi'nde de hissedilmiştir (Akşit, O. 1970: 136 vd.).

M.S. 333 yılında, güç merkezi Roma'dan İstanbul'a kayınca, Akdeniz limanları eski önemini yitirecek, ticaret, sermaye ve işadamları, Ovalık Kilikya'dan İstanbul'a göçecek ve Pax Romana dönemindeki refah ve huzur aranır olacaktır. Bu duruma Hıristiyanlığın yayılması da eklenince, tüm Roma Ülkesi'nde olduğu gibi Ovalık Kilikya'da da karışıklıklar iyice artacaktır. Aynı yıl içerisinde Kilikya ve Suriye bölgelerinde veba salgını ortaya çıkmıştır. M.S. 334 yılında lakabı "Deve Sürücülerinin Başı" olan Kalokairos adında birinin öncülüğünde isyan çıkmış ve sonunda bu asi, Flavius Dalmatius tarafından Tarsus'ta idam edilmiştir. Ovalık Kilikya'da bu dönemden itibaren M.S. 5. yüzyıla kadar süren bir duraklama ve çöküş süreci yaşanmıştır (Ünal, A.-Girginer, K.S. 2007: 265-270).

M.S. 408 yılında İmparator II. Teodosius tarafından Ovalık Kilikya, iki ayrı eyalete bölünmüştür (Sayar, M.H. 1992: 203).

Ovalık Kilikya'nın batı tarafına Kilikia Prima denmiş ve başkenti Tarsus olmuştur. Doğu tarafı ise Kilikia Secunda olarak adlandırılmış ve başkenti Anazarbos olmuştur.

M.S. 540'lardan itibaren Sasaniler, Ovalık Kilikya'nın doğu bölümlerine saldırmışlardır. Bizans Pers mücadelesi, Araplar'ın Sasaniler'i tehdit etmesine kadar sürmüştür. Sasaniler'in, İslam Devleti'nin sınırlarına katılmasından sonra Araplar,

Bizans üzerine seferlerini yoğunlaştırmışlardır.

Araplar 637 ve 641 yıllarında Misis ve Tarsus'a kadar ilerlemişlerdir. Komutan Valentinus tarafından Ovalık Kilikya'dan püskürtülen Araplar (Emeviler) 647, 649 ve 650 yıllarında yine saldırmışlardır. Bu saldırılardan sonra, Bizans'la yapılan anlaşmalar gereği, Ovalık Kilikya üzerinde askerden arındırılmış tampon bölgeler ortaya çıkmıştır. Ancak Araplar güçlü olduklarından yine Anadolu içlerine kadar ilerlemişlerdir. 674–678 yılları arasında İstanbul önlerine kadar gelen Araplar, İstanbul'u kuşatmış fakat alamamışlardır. 800'den itibaren Ovalık Kilikya Bölgesi'ndeki kaleler tahkim edilmiş ve Bizans'la kalıcı bir sınır oluşturularak, Arap (Abbasi) hâkimiyeti güçlendirilmeye başlanmıştır (Ünal, A.-Girginer, K.S. 2007: 271–283).

Abbasi Sultanı Harun Reşid'in 804 tarihinde İran'da olduğu bir sırada Bizans, Ovalık Kilikya'ya girmiş, burada bulunan Mopsuestia ve Anazarbos'u ele geçirmiş ancak tekrar Abbasi buraları geri almışlardır (Ebu'l Farac, G. 1945: 209).

İmparator VII. Konstantin'in başa geçmesiyle birlikte Bizans, kaybetmiş olduğu yerleri geri alabilmek için karşı organize seferler düzenlemeye başlamış ve böylece 965 yılında Ovalık Kilikya'nın tümünü Bizans geri almıştır.

Bizans hakimiyetinden sonra Ovalık Kilikya'da kurulan Ermeni Krallığı, 1375 tarihinde yıkılmıştır. Daha sonra Ovalık Kilikya Bölgesi, Ramazanoğulları'nın eline geçmiştir (Ünal, A.-Girginer, K.S. 2007: 283–303).

Ovalık Kilikya Bölgesi'ne yerleşen Ramazanoğulları'nın Çukurova'ya Horasan yoluyla göç ettikleri ileri sürülmektedir (Ener, K. 1961: 156).

Ramazanoğulları Beyliği, Memluk Devleti'ne bağlı olarak Ovalık Kilikya Bölgesi'ne hâkimken, 1516 tarihinde Yavuz Sultan Selim, bu beyliği, Osmanlı Devleti'ne bağlamıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Almanya ile birlikte girdiği 1. Dünya Savaşı'nı kaybetmesinin ardından Fransızlar 18 Aralık 1918 tarihinde Mersin'de karaya çıkmışlar, 19 Aralık'ta Tarsus'u, 20 Aralıkta da Adana'yı işgal etmişlerdir. Uzun süren mücadeleler sonunda, işgal kuvvetleri 5 Ocak 1922 senesinde Çukurova'dan çekilmişlerdir (Ener, K. 1963: 15–163).

Günümüzde Ovalık Kilikya, Türkiye Cumhuriyeti'nin Osmaniye, Adana ve Mersin vilayetlerinin sınırları içerisinde kalmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İMPARATORLUK DÖNEMİ ROMA LAHİTLERİ

3.1. Roma Lahit Tipleri

Roma Dönemi'nde lahitler, ölen kişinin öbür dünyada oturacağı ve ruhunun korunacağı mekân olarak değerlendirilmiş ve ona göre şekillendirilmiştir (Ergeç, A.-Ergeç, R.1976: 19).

Grekçe'de "Sarkophagos" kelimesi lahit anlamına gelmektedir. Sarks: Et, Phagein: Yemek manasındadır. İki kelimenin birleşimi "et yiyen" anlamına gelmektedir. Sarkophagos kelimesinden Almanca; Sarkophag, İngilizce; Sarcophagus gibi kelimeler türetilmiştir (Çambel, H.-Arsebük, G. vd. 1994: 118).

Roma İmparatorluğu içinde seri üretime geçilmesinden çok önce Anadolu'da farklı bölgelerde üzerlerinde farklı betimlemeler taşıyan lahit örnekleri bilinmektedir (Koch, G.-Sichtermann, H. 1982: 480 vd.).

Roma İmparatorluk Dönemi içinde mermer ocaklarında bloklar, çevresine küçük çukurlar açıldıktan sonra kesilerek alınmaktadır. Ana kayaya bağlı kalan alt bölüm ise çatlatılarak ayrılmaktadır. Bu dönemde Anadolu'da örneğin Prokonnessos (Marmara Adası), yarım işlenmiş lahitler için en önde gelen atölyelerden biridir. Lahitler Prokonnessos'tan deniz yoluyla ihraç edilmektedir. Ancak Dokumeion gibi yerlerde ise Attaleia (Antalya), Smyrna (İzmir) gibi büyük limanlara gelene dek kara yolu ile taşıma sistemi kullanılmıştır. Lahitler bu limanlardan yine deniz yolu ile gönderilmiştir (Asgari, N. 1979: 453 vd.).

Roma lahitleri tek tip olmayıp kendi içinde farklılaşmakta ve özelliklerine göre ayrılmaktadır. Bu lahitleri 7 grup altında toplamak mümkündür. Bunlar 1. Girlandlı Lahitler, 2. Yarım İşlenmiş Lahitler, 3. Frizli Lahitler, 4. Sütunlu Lahitler, 5. Sandık Lahitler, 6. Tabula Ansatalı Lahitler, 7. Yivli Lahitlerdir (Çizim: 1).

3.1.1. Girlandlı Lahitler

Üzerinde ana süsleme unsuru olarak girland kullanılan lahitlerdir. Anadolu'da Roma İmparatorluk Dönemi'nde girlandlı lahitlerin seri üretimine geçilmeden önce bu tip lahitlere ait örnekler bulunmaktadır. Girlandlar çiçek, üzüm, asma yaprağı, meşe yaprağı, meşe palamudu, çam kozalağı, sarmaşık yaprağı gibi süsleme unsurlarının bir

araya getirilip bir kurdela ile bağlanması ile oluşturulmuştur. Bu girlandlar önceleri ahşap sunaklarda kullanılmış olmalıdır. Geç Hellenistik veya Erken Roma Dönemi içinde sunaklarla beraber lahitlerde de kullanıldığı söylenebilir (Işık, F. 1993: 9 vd.) (Levha Ia).

Girlandlı lahitlerin kökenleri hakkında değişik görüşler olmakla beraber genellikle bu tip lahitlerin kökeninin Anadolu olduğu belirtilmiştir (Mansel, A.M.-Akarca, A. 1947: 27).

Anadolu'da Roma öncesi girlandlı lahit örneklerine bakılacak olursa Kibyrtis'te bulunup günümüzde Burdur Müzesi'nde sergilenen ve Bubon'da yapılmış olan girlandlı bir lahit M.Ö. 3. veya 2. yy. içine tarihlenmektedir. Çanakkale'de bulunan bir lahit parçası da yine Bubon Lahdi ile yakın tarihlidir (Koch, G. 2001: 214–215).

M.S. 1. yy.'ın ilk yarısına tarihli İzmir Arkeoloji Müzesi'nde bulunan bir sunak üzerinde koçbaşları tarafından taşınan boru formuna sahip bir girland örneği vardır. Afrodisyas'tan M.S. 40'a tarihlenen bir frizde, gergin olup karına doğru genişlemeyen ve Tiberius dönemi portre özelliğine haiz bir kadın başı tarafından taşınan bir başka girland örneği de bulunmaktadır. M. S. 1. yy.'ın ikinci yarısında da böyle bir forma sahip girland örnekleri görülmektedir (Strocka, V.M. 1996: 455 vd.).

Günümüzde Manisa İli'ne bağlı Alaşehir'den (Philadelphia) girlandlı bir lahit örneği bulunmaktadır. Lahdin üzerindeki yazıta göre eser İ.S. 69/70 yıllarına tarihlenmektedir. Eğer durum böyle ise Anadolu girlandlı lahitleri için seri üretimin başlangıcını temsil etmelidir. Ancak girlandlar üzerindeki stil, eseri yüz yıl kadar sonraya koydurur. Bu durum yazıtın daha etraflı bir çalışmayla incelenmesinden sonra açıklığa kavuşabilecektir (Işık, F. 1977: 380 ; Işık, F. 1983: 254 vd.).

Girlandlı lahitlere Roma İmparatorluk Dönemi'nde özellikle Anadolu ve Suriye Bölgeleri'nde çok rastlanır (Koch, G. 2001: 42). Roma ve Attika'da olduğu gibi Küçük Asya'da da girlandlı lahitlerin seri üretimi Geç Traian-Erken Hadrian dönemi ile başlar ve 3. yy.'da da sürer (Işık, F. 1977: 380).

Roma Dönemi içerisinde, Anadolu'nun kendine özgü bir sanat yaratmış her yöresinde, ister Pamphylia, Ephesos, Aphrodisyas ve isterse de Prokonnessos atölyelerinde yapılsın, aralarında kompozisyon ve üslup farkı olsa da girlandlı lahitlerin uzun yüzlerinde üç adet girland bulunmaktadır (Koch, G. 2001: 211 ; Asgari, N. 1981: 22–25) (Levha Ia).

Anadolu'da durum böyleyken, Roma merkez ve Attika girlandlı lahitlerinin uzun yüzlerinde iki adet girland bulunur (Levha Ib). Ancak Anadolu içinde de uzun yüzünde

iki adet girland taşıyan lahit örnekleri bilinir. Kilikya Bölgesi'nde bu tip girlandlı lahit örnekleri görülmektedir. Attika lahitlerinin etkisi altında kalan Suriye Bölgesi'nin üzerinden Kilikya'nın etkilendiği düşünülmektedir (Asgari, N. 1981: 22–25).

Küçük Asya'da bu tip lahitlerde girland taşıyıcıları koç veya boğa başının yanında Nike ve Eros'lardır. Girlandlara çoğu zaman üzüm salkımı veya yaprak asılıdır. Üç girlandlı olan lahitlerin orta girlandının üst boş bölümünde bazen küçük bir *tabula ansata* bulunur. Çok nadir görülen bir durum ise orta girlandın yerine büyük bir tabula ansatanın yerleştirilmesidir. Girlandların kesik sütunlar veya duvar ayakları üzerine asılması nadir olmakla birlikte, Anadolu'ya özgü bir gelenektir (Koch, G. 2001: 211).

Girland taşıyıcısı plaster olan lahitler, kendi içinde grup oluşturabilmektedir. Bu tip lahitlerde, girland taşıyıcısı olarak mimari bir sütun parçası kullanılmaktadır. Taşıyıcı dışında girland üstü boşluklarında ya da kısa yüzlerde kullanılan figürler diğer girlandlı lahitler ile aynıdır. Bu tipteki örnekler Avanos, Antakya, Aizonai, Aphrodisias, Sagalassos gibi yerlerde rastlamak mümkündür (Işık, F. 1982: 30 vd.).

Buna ek olarak Anadolu içinde en güzel girlandlı lahit örneklerinin verildiği merkezlerden biri Dokumeion'dur. Üzerinde yüksek işçilik görülen Dokumeion Girlandlı Lahitleri'nin ardılarını İznik, Afrodisyas, Side ve Kilikya gibi Anadolu'nun birçok yöresinde görmek mümkündür (Koch, G. 2001: 173 ; Waelkens, M. 1982: 5 vd.).

Bununla birlikte, Anadolu, Roma Dönemi Girlandlı Lahitler'in başından beri tükenmez kaynağıdır ve bu haklı ününe bağlı olarak lahdin ve lahit araştırmalarının anavatanıdır (Işık, F. 1992: 145).

3.1.2. Yarım İşlenmiş Lahitler

Roma Dönemi Yarım İşlenmiş Lahitler, Girlandlı lahitlere bir altlık oluşturmakla beraber yine tamamen yarım işlenmiş olarak da kullanılmış olmalarından dolayı ayrı bir grup olarak değerlendirilmiştir (Levha IIa).

Anadolu için Yarım İşlenmiş Lahitler'in seri üretim tarihleri kesin olarak bilinmemektedir. Bunun yanında Efes Bölgesi'nde M.S. 1. yy. içerisinde kullanım görmüş yarım işlenmiş lahit örneği bulunduğu belirtilmektedir (Evren, A.-Yügrük, Ü. 1993: 408). Fakat bu lahit tek başına yeterli değildir. Yarım işlenmiş lahitlerin seri üretim başlangıcı için en sağlam kanıt olarak Celcus Lahdi gösterilmektedir (Berges, D. 1993: 23 vd.)

Roma Dönemi Küçük Asya Yarım İşlenmiş Lahitleri dört ana gruba ayırmak mümkündür. Küçük Asya Yarım İşlenmiş Lahitleri'nin A grubu içinde yer alan Efes

Yarım İşlenmiş Lahitleri'nde, ön yüzde üç adet kısa yüzde ise bir adet girland şablon halinde verilmiştir. Girland taşıyıcıları Karia ve Hermos Bölgesi'ne göre küçüktür. Efes Bölgesi'nin girlandları Karia ve Hermos Bölgesi'ne göre yine kapağa yakın tutulmuştur. Girland üstü boşluklarında birer disk bulunmakta ve girlandlara herhangi bir pendentif asılmamaktadır (Çizim 2a-1).

Karia Bölgesi Yarım İşlenmiş Lahitleri'nin A grubu içinde yer alan örneklerinde, yine ön yüzde üç adet, kısa yüzde bir adet girland şablon halinde verilmiştir. Girlandlar, Efes A Grubu Yarım İşlenmiş Lahitleri'nin girlandlarına göre daha aşağıda, geniş ve kavisli tutulmuştur. Girland taşıyıcıları daha büyük ve uzundur. Ayrıca her bir girlanda bir adet pendentif asılıdır (Çizim 2a-2).

Hermos Bölgesi Yarım İşlenmiş Lahitleri'nin A grubu içinde yer alan örneklerinde ön yüzde yine üç adet, kısa yüzde bir adet girland şablon halinde verilmiştir. Girland taşıyıcıları Karia Bölgesi'ne göre orta üst bölümde dikdörtgen bir yapı arz etmektedir. Bu grup içindeki Hermos Bölgesi Yarım İşlenmiş Lahitler'e Efes'te olduğu gibi pendentif asılı değildir (Çizim 2a-3). Günümüzde Manisa'ya bağlı bir İlçe olan Alaşehir'de (Philadelphia) Hermos Bölgesi Lahit örneklerine rastlanmaktadır.

Küçük Asya Yarım İşlenmiş Lahitleri'nin B grubu içinde yer alan Efes Yarım İşlenmiş Lahitleri, A Grubu Efes Yarım İşlenmiş Lahitleri'nden orta girland taşıyıcılarının biraz daha büyük tutulmuş olması ve taşıyıcıların çene bölümlerinin A grubu içinde yuvarlatılmış olarak verilmişken, B grubu içinde köşeli biçimde verilmesiyle farklılaşmaktadır (Çizim 2b-1).

Afrodisyas Yarım İşlenmiş Lahitleri'nin B grubu içinde yer alan örneklerinde yine ön yüzde üç adet, kısa yüzde ise bir adet girland şablon halinde verilmiştir. Orta girland taşıyıcılarının dış hatları köşeli ve diğer Afrodisyas örneklerine göre daha kısadır. Her bir girlanda yine bir adet pendentif asılıdır. Ayrıca Girland üstü boşluklarında disk yoktur (Çizim 2b-2).

B grubu Hermos Bölgesi Yarım İşlenmiş Lahitleri'nin, A grubu Hermos Bölgesi Yarım İşlenmiş Lahitleri'nden önemli farkı, orta girland taşıyıcılarının çene bölümlerinin A grubu içinde yuvarlatılmış olarak verilmişken B grubu içinde köşeli ve iç bükey biçimde verilmesidir. Ayrıca B grubunun girland üstü diskleri A grubuna göre daha küçüktür (Çizim 2b-3).

Küçük Asya Yarım İşlenmiş Lahitlerinin C grubu içinde yer alan Afrodisyas Yarım İşlenmiş Lahitleri'ne ait örneklerde yine ön yüzde üç adet, kısa yüzde de bir adet girland şablon halindedir. Orta girland taşıyıcılarının dış hatları köşeli ve diğer B grubu

Afrodisyas örneklerine göre oldukça uzundur. Yine Afrodisyas C grubu örnekleri B grubu Afrodisyas örneklerine göre daha kavisli bir girlanda sahiptir ve girland üstü boşluğunda birer büyük disk bulunmaktadır. Girlandlar lahit yüzeyini daha ortalamaktadır. Her bir girlanda yine bir adet pandantif asılıdır. (Çizim 3a-1).

Karia Bölgesi'nin C grubu içinde yer alan lahitlerinde, yine ön yüzde üç adet, kısa yüzde bir adet girland şablon halinde verilmiştir. A grubu Karia Yarım İşlenmiş Lahitleri'nin girland taşıyıcılarına göre C grubu girland taşıyıcıları daha büyük ve uzundur. Bu C grubu Karia örnekleri, Afrodisyas C grubu örnekleri ile büyük benzerlik göstermekte ancak C Grubu Karia Yarım İşlenmiş Lahitler'in orta girland taşıyıcıları üstten daha dış bükey bir form sergilemektedir (Çizim 3a-2).

Hermos Bölgesi'nin C grubu içinde yer alan örneklerinde yine ön yüzde üç adet ve kısa yüzde bir adet girland şablon halinde verilmiştir. C grubu Afrodisyas ve Karia örnekleri ile büyük benzerlik arz etmekle beraber orta girland taşıyıcıları C grubunun diğer iki üyesine göre üst bölümde dikdörtgen bir yapı ortaya koymaktadır (Çizim 3a-3).

Küçük Asya Yarım İşlenmiş Lahitleri'nin D grubu içinde yer alan Afrodisyas Yarım İşlenmiş Lahit örneklerinde yine ön yüzde üç adet ve kısa yüzde de bir adet girland şablon halindedir. Ancak bu D grubu Afrodisyas örnekleri, C grubu Afrodisyas örneklerine göre girland üstü boşluklarında daha büyük diskler taşımakta, orta girland taşıyıcıları girland kavislerinin fazlalığına bağlı olarak üstten dış bükey bir durum sergilemekte ve alana daha yayılmış bir görünüm ortaya çıkartmaktadır (Çizim 3b-1).

D grubu içinde yer alan Hermos Bölgesi Yarım İşlenmiş Lahit örneklerinde yine ön yüzde üç adet ve kısa yüzde de bir adet girland şablon halinde verilmiştir. Hermos Bölgesi C grubu örnekleri ile büyük benzerlik göstermesine karşın D grubu örneklerinde girlandların ve taşıyıcıların daha aşağıda tutulmasına bağlı olarak pandantifler daha küçük bir görünüme sahiptir (Çizim 3b-2).

D grubunun son örneğini ise Prokonnessos Bölgesi Yarım İşlenmiş Lahitleri oluşturmaktadır. Prokonnessos Yarım İşlenmiş Lahitleri'nin de ön yüzünde üç adet ve kısa yüzünde de bir adet girland şablon halinde verilmiştir. Ancak orta girland üstü boşluğunda bir adet tabula ansata bulunmaktadır. Girland taşıyıcıları hem üst bölümden dış bükey bir kavisle açılmakta ve hem de alt bölümden dış bükey kavisle açılarak bir çan görüntüsü ortaya koymaktadır (Çizim 3b-3) (Işık, F. 1992: 121 vd.).

3.1.3. Frizli Lahitler

Bir kuşak halinde figürlerin sıralandığı ve genellikle Mitolojik konuların işlendiği lahitlerdir (Levha IIb). Roma Dönemi Anadolu’da bulunan frizli lahitlerin kendi yaratması olmayıp yabancı modellerden kopya edildiği ve bunların yabancı modelleri taklit eden Dokumeion veya Attika’dan ithal edilmiş lahitlere öykünerek yapılmış olduğu belirtilmiştir (Koch, G. 2001: 211–212).

Buna karşın M.Ö. 6–5. yy.’a tarihlenen ve Çanakkale İl sınırları içerisinde yer alan Gümüşçay’da ortaya çıkan bir lahit, Anadolu’da frizli lahitlerin de Roma öncesinde tanındığını ve üretildiğini göstermektedir. Polyksena Lahdi olarak adlandırılan bu eserde Polyksena’nın kurban edilmesi anlatılmaktadır (Sevinç, N. 1996 a: 443-444 ; Sevinç, N. 1996 b: 24 vd.).

Roma İmparatorluğu içinde frizli lahitlerin seri üretime geçmesinden sonra Anadolu’da Dokumeion ön plana çıkmaktadır. Dokumeion Bölgesi Frizli Lahit örneklerinin devamcılarını Bithynia, Afrodisyas, Lydia ve İonya’da görmek mümkündür. Bunun dışında Başkent Roma içinde de Dokumeion Frizli Lahit örneklerine rastlanır (Strocka, V. M. 1984: 201 vd. ; Waelkens, M. 1982: 5 vd.) .

Roma Dönemi’nde frizli lahitlere, İtalya merkezli Roma atölyelerinde ve Attika atölyelerinde çok sık rastlanır. Anadolu Frizli Lahitleri’nde en fazla Eros konusu işlenmişken bunun dışında Amazon savaşları, Herakles’in İşleri, Troia Savaşı, Endymion, Niobidler, Kenthaur mücadeleleri konu edilmiştir (Asgari, N. 1981: 16).

Bu konulardan başka örneğin Marsyas Konulu Lahitler, Roma’da M.S. 2. yy. ortalarında yapılmaya başlanmıştır. Bu lahitlerin Antoninler Dönemi sonlarına doğru olan örneklerinde, figürler arasında büyüklük farkları ve elbise kıvrımlarında güçlü bir devinim görülür. M.S. 2. yy. sonlarında üretimlerinde bir azalma görülmekle beraber M.S. 3. yy. ikinci çeyreğine kadar üretimleri devam etmiştir (Koch, G. 1993: 146).

Bunun yanı sıra Musa Konulu Frizli Lahitler, Geç Hadrianus-Erken Antoninus Dönemi’nde yapılmaya başlanmış, Geç Antoninler Dönemi’nde üretimleri çok artmış, M.S. 220–225 yıllarında üretimlerinde büyük gelişme olmuştur. M.S. 2. yy. örneklerinde dokuz esin perisi birlikte gösterilirken M.S. 3. yy. örneklerinde Apollon ile Athena da Musalar’ın arasına katılmıştır (Koch, G. 1993: 150 ; Koch, G. 2001: 119).

Buna ek olarak Meleagros Konulu Lahitler, Antoninler Dönemi’nde ortaya çıkmış ve M.S. 160–200 yılları arasında çok işlenmiş ve M.S. 300 yılına kadar da işlenmeye devam etmiştir. Özellikle M.S. 180–190 yıllarında Meleagros Lahitleri’nde de

figürlerde uçuşan elbiseler ve döndürölmüş başlar dikkati çeker (Koch, G. 1975: 41–47).

3.1.4. Sütunlu Lahitler

Üzerinde sütun bulunan lahitlerdir. Sütunlar, kesik veya burgulu olarak verilebilmektedir (Levha IIIa). Roma Dönemi'nde sütunlu lahitlerin sayısı fazladır ve çeşitlilik arz ederler (Koch, G. 2001: 42).

Roma Dönemi'nden önce de sütunlu lahitlere ait örnekler vardır. Ağlayan Kadınlar Lahdi, sütunlu lahitlerin en eski ve en etkileyici örneklerinden birisidir. Sayda'da bulunmuştur. M.Ö. 360'a tarihlenir. Bu lahit üzerindeki 18 kadın, ölen kişi için yas tutmaktadır. Kadınların uzun chitonlarında Akhamenid ve Fenike etkisi bulunduğu belirtilmiştir (Akurgal, E. 1995: 234 ; Pasinli, A. 1989: 10).

Sidamara Tipi (Sütunlu) lahitlerin kökeni henüz kesinleşmemiş olsa da, bunların Anadolu'da bu derece bir sıklıkta görünmeleri kökenlerinin Anadolu olduğu yönündeki kanıyı kuvvetlendirmektedir (Pasinli, A. 1989: 10). Klasik ve Helenistik Dönem'e tarihlenen ve Kaunos'ta bulunan bazı kaya mezarlarının girişlerinin sütunlarla vurgulanmış olması bu durumu gösterebilecek ve doğrulayabilecek düzeydedir (Waelkens, M. 1980: 4–10).

Roma Dönemi'nde sütunlu lahitlerin muhtemelen Pamphylia atölyelerinde hazırlandığı ve buradan çeşitli yerlere sevk edildiği yönünde görüş de vardır. M.S. 2. yy. ortalarından M.S. 3. yy. üçüncü çeyreğine kadar sütunlu lahitlere rastlanır (Asgari, N. 1981: 16).

Roma Dönemi Sütunlu Lahitler ayrıntılı bir tarihleme ile toplam dört grup altında incelenmiştir. Bunlardan ilki Lidya I grubudur ve M.S. 160–190 yılları arasına, Lidya II grubu ise M.S. 190–200 yıllarına tarihlenmiştir. Sidamara I grubu M.S. 200–210 yılları içine ve son olarak Sidamara II grubu da M.S. 210–250 seneleri arasına yerleştirilmiştir (Ferrari, G. 1966: 84).

Bithinia Bölgesi'nde bulunan sütunlu lahitler sade bir görünümüne sahipken Dokumeion ve Aphrodisias atölyelerinin örnekleri çok gösterişli parçalar içermektedir (Koch, G. 2001: 212).

Dokumein Sütunlu Lahitleri yüksek sanat kalitesi ile göz alıcıdır. Bu atölyeye ait ustalar Roma'ya kadar gitmiş ve burada eserler vermişlerdir. M.S. 160 yıllarından M.S. 260 yıllarına kadar fazla değişikliğe uğramadan Dokumeion Sütunlu Lahitleri üretilmiştir (Koch, G.-Sichtermann, H. 1982: 258 vd.)

Bunun yanında Aphrodisias Sütunlu Lahitleri üç grupta incelenmiştir. Bunların 1. grubunu ayakta duran giysili kadın ve erkekler oluşturmakta ve bu tipte figürlerin her biri bir sütun arasında durmaktadır. Afrodisyas Sütunlu Lahitleri'nin 2. grubunu Musalı lahitler oluşturmakta ve 3. grubunu mitolojik konulu lahitler meydana getirmektedir. Ayrıca bu sütunlu lahitlerde, merkezi niş içine ölen kişi temsilen konulmuş olmalıdır (Işık, F. 1984: 245–249).

3.1.5. Sandık Lahitler

Keskin köşeli ve profilli çerçevesi bulunan bu lahitlerde, dikdörtgen bir prizma veya sandık görünümü vardır (Levha IIIb). Roma'da, M.S. 1. yy. içinden az örnekler bulunmaktadır. Bu tip lahitlere Atina ve Dokumeion'da hiç rastlanamazken özellikle Yukarı İtalya ve Selanik'te çok rastlanmaktadır. Anadolu'da ise Bithinia, Pisidia, Lykaonia ve Isauria'da çok rastlanır.

Anadolu'da rastlanılan sandık tipi lahitlerde, bazılarının uzun yüzlerinin üç bölmeye ayrılmış olduğu görülür. Ancak pek çoğunun uzun yüzlerini ise tek bir çerçeve kuşatır. Bu çerçeveler içine istenilen herhangi bir süsleme yerleştirilebilir (Koch, G. 2001: 42, 211).

3.1.6. Tabula Ansatalı Lahitler

Üzerinde tabula ansatanın ön plana çıkarılmış olduğu lahitlerdir (Levha IVa). Tabula, levha anlamına gelmekte olup çeşitli büyüklüklerde olabilir. Bunun yanında, Ansa ise kulp manasına gelmektedir. Bu kulplar üç köşeli olabileceği gibi iki yana yatay olarak da açılmış olabilir. Bu tip Roma lahitlerine eyaletlerde daha çok rastlanır. Fakat eyalet örneklerinde bir sadelik hâkimdir.

Anadolu'da bulunan tabula ansatalı lahitlerde de kulplu levha en sade süsleme biçimidir. Anadolu'da da tabula çeşitli büyüklüklerde olabilir ve Roma merkezde bulunan tiplerle benzer özellikler göstermektedir (Koch, G. 2001: 42, 210).

3.1.7. Yivli Lahitler

Bu tür lahitlerde bir ya da birden fazla yiv eser üzerine işlenmiştir (Levha IVb). Yivler genellikle bir "S" biçimindedir. Bazı lahitlerde bu yivler oluk şeklindedir. Latince'de bükümlü banyo liflerine Strigilis denmiştir. Bu yüzden bu tip lahitler, "Strigilis-Sarkophagus" olarak da adlandırılmıştır. Roma Yivli Lahitleri kendi içinde çeşitlenmektedir. Çoğu zaman yanlarda bir ayna ya da ortada bir ayna veya boşluk

bulunmaktadır. Roma merkez dışında eyaletlerde yivli lahitlere çok az rastlanır ve bu durum Anadolu için de geçerlidir (Koch, G. 2001: 42, 211).

3.2. Roma Lahitleri'nin Tarihlendirilmesi

Roma Lahitleri'nde tarihleme için bazı evrelerin olduğu görülür. Bu evreler belirlenirken çeşitli ölçütler ve sanat özellikleri temel alınmaktadır.

Geç Traian-Erken Hadrian Evresi, M.S. 110–130 civarındır. Roma ve Atina'da olduğu gibi Küçük Asya'da da lahitlerde, ana üretim bu evrede başlamıştır (Işık, F. 1977: 380 ; Koch, G. 2001: 133).

Bu dönemde girland kavislerinin içinde, deniz yaratıkları, Dionysos ile ilgili konular, bukolik konular ve mitolojik kahramanlar işlenmiştir. Frizli lahitlerde de çeşitli mitolojik konular, bu evrede gösterilmeye başlar. İlk portreler yine bu evre içinde lahitler üzerinde kullanılır. Ayrıca Geç Traian-Erken Hadrian Evresi'nde girlandlı lahitler bir grup oluşturacak kadar çok üretilmiştir.

Geç Hadrian-Erken Antoninler Evresi, M.S. 130–150 civarındır ve bu dönemde lahit üretimi artar. Devinimli ve birbirleriyle yakın ilişkili figürler ile anlatım daha güçlü bir hal alır ve girlandlı lahitler, lahitler içinde önemli bir yer tutmaktadır (Koch, G. 2001: 134). Ayrıca bu döneme ait girlandlı lahitler incelendiğinde, M.S. 2. yy. ortalarında girlandların boru formuna yakın olduğu ve girlandları oluşturan meyve ve yaprakların arasındaki dönüşlerin yumuşak olduğu ve böylece gözün rahatsız olmadığı anlaşılmaktadır (Şimşek, C. 1998: 13–17).

Orta Antoninler Evresi, M.S. 150–170/180 civarındır. Diğer mezar tiplerine göre artık en çok tercih edilen mezarlar lahitler olmuştur. Konu seçimi evrenin başından beri geniş tutulmuşken, sonraları bir daralma olur. Frizli lahitler, girlandlı lahitlerin önüne geçmiştir. Buna ek olarak sütunlu lahitler, yivli lahitler, uçan Eros'lu lahitler ve Nike'li lahitler de bu dönemde moda halini almıştır. Dahası düğünlerin, komutanların ve mevsimlerin konu edildiği lahitlere ait örnekler de verilmiştir. Portre çok sık kullanılmıştır. Ayrıca devinimler ve giysilerde hafif bir donuklaşma gözlemlenir (Koch, G. 2001: 134).

Geç Antoninler Evresi, M.S. 170/180–190/200 arasındaki zamanı kapsamaktadır ve üretim çok artmış bir haldedir. Çok iyi işçiliği olan lahitler, bu evre içinde yapılmıştır. Giysiler çok hareketlidir. Yukarı doğru kat kat dizilmiş figürlerle perspektif kazandırılmıştır. Matkap çok güçlü bir şekilde kullanılmıştır. Sandukalarda bir yükselme gözlemlenir. Çehreler ve yüzler belirgindir (Koch, G. 2001: 134). Buna ek

olarak özellikle Geç Antoninler Evresi'nde girlandlı lahitlerde çok yüksek bir kalite görülmektedir (Işık, F. 1982:140).

Erken ve Orta Severus Evresi, M.S. 190/200–220/230 arasındır. Severuslar Dönemi'nde özellikle girlandlı lahitler üzerinde matkap halen kullanılmakta olup buna bağlı olarak ışık gölge hareketleri halen kuvvetli bir şekilde hissedilmektedir. Fakat gevşek bir düzenleme ile girland üzerinde doğal hatlar kendini kaybetmeye başlar. Ayrıca Severuslar Dönemi'nde girland şeritleri önceye göre daha gevşek bağlanmış ve buna ek olarak ortadan şişkin dikey bir düğümle de sarılmıştır (Işık, F. 1986: 174).

Bunun yanında evre içinde, konu çeşidi oldukça azalır. Figürler üzerinde dingin bir hal vardır. Devinimler eskisi gibi değil daha azdır ve elbise kıvrımları daha az keskindir.

Geç Severus Evresi, M.S. 220/230–250 civarındır. Roma merkez lahitlerinde yeniden güçlü bir devinim başlar. Giysiler, çehreler ve alevi andıran saçlarda, yeniden bir hareketlenme ve katılıktan uzaklaşma görülür. Sandukalarda yeniden bir yükselme gözlemlenir (Koch, G. 2001: 135).

Buna karşın M.S. 240'lı yıllara ait bazı girlandlı lahitlerde ise yüksek düzeyde bir stilizasyon da görülür. Yine bunun dışında Gordianus III. portrelerine benzer lahitler incelendiğinde uyukulu gözler, iki dikey çizgili küçük bir ağız, badem şeklinde iri gözler ve etli göz kapakları görülmektedir. Bu durum portreler dışında, Gordianus III. Dönemi lahitler üzerindeki Eros'lar, deniz yaratıkları ve diğer figürler için de ortaktır (Herdejürgen, H. 1996: 493–496) (Levha XXXIX a-b).

Gallienus Evresi, M.S. 250–270 tarihleri arasındadır. Roma merkezde lahit üretiminin en çok yapıldığı evredir. Roma lahitlerinin bazı başyapıtları bu dönemde üretilmiştir. Kıvrımlar, çok zarif, devinim yoğundur. Çehreler parlar. Saçlar kısalmıştır ve bol miktarda matkap darbesi bulunmaktadır. Bukolik konulu lahitlerin üretimlerine bu evrede başlanır. Düğün sahneli, aslan avı sahneli, önemli devlet görevlilerinin gösterildiği lahitler, mitolojik konulu lahitler ve Dionysos konulu lahitler bu dönemde yoğun bir şekilde işlenmiştir (Koch, G. 2001: 135).

Bunun dışında M.S. 260'larda M.S. 240 yıllarında başlayan stilizasyonun devamı niteliğinde olan lahitlere de rastlanmaktadır (Herdejürgen, H. 1996: 498).

Gallienus Sonrası Evre, M.S. 270–280 civarındır. Gallienus Evresi'nin özellikleri sürse de kıvrımlarda ve saçlarda bir donuklaşma belirmeye başlar. Konu çeşidi azalır. Musalı, aslan avlı, düğünlerin ve devlet görevlilerinin konu edildiği lahitler bu dönemde

iyice yerleşir. Oldukça fazla sayıda matkap deliğinin bulunduğu noktacı biçeme sahip ve üzerinde yassı kabartmalar bulunan lahitler ortaya çıkmıştır (Koch, G. 2001: 135).

Bu tip lahitlerin yanında dönemin girlandlı lahitleri, iyice bir çizgisellik kazanır ve eski dönemin o yüksek kabartmalı girlandları artık lahit zeminine yapışmış gibidir (Herdejürgen, H. 1996: 500).

Dörtlü Yönetim Evresi, M.S. 280–311/313 arasındaki zamanı kapsamaktadır. Bazı lahitler üzerinde Gallienus ve Gallienus Sonrası Evre'nin özelliklerinin devam ettiği görülür. Özellikle noktacı biçimde yapılmış, küçük boyutlu ve yassı kabartmaları olan lahitler çok fazladır. Bu evre içinde Grek Yarımadası ve Anadolu'dan gelen lahit ustalarının eserleri, Roma İmparatorluğu'nun kalbinde görülür. Mitolojik konulu, düğün konulu ve Musa konulu lahitler yine bu evrede de işlenmiştir. Roma merkezde 311/313 yılından sonra Hristiyan konulu lahitlerin üretimine geçilir. Bununla pagan lahitleri son bulmaya başlar. Hristiyan lahitleri üzerinde Hristiyanlık sembolleri kullanılmış, Eski Ahit ve Yeni Ahit konuları lahitler üzerine işlenmiştir (Koch, G. 2001: 136 ; Koch, G. 1994: 115-120 ; Liebieghaus Museum Alter Plastik 1980: 251).

M.S. 4. yy. başlarında girlandlı lahitler üzerinde çizgisellik hala hâkimdir (Herdejürgen, H. 1996: 503). Bu dönem Hristiyan sembollerinin olmadığı az sayıdaki pagan lahit örneğinde ise bağ bozumu, av, mevsimler ve araba yolculuğu konuları işlenmiştir. Dionysos, deniz yaratıkları ve düğün gibi pagan kökenli konular terk edilmiştir (Koch, G. 2001: 133–136).

Roma Dönemi'nde Anadolu içinde gelişen Aphrodisias, Perge ve Efes gibi yerlerde faaliyet gösteren heykeltıraşlık okulları, Roma İmparatorluğu'nun sanat politikasını yansıtan eserler vermişlerdir. Fakat bu sanat politikasına rağmen Anadolu'nun bazı geleneksel düşüncelerinin eserlerde iz verdiğini görmek mümkündür (Asgari, N. 1983: 104–105).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ADANA MÜZESİ ROMA İMPARATORLUK DÖNEMİ LAHİTLERİ

Roma İmparatorluk Dönemi içinde Kilikya Bölgesi'nde bulunan lahitler, stil gelişimi açısından Anadolu'nun geneli ile birliktelik arz etmektedir (Işık, F. 1983: 257).

Ovalık Kilikya'da bulunan lahitler arasında, yerel örnekler genelde kireçtaşıdan yapılmıştır. Bu bölgedeki mermer lahitler, Ovalık Kilikya Bölgesi'nde, Roma Dönemi'nde mermer çıkarılmadığından çoğunlukla Prokonnessos'tan ithal edilmiş yarım işlenmiş lahitlerdir. Karia ve Efes'ten gelen lahitler de bulunmaktadır (Koch, G. 2001: 265 vd.)

Bununla birlikte Anazarbos'ta Prokonnessos'tan gelen lahitlerin kopyaları yerel kireçtaşıdan yapılmıştır (Ergeç, R. 2001: 389 vd ; Koch, G. 2001: 265 vd.)

Ovalık Kilikya'da kabartma geleneği bulunmadığından, eldeki örnekler taklit edilmiştir. Ovalık Kilikya Bölgesi Girlandlı Lahitler'de genelde girland taşıyıcısı olarak, Eros ve Nike göze çarpmaktadır. Ancak başka girland taşıyıcıları da vardır. Ovalık Kilikya Bölgesi Roma Lahitleri'nin çoğu M.S. 2.-3. yy. tarihlidir (Koch, G. 2001: 265 vd.).

4.1. Adana Müzesi Roma İmparatorluk Dönemi Grup Oluşturan Lahitler

4.1.1. Adana Müzesi Roma İmparatorluk Dönemi Girlandlı Lahitler

4.1.1.1. 7330 Envanter Numaralı Lahit (Augusta Lahdi)

Lahit Antik Augusta Kenti yakınlarında yer alan Menekşe Köyü'nün batısında bir dağ yamacında bulunmuştur. Günümüzde Adana'da bulunan Seyhan Baraj Gölü suları altında kalan Augusta Antik Kenti M.Ö. 1. yy. sonlarında kurulmuş ve M.S. 7. yy.'a kadar iskân görmüştür. Ayrıca Antik Augusta Kenti'ne ait büyük bir nekropol de tespit edilmiştir (Akok, M. 1957: 16-20 ; Ayrıca Bkz. Gough, M.R.E. 1956 ; Jones, A.H.M. 1998 ; Hild, F.-Hellenkemper, H. 1990).

Menekşe Köyü sakinlerinin haber vermesi üzerine 29.07.1970 yılında, satın alma yoluyla Adana Müzesi'ne getirilen lahit, müze binasının giriş salonunda sergilenmektedir. Augusta Lahdi olarak ta bilinmektedir. Mermer bir lahittir. Lahdin uzunluğu 219 cm, eni 94 cm ve yüksekliği ise 100 cm'dir. Eserin orijinal kapağı mevcuttur fakat tam ortadan kırılmıştır. Lahit kapağının uzunluğu 234 cm, alınlık yüksekliği 36 cm ve eni ise 105 cm'dir (Levha Va) (Çizim 5a).

Yekpare mermer bloktan oluşan eser, sade bir bezemeye sahiptir. Oldukça kaliteli bir mermerle yapılmış olan lahdin, dört yüzü de işlenmiştir. Uzun yüzlerinde üç adet girland bulunmaktadır. Kısa yüzlerde ise bir adet girland yer almaktadır (Levha Vb-VIa) (Çizim 5b). İki uzun yüzde de girland taşıyıcısı olarak, iki adet boğa başı mevcuttur. Uzun yüzlerin köşe bölümlerinde, girland taşıyıcısı yoktur. Girlandlar, bu noktalarda fiyonk yapılarak tutturulmuş ve temsili olarak çiviye asılmış gibidir. Şeritlerin bir bölümü, köşelerde bağlandıktan sonra aşağı bırakılmışken girlandları da ayrıca dolamaktadır. Girlandlar, boğa başlarının ense bölümüne asılmış bir halde taşınmıştır. Lahit üzerindeki girlandlar, geniş tutulmuştur. Girland iç kavislerinde her birinde bir adet olmak kaydıyla toplam üç adet Medusa başı kullanılmıştır. Diğer uzun yüz ve iki kısa yüzdeki girland boşluklarında ise çeşitli rozetler kullanılmıştır.

Girlandlar çeşitli meyveler, çam kozalağı, başak ve yapraklardan oluşturulmuştur. Girlandlar ve rozetler üzerinde ayrıntılar ustaca kullanıldığı gözlemlenebilen matkap ile verilmiştir. Özellikle Medusa'ların yüzleri çok parlatılmıştır. Bu görüntüleriyle Medusa yüzleri adeta porselenden yapılmış gibi parlak durmaktadır.

Medusa, Eski Yunan mitolojisinde, Gorgolar'dan ölümlü olan kız kardeş olarak tanıtılır. Saçları yılanlarla örülü, tunç elli ve altın kanatlı olan bu Gorgolar'ın başlıca nitelikleri, etrafa korku salmaktır. Bakışlarıyla insanı taşa çeviren Medusa'yı, Kahraman Perseus başını keserek öldürür (Erhat, A.1972: 149).

Kapağın iki alınlığında da bir adet disk bulunmaktadır. Kapak orta bölümünden kırılmıştır. Lahit kapağının dört köşesinde palmet yaprağından akroterler bulunmaktadır. Lahit kapaklarının kenar bölümündeki akroterler üzerinde palmet kullanılması, Anadolu için tipiktir (Işık, F. 1983: 256-257).

Buna örnek olarak Pamfilya ve Pisidya Bölgesi'nde üzeri palmet ile bezenmiş lahit kapakları gösterilebilir (Mansel, A.M.-Akarca, A. 1949: 15 vd. ; Mansel, A.M. 1958: 226)

Lahit üzerinde uzun yüzlerde üç adet girland bulunması ve girland taşıyıcılarının ortada boğa başı olması, Anadolu lahit geleneğine uygundur. Augusta Lahdi üzerinde bulunan hiçbir girlanda, herhangi bir pendentif asılı değildir. Hem Afrodisyas, Karia ve hem de Prokonnessos gibi yerlerde, girlandlara, pendentif olarak üzüm salkımlarının asıldığı düşünülürse bu eserin bu bölgelerden olmadığı söylenebilir. Buna karşın özellikle Efes Atölyesi içerisinde girlandlara herhangi bir süsleme unsurunun asılmaması adeta bir gelenek olarak karşımıza çıktığına göre lahdin, Efes'ten getirildiği söylenebilir.

Bunun dışında Augusta Lahdi ile stil açısından benzeşen örnekler tüm bu atölyeler içinde gözlemlenebilmektedir. Zaten böyle yüksek bir sanat ürünü eseri, yukarıda isimleri zikredilen tüm atölyelerin yapabilme yetisi ve olanağı vardır.

Augusta Lahdi'nin ön yüzünün girland üstü boşluklarında bulunan Medusa başlarında Antoninler Dönemi özellikleri göze çarpmaktadır. Antoninler Dönemi'nde yapılan heykellerde, saç ve sakallarda barok bir ifade görülmekte olup dolayısıyla bir derinlik ortaya çıkmaktadır. Buna ek olarak, çehreler parlamaktadır. Bu parlayan yüzleri, saçlar çevrelemektedir. Gözün üst kapağı fazlaca belirgindir. Gözlerde hafif bir şekla bakışlılık bulunmaktadır ve Marcus Aurelius Dönemi'nde (M.S. 161–180) göz bebekleri işlenmiştir (Pasinli, A. 2003: 208) (Levha VIb- VIIa- VIIb).

Buna ilave olarak, Antoninler Dönemi'nde kabartmalar, düz zeminden belirgin bir şekilde ayrılmıştır. Matkap ile açılan deliklerle uzaktan bakıldığında, barok bir etki ortaya konulmaktadır. Özellikle Antoninler Dönemi heykelleri ve kabartmalarında perdahlanmış olan, dolayısıyla da parlatılmış cilt ile saç ve sakallardaki burğu delikleri bir tezat oluşturmaktadır. Gözbebeklerinde optik etki yapan gölge derinliği de ilk defa Antoninler Dönemi'nde görülmektedir (Rumpf, A. 1949: 151).

Bu durum özellikle dönem imparatorlarından Marcus Aurelius (M.S. 161–180) ve Commodus (M.S. 180–192) portrelerinde çok belirgindir (Levha LXXIIb-LXXIIIb).

Lahitlerde Medusa başları, mezarın korunması ve bunların mezara bekçilik yapması için kullanılmıştır (Şimşek, C. 1998: 4). Bunun yanı sıra, Roma Lahitleri'nde M.S. 2. yy. ilk çeyreğinden beri Medusa başları görülmektedir (Strocka, V.M. 1996: 466–468).

Antoninler Dönemi Medusa saçları, rahat, çalkantılı, karmaşık bir şekildedir. Saç tutamları derin kesiklerle birbirinden ayrılmıştır ve birbirinden bağımsızdır. Medusa yüzlerinde hüznü bir görünüm bulunurken kaşlar ve elmacık kemikleri çıkıntılıdır (Işık, F. 1986: 178).

Augusta Lahdi üzerinde bulunan Medusa yüzlerindeki hüznü görünüm, çıkıntılı kaşlar ve elmacık kemikleri bu tarife uymaktadır. Ayrıca Medusa yüzleri döneme uygun olarak yine çok parlaktır (Levha VIIIa).

Antoninler zamanı kabartma ve heykellerde olduğu gibi girlandlı lahitlerde de girland üzerinde derinlikli bir ışık gölge bulunmakta olup böylece girlandlar üzerinde yoğun bir hareketlilik göze çarpmaktadır. Antoninler Dönemi'nde girland içindeki meyve ve yaprakların hatları, rahatlıkla izlenebilmektedir (Işık, F. 1986: 174).

Augusta Lahdi üzerinde girlandlara asılan pandomtflerln durumu bir kenara bırakılırsa, kullanılan yüksek kalite ve üslup hem Germencik Lahdi ve hem de İassos Lahdi ile oldukça yakın benzerlik göstermektedir (Levha XXVIIb-Levha Ia-Levha XXVIIIa).

Germencik Lahdi hem tematik yapısı ve hem de yüksek kalitesi ve üslubuyla Geç Antoninler Dönemi stil başlangıcını temsil etmelidir (Işık, F. 1982:140).

Germencik Lahdi'ne bakıldığında, girlandları oluşturan meyve ve yaprak hatlarının çok belirgin olduğu ve rahatlıkla seçilebildiği, kullanılan matkapla yoğun bir ışık gölgenin ve de dolayısıyla yoğun bir hareketliliğin girlandlar üzerinde yer tuttuğu görölmektedir (Levha XXVIIb). Bu durum bir Karia örneği olan İassos Lahdi üzerinde de kendini göstermektedir (Levha Ia-Levha XXVIIIa).

Bu bakımdan Augusta Lahdi hem Germencik Lahdi hem de İassos Lahdi ile aynı zamanlı olmalıdır ve Geç Antoninler Dönemi tarihi içine girmelidir. Augusta Lahdi bu örneklerin yardımıyla M.S. 170–190 arasına tarihlenebilir.

4.1.1.2. 1 Envanter Numaralı Lahit (Anavarza Lahdi)

Anazarbos Antik Kenti'nden 1924 yılında getirilmiştir. Beyaz kireçtaşı bir lahittir. Adana Müzesi bahçesinde lahitler platformunda sergilenmektedir. Lahdin uzunluğu 245 cm, eni 108 cm ve yüksekliği ise yine 108 cm'dir (Levha VIIb) (Çizim 6a).

Lahdin kapağı mevcut olmamakla birlikte dört yüzü de işlenmiştir. Eserin ana uzun yüzünde toplam üç adet girland yer almaktadır. Sağ ve solda bulunan iki girland, meyve ve yapraklardan oluşturulmuşken orta girland ise yapraklardan oluşturulmuştur. Üç girlanda pandomtif olarak bir adet üzüm salkımı asılıdır. Ortada girland taşıyıcıları Eros'lar iken köşelerde Nike'dir. Eros'lar, mitolojik deniz yaratıklarının üzerinde durmaktayken, Nikeler birer kaide üzerinde durmaktadır. Hem Eros hem de Nike'lerin ense bölümlerinde, girlandlar bir ruloya bağlanarak tutturulmuştur. Girland şeritleri, ruloları fır dönerek dışa doğru açılmaktadır. Ayrıca girland şeritleri, Nike'lerin yanlarından da aşağı sarmaktadır. Orta girland üstü boşluğunda, üstten çıplak ve birbirine sarılmış bir halde, Eros ve Psykhe bulunmaktadır. Sağ ve sol girland üstü boşluklarında ise birer adet kadın portresi yer almaktadır. Sağ girland üstü boşluğunda bulunan portrenin yüzü yıpranmış olmasına rağmen, gözlerdeki bakış ve saçların yapısı halen belirgindir (Levha IXa). Sol girland üstü boşluğunda bulunan portre ise diğerine göre biraz daha fazla yıpranmış haldedir. Ancak bakış ve saçlar, bunda da belirgindir (Levha IXb).

Sağ ve sol kısa yüzlerin her ikisinde de bir adet meyvelerden ve yapraklardan oluşturulmuş girland bulunmaktadır. Bunlara pendentif olarak yine bir üzüm salkımı asılıdır. Kısa yüzlerde, girland taşıyıcıları doğal olarak Nike'dir. Her iki kısa yüzün girland üstü boşluklarında iki atın çektiği bir araba ve arabanın üzerinde de bir erkek figürü bulunmaktadır. Atlar derinlikli bir şekilde verilerek perspektif oluşturulmuştur (Levha Xa-Xb) (Çizim 6b).

Lahdin arka uzun yüzü ön uzun yüz ile aynı şablona sahiptir (Levha XIa). Ancak bu yüzde bulunan sağ ve sol kadın portrelerin saç yapısı ön yüz kadın portrelerin saç yapısından farklıdır. Burada bir tutam saç, kafanın üst bölümünde belirgin bir şekilde toplanmış ve fiyonk yapılarak bağlanmıştır (Levha XIb-XIIa).

Eser üzerindeki tüm Nike'ler ve Eros'ların yüzleri kırılmıştır. Bundan başka, lahit üzerinde yer yer küçük kırıklar ve yıpranmalar da mevcuttur.

Anadolu'nun ve Grek Yarımadası'nın kuzeyinde bulunan Samothrake'den adını alan ve devrinin en büyük şaheserlerinden biri olan Samothrake Nikesi, yapılışından yüzyıllar sonra bile, etkisini devam ettirmiş ve Nike tiplerini üzerinde büyük bir etkiye sahip olmuştur (Beazly, J.D.-Ashmole, B. 1966: 75) (Levha XIIb).

Roma İmparatorluk Dönemi Nike'lerin görünüşleri arasında, usta, zaman ve lahdi sipariş edenin tercihiyle açıklanabilecek küçük farklar olsa da bu dönem lahitler üzerindeki Nike'ler, genel durumları itibari ile Samothrake Nikesi'ne benzemekte ve ona öykünmektedirler (Levha XIIIa).

Uzun yüzlerinde üç adet girland taşıyan bu lahdin üzerinde, kireç taşından yapılmış olmasına bağlı olarak, aşınmalar mevcuttur. Dekoratif yapısına ve işçiliğine bakılarak Anazarbos için tekil bir örnek olduğu belirtilmiştir. Anazarbos'da benzerlerinin olmaması, yerel taştan yapılmış olması, lahdin uzun yüzünde Akdeniz kıyı şeridinde bulunan şehirlerin bile yabancı olduğu Eros'ların deniz ejderleri üzerinde durması gibi nedenlerle lahdin yabancı gezgin bir usta tarafından yapılmış olması gerektiği ileri sürülmüştür (Michon, E. 1921: 295 vd. ; Ergeç, 1987: 6-7)

Bununla birlikte eserin Roma merkez türünde yapılmış olduğu da belirtilmiştir (Himmelman, N. 1970 a: 18).

Adana Müzesi 1 Envanter Numaralı Anavarza Lahdi için Suriye-Mısır grubuna koyan görüşlerin yanında, eserin Anadolu grubu lahitlerden olduğu da ileri sürülmüştür (Ergeç, 1987: 6). Buna ek olarak, Anavarza Lahdi'nin, Dokumeion Lahitleri'nden kopya olduğu da belirtilmiştir (Koch, G. 2001: 173).

Roma İmparatorluk Dönemi'nde, Küçük Asya'nın doğu taraflarında, lahitlerin yerel ustalarca yapıldığı (Işık, F. 1983: 254) ve üç girlandlı yerel kireçtaşından yapılan bu lahdin genel şablonunun Küçük Asya Girlandlı Lahitleri'ne uyduğu düşünülürse, eserin bilgisi ve yeteneği yüksek ve farklı eserleri tanımış yerel bir usta tarafından yapılmış olabileceği ihtimali de göz ardı edilmemelidir.

Bunun dışında, Anazarbos'un deniz kıyısında yer almayan bir kent olmasından dolayı böyle bir lahdin üretilmesinin mümkün olamayacağına gelince, Anazarbos'un Akdeniz'den fazlaca uzakta olmadığı, kuş uçuşu 35–40 km'lik bir mesafede bulunduğu ve bu yüzden de denize pek de yabancı bir yer olmadığı göz önünde bulundurulmalıdır.

Roma Dönemi Lahitler'in tarihlerinin saptanmasında portre, çok önemli bir ölçüt olarak öne çıkmaktadır. Çünkü birçok Roma Lahdi üzerinde döneminin sanat özelliklerini iyi yansıtabilen kadın ve erkek portreleri bulunmakta ve tarihleme imkânı sunmaktadır. Anavarza Lahdi üzerinde toplam dört adet kadın portresi bulunmasından dolayı M.S. 2. yy. ilk çeyreğinden itibaren, kadın portrelerinin incelenmesi gereklidir. Bu dönem portrelerine bakıldığında, saçların ortadan ayrıldığı, dalgalı bir şekilde geriye tarandığı görülmektedir. Bazı portrelerde başın üst bölümünde saç fiyonk yapılarak bırakılabilmektedir (Levha XIIIb-XIVa).

İmparator Hadrian Dönemi'nde yapılan ve M.S. 121 yılına tarihlenen Sabina'ya ait bir portrede, saçlar ortadan ikiye ayrılmış ve dalgalı bir şekilde geriye doğru taranmıştır (Levha XIVb). Bu saç yapısı Yaşlı Faustina'yı gösteren portrelerden anlaşıldığına göre gelişimini sürdürmüş ve Orta Antoninler Evresi'nde daha derinlikli ve barok bir yapı kazanmıştır (Levha XVa) (Ayrıca bkz. Birley, A. 1987: 15, fig. 6)

Orta Antoninler Evresi, M.S.150–170/180 arasındaki zamanı kapsamakta olup bu M.S. 2. yy.'ın üçüncü çeyreğine tekabül etmektedir. Bu evrenin kadın portrelerine bakıldığında, saçlar yine ortadan iki yana doğru ayrılmaktadır (Levha XVIa-XVIB). Saçlar, dalgalı bir şekilde kulakların üzerine inmekte ve buradan arkaya alındıktan sonra büyük bir topuz haline getirilmektedir. Gözbebekleri ve iris, plastik bir şekilde işlenmektedir. Gözbebekleri üst göz kapaklarının dibine doğru itilmekte ve böylece bakışların yukarıya yöneldiği ifadesi verilmeye çalışılmaktadır. Kaşlar kavisli çizgilerle belirtilmiştir. Dudaklar ince, ağız ufak yapılmaktadır. Çene küçük, yuvarlak ve hafif öne çıkıktır. Geç Antoninler Evresi'nde, Orta Antoninler Evresi'nin etkileri devam etmekte ancak portrelerde gözbebekleri matkap delikleri ile verilmektedir (İnan, J. 1965: 23–25).

İmparator Septimus Severus'un eşi, Julia Domna'yı gösteren portrelerde, kraliçenin saç yapısı Antoninler Dönemi kadın saçlarını takip eder (Levha XVIIa-

XVIIb). Saçlar ortadan ikiye ayrılmış, dalgalı bir şekilde kulaklarını da içine alarak başın arka bölümüne geçirilmiş ve başın arka tarafını kaplayan büyük bir topuz haline getirilmiştir. Kaşların çentikle verildiği ve gözbebeklerinin çok belirgin olduğu da görülebilmektedir (Karwiese, S. 1995: 98).

Adana Müzesi 1 Envanter Numaralı Anavarza Lahdi üzerinde yer alan dört adet kadın portresi incelendiğinde saçların ortadan ikiye ayrılarak yumuşak bir şekilde kulakların üzerinden geçirilmesinden sonra arkaya doğru iletildiği görülmektedir. Favori bölümünde, birkaç saç teli özgür bırakılmış ve lüle halinde aşağı salınmıştır. Saçlar, dönem özelliği gereği, arkada büyük bir topuz yapılarak tutturulmuş olmalıdır. Ön uzun yüzün iki girland kavisi içinde bulunan portrelerin başlarının tepe bölümünde, bir tutam saç toplanarak tutturulmuştur (Levha XIa-XIb).

Arka uzun yüzde yer alan iki adet portrede ise başın üst bölümünde bulunan saç, fiyonk yapılarak bağlanmıştır (Levha XIb-XIIa). Bu tip saç her ne kadar M.S. 3. yüzyıl ortalarında moda olan saç yapısına benzese de aslında çok farklıdır. Çünkü M.S. 3. yüzyıl ortalarında moda olan bu saç tipinde saçlar ortadan ayrılarak yanlardan kulakları açık bırakır bir halde arkaya doğru taranmakta arkada önce enseye doğru inen saçlar sonra yukarıya doğru döndürülmekte ince örgüler halinde başın üst bölümünde uçları içe çevrilerek tutturulmakta ve böylece saç üzerinde bir şapka görüntüsü ortaya çıkartılmaktadır. Ancak bu iki portre üzerinde fiyonk yapılarak oluşturulan saç tutamı sanatçının özel bir tercihi olmalıdır ve böylece M.S. 3. yy. portrelerinden farklı olduğu anlaşılmaktadır. Bu portrelerin saçındaki moda, daha çok M.S. 2. yy. ikinci yarısının önemli kadın şahsiyetleri olan, Genç Faustina, Lucilla, Julia Domna'nın saç yapılarıyla temelde benzeşmektedir. Lahit üzerindeki saçların bu dönem kadınlarının saçlarından daha az dalgalanarak inmesi ise yine sanatçının kendi tercihine bağlanmalıdır. Kaldı ki aynı lahit üzerinde olmasına rağmen iki uzun yüzün portrelerinin saçları arasında bile farklılıklar gözlemlenebilmektedir (Levha IXa-IXb) (Levha XIb-XIIa).

Roma İmparatorluk Dönemi içinde Kilikya Bölgesi'nde bulunan lahitler, stil gelişimi açısından Anadolu'nun geneli ile birliktelik arz etmektedir (Işık, F. 1983: 257).

Lahdin girlandları üzerinde matkabın yer yer derinlikli bir şekilde kullanılmış olması, girland üzerindeki yaprakların ve meyvelerin hatlarını hafif yitirmiş olsa da halen belirgin yapısı, eserin Antoninler Dönemi özelliklerini gösterdiğini destekleyen önemli unsurlardır. Yine lahadin kısa yüzlerinde yer alan, iki atın çekmiş olduğu arabadaki derinlik ve perspektif olgusu, M.S. 2. yy.'ın sonlarından itibaren görülmektedir.

Özellikle M.S. 180–190 yıllarında, Meleagros Lahitleri'nde, figürlerde uçan elbiseler, döndürülmüş başlar, dikkati çeker (Koch, G. 1975: 41–47) (Levha IIb). Anavarza Lahdi üzerinde bulunan Nike'lerin uçan elbiselerinin ve Eros'ların başlarının keskin döndürülüşleri M.S. 180–190 modası ile birliktelik arz etmektedir.

Buna ek olarak her ne kadar yıpranmışlık olsa da portrelerin göz kapaklarının hafif ağır yapılı olması, göz bebeklerinde matkap kullanımı tarzı ve bu tip bir şehla bakışlılık halen M.S. 2. yy. içinde olduğunu, ancak M.S. 3. yy.'dan pek de uzakta olunmadığını ortaya koymaktadır. Eser, Geç Antoninler Evresi'nin özelliklerini taşımakla birlikte Severuslar Dönemi'ne de bir adım atmıştır. Adana Müzesi 1 Envanter Numaralı Anavarza Lahdi için M.S.180–200 arası bir tarih verilebilir.

4.1.1.3. 2 Envanter Numaralı Lahit

Adana Polis Dairesi'nden 1924 yılında nakledilmiştir. Lahit Korykos'ta bulunmuştur. Mermer bir lahittir. Adana Müzesi bahçesinde lahitler platformunda sergilenmektedir. Lahdin uzunluğu 212 cm, eni 108 cm ve yüksekliği ise 102 cm'dir.

Lahdin üç yüzü işlenmişken arka uzun yüzü yarım işlenmiş olarak bırakılmıştır. Eserin kapağı yoktur (Levha XVIIIa) (Çizim 7a).

Lahit, sağ kısa ve arka uzun yüzünde düzgün kesilmiş mermer parçalar ile sonradan tamirat görmüştür. Ayrıca lahdin sağ ve sol kısa yüzü ile arka uzun yüzünde birer adet dikdörtgen şeklinde küçük açıklık mevcuttur.

Ana uzun yüzünde üç adet meyvelerden ve yapraklardan oluşturulmuş girland bulunmaktadır. Bu girlandların her birine pendentif olarak bir üzüm salkımı asılıdır. Orta bölümde girland taşıyıcıları Eros'lar iken köşelerde ise koçbaşlarıdır. Eros'lar, bir kaide üzerinde durmaktadır. Girlandlar Eros'ların başlarının üzerinde fiyonk yapılarak bağlanmış ve bunlar iki elleriyle destekleyerek girlandları taşımaktadır. Koçların ise ense bölümünde girlandlar tutturulmuş, girland şeritlerinin bir kısmı yanlardan aşağıya salınmışken bir bölümü ise yukarı doğru sivrulmuştur. Orta girland üstü boşluğunda üst bölümü kırılmış halde kantharos veya krater tarzında bir kap bulunmaktadır (Levha XVIIIb). Sağ ve sol girland üstü boşluklarında ise birer adet rozet kabartma olarak betimlenmiştir.

Sağ ve sol kısa yüzlerin her ikisinde de meyvelerden ve yapraklardan oluşturulmuş birer girland bulunmakta olup bunlara pendentif olarak yine bir üzüm salkımı asılıdır. Girland taşıyıcıları, doğal olarak koçbaşlarıdır. Girland üstü

boşluklarında ise birer rozet yer almaktadır. Sağ kısa yüz ve sol kısa yüz rozetleri görünüm olarak birbirinden farklıdır (Levha XIXa-XIXb) (Çizim 7b).

Arka uzun yüzde üç adet yarım işlenmiş girland, girlandlara asılı birer pandantif, girland üstü boşluklarında birer disk ve girland taşıyıcıları yer almakta olup bunların hepsi şablon halinde verilmiştir. Özellikle girland taşıyıcıları çanı andırırcasına dışa doğru bir kavisle açılmaktadır. Arka uzun yüzdeki yarım işlenmişlikteki stil, Prokonnessos (Marmara Adası) Yarım İşlenmiş Lahitleri ile uyum göstermektedir (Levha XXa-XXb)

Prokonnessos Yarım İşlenmiş Lahitler’de Nike-Eros-Eros-Nike veya koçbaşı-boğabaşı-boğabaşı-koçbaşı sırası izlenmektedir (Koch, G. 2001: 232).

Lahdin karma bir taşıyıcı sıralaması izlemesinden ve mermer olmasından dolayı eserin ya verilen sipariş üzerine Prokonnessos’ta ya da yarım işlenmiş olarak getirildikten sonra Korykos’ta yerel bir atölyede bitirilmiş olabileceği belirtilmiştir (Karaüzüm, G. 2005: 46).

Bunun yanında köşelerde koçbaşı, ortada ise girland taşıyıcısı olarak Eros’ların kullanılması, Anadolu lahitleri için tipiktir ve Anadolu’nun birçok yöresinde kullanılmıştır (Işık, F. 1983: 254) (Levha XXIa).

Küçük Asya’nın genelinde olduğu gibi, Kilikya Bölgesi Girlandlı Lahitler’de de girland taşıyıcısı olarak köşelerde koçbaşı ve Nike kullanılmışken ortalarda Eros ve ya boğa başları kullanılmıştır. Kilikya Bölgesi Lahitleri arasında hem Prokonnessos’tan ithal edilenler hem de yerel taştan yapılmış olanlar vardır (Asgari, N. 1977: 357–358).

Lahit tarihlemesinde yine önemli bir kıstas olan girlandların form gelişimleri incelendiğinde M.S. 2. yy. ortalarında, girlandlar boru formuna yakındır. Girlandları oluşturan meyve ve yaprakların arasındaki dönüşler yumuşaktır ve gözü rahatsız etmez. Girlandlar etli ve dolgundur ve bunlar yumuşak bir şekilde bağlanmaktadır (Şimşek, C. 1998: 13–17).

Buna ek olarak, lahitlerde cilalı dış satırlar ve burgu delikleri M.S. 2. yy. ikinci yarısında görülen bir özelliktir. Lahit üzerinde taşıyıcı olarak görülen Eros’lar ise Roma İmparatorluğu’nda en çok Antoninler Dönemi içerisinde işlenmiş olup Dionysos Kültü ve ölümden sonra yeni bir yaşam ümidi ile ilgili yapılmış olmalıdır (Mansel, A.M. 1978: 294).

Antoninler Dönemi’nde, özellikle girland üzerinde matkap, çok güçlü bir şekilde kullanılmıştır. Ayrıca sandukalarda bir yükselme gözlemlenir. Çehreler ve yüzler belirgindir (Koch, G. 2001: 133–136).

Bu eser üzerinde de girland ve rozetlerde ayrıntılar matkap kullanılarak verilmiştir. Matkap, kesintisizdir ve noktacıklı stilde değildir. Eserin işlenmiş bir uzun ve iki kısa yüzünde genel bir pürüzsüzlük hâkimdir. Matkabın kesintisiz kullanılış biçimi, kabartmadaki derinlik, girland boşluklarında yer alan rozetlerin ve kabın büyüklüğü ile birlikte eserin pürüzsüz oluşu, bu lahdi ilk etapta Antoninler Dönemi'ne oturtmaktadır.

Severuslar Dönemi ile birlikte, girlandlar üzerinde ışık-gölge hareketleri daha derin bir kazıma ile verilir. Buna paralel olarak, gevşek bir düzenleme ile girland üzerinde doğal hatlar kendini kaybetmeye başlar. Ayrıca Severuslar Dönemi'nde, girland tenyeleri Antoninler Dönemi'ne göre daha gevşek bağlanmakta ve ortası şiş dikey bir düğümlle sarılmaktadır (Işık, F. 1986: 174).

Adana Müzesi 2 Envanter Numaralı Lahit üzerinde matkabın kullanılış biçimi ve yoğunluğu, girland üzerindeki meyvelerin hatlarının hafifçe kaybolmaya başlaması, önceye göre daha derin bir kazıma, girland bağlantılarındaki yumuşaklık gibi nedenlerle, eserin daha çok Severuslar Dönemi'ne yakın olduğu anlaşılmaktadır. Ancak eser Geç Antoninler Dönemi'nden de çok uzak değildir. Bu yüzden lahit için M.S. 190/200–210 tarihi verilebilir.

Bunun yanında bu lahit Prokonnessos'tan satın alınıp yarım işlenmiş olarak kullanılan diğer bazı lahitlere göre daha yüksek ve derindir.

Prokonnessos Yarım İşlenmiş Lahitleri'nin M.S. 150–250 arasında üretildiği ve ithal edildiği düşünülürse, lahde verilen M.S. 190/200–210 tarihi ayrıca desteklenmektedir.

4.1.1.4. 340 Envanter Numaralı Lahit

Mersin İli, Tarsus İlçesi, Gözlükule, Duatepe Okulu'ndan 20.09.1934 günü getirilmiştir. Mermer bir lahittir. Adana Müzesi bahçesinde lahitler platformunda sergilenmektedir. Lahdin eski envanter numarası 1608'dir. Lahdin uzunluğu 148 cm, eni 66 cm ve yüksekliği ise 55 cm'dir (Levha XXİb) (Çizim 8a).

Eser, bir osthotekt değil lahittir. Büyük ihtimalle küçük bir çocuk için kullanılmış olmalıdır. Roma Dönemi Girlandlı Lahitler grubundandır. Kapağı yoktur.

Ana uzun yüzünde üç adet meyvelerden ve yapraklardan oluşturulmuş girland bulunmaktadır. Girlandlara asılı herhangi bir pendentif yoktur. Girland taşıyıcıları, ortada boğa başları iken köşelerde koçbaşlarıdır. Girlandlar, taşıyıcı başlar üzerinde fiyonk yapılarak bağlanmış ve şeritler yanlara ve aşağıya bırakılmıştır. Orta girland üstü

boşluğunda bir adet tabula ansata bulunurken sağ ve sol girland üstü boşluğunda birer rozet kullanılmıştır. Ancak sağ girland üstü boşluktaki rozet, sonradan kazanmıştır.

Sağ kısa yüzde bir adet meyvelerden ve yapraklardan oluşturulmuş girland kullanılmıştır. Girland üstü boşluğunda yine bir adet rozet bulunmaktadır (Levha XXIIa) (Çizim 8b).

Sol kısa yüz izlerden anlaşıldığına göre işlenmiştir. Ancak bu bölüm düzgün kesilmiş mermer bir parça ile sonradan tamirat görmüştür (Levha XXIIb)

Arka uzun yüz ise işlenmeden bırakılmış olup lahdin bir yere dayatılarak kullanıldığı anlaşılmaktadır (Levha XXIIIa).

Lahdin köşelerinde koçbaşlarının ortada ise boğa başlarının girland taşıyıcı olması, yine uzun yüzünde üç adet girlandın bulunması, eserin Anadolu girlandlı lahit geleneğinde üretildiğini göstermektedir.

Girlandlara pendentif asılı olmaması, eserin Efes Bölgesi'nden getirilme olasılığını güçlendirmektedir.

Bunun dışında, her ne kadar yüzeysel olsalarda, girland üzerinde matkabın halen var olması ancak meyve ve yaprakların hatlarını kaybetmeye başlaması, lahdi Erken Severuslar Evresi içine koydurur. Bu nedenle eser M.S. 200–220 arasına tarihlenebilir.

4.1.1.5. 1058 Envanter Numaralı Lahit (Markellos'un Lahdi)

Mersin İli, Merkez, Namık Kemal İlköğretim Okulu'ndan Haziran 1963 tarihinde getirilmiştir. Mermer bir lahittir. Lahdin eski envanter numarası 3961'dir. Adana Müzesi bahçesinde lahitler platformunda sergilenmektedir. Lahdin uzunluğu 213 cm, eni 89 cm ve yüksekliği ise 74 cm'dir (Levha XXIIIb) (Çizim 9a).

Lahdin kapağı yoktur fakat dört yüzü de işlenmiştir. Eserin ana uzun yüzünde, toplam üç adet meyve ve yapraklardan oluşturulmuş girland yer almaktadır. Bunlara pendentif olarak bir adet üzüm salkımı asılıdır. Ortada girland taşıyıcıları Eros'lar iken köşelerde Nike'dir. Girlandlar, Eros ve Nike'lerin başları üzerinde fiyonk yapılarak tutturulmuştur. Eros'lar iki elleri Nike'ler ise bir elleriyle girlandları taşımaktadırlar. Girland şeritleri yanlara ve aşağı bırakılmıştır. Şeritler, uçuşur ve zeminden ayrı bir haldedir. Eros'lar ve Nike'ler, birer kaide üzerinde durmaktadır. Orta girland üstü boşluğunda, üzerinde yazı bulunan bir tabula ansata bulunmaktadır. Sağ ve sol girland üstü boşluklarında ise birer tane rozet bulunmaktadır.

Arka uzun yüzün ön uzun yüzden en önemli farkı, orta girland üstü boşlukta yer alan tabula ansatanın, öndekine göre daha küçük ve yazısız olmasıdır. Sağ ve sol girland

üstü boşluğunda yer alan rozetlerin stili de öndekilerden biraz farklıdır. Bunun dışında ön uzun yüzle aynı biçime sahiptir (Levha XXIVa).

Lahdin sağ ve sol kısa yüzünde, yine bir adet ve diğerleri ile aynı stilde ve donanımında girland bulunmaktadır (Levha XXIVb-XXVa) (Çizim 9b).

Eserin ön yüzünde Grekçe bir yazıt bulunmaktadır.

“ΙΤΩ.ΙΩΝΙΖΗΦΩCΦΟΡΟCΟΠΑΝΤΩΝΦΙΛΟC
ΜΑΡΚΕ... ΗCΤΗCΩ
ΤΡΟCΜΟΥΚΑΤΕΘΗ
ΕΝΤΗΜΑΚΡΑΚΑΕΙ
ΤΕΡΟΝΙΤΩΜΑΗ
ΜΕΙΝΜΗΕΠΙΒΑΗ.
ΘΗΝΑΙΗΕΑΝΤΙCΕΠΙ
ΧΙΡΙCΤΟΥΕΝΒΑΛΕC
ΘΑΙΕΤΕΡΟΝΑΩCΕΙ
ΤΩΙΕΡΩΤΑ
ΤΩΤΑ
ΜΕΙΩ
ΑΕΝΑΡΙΑΔΙCΧΙΑΙΑΠΕΝΤΑΚΟCΙΑ
ΚΑΙΤΩΜΗΝΥ..ΝΤΙΤΑΑΥΤΑ”

“Tüm dostları bu lahdi yaptırdı. Markellos’un Lahdi. Herhangi bir kimse bir başka cesedi bunun içine yatırmaya cüret ederse çok kutsal imparatorluk hazinesine 2500 denarius ceza ödeyecektir.”

Lahit sahibinin Markellos adında bir erkek olduğu anlaşılmaktadır.

Elaiussa Sebaste, Kantyella ve Korykos’ta bulunan bazı lahitlerin yazıtlarında mezar sahibinin mesleği, ismi ve mezara zarar verecek kişilerin uğrayacağı cezaların yazdığı ve bu tip lahitlerin çoğunun Geç Roma Erken Hıristiyanlık Dönemi’ne ait olduğu belirtilmiştir (Scnhneider, E.E. 2003 a: 433 vd.).

Markellos’un Lahdi Erken Severuslar Dönemi özellikleri göstermektedir. Yazıtında lahit içine cesedi yatırmaya cüret edenlere verilecek ceza miktarı belirtilmektedir. Bununla Geç Roma Erken Hıristiyanlık Dönemi’nden önce de bazı Roma Lahitleri’nde bu tip yazıtların bulunduğu söylenebilir.

Lahit üzerinde özellikle girlandlarda çok derinlikli ve yoğun bir şekilde matkap kullanılmıştır. Antoninler Dönemi’nde olduğu gibi Severuslar Dönemi’nde de girlandlar

üzerinde matkap kullanımının yoğun olduğu, Severuslar Dönemi ile birlikte bu girlandlar üzerinde barok hareketlerin daha derin bir kazımayla verildiği fakat gevşek bir düzenleme ile girland üzerinde doğal hatların kendini kaybetmeye başladığı belirtilmiştir (Işık, F. 1986: 174).

Severuslar Dönemi içinde, Caracalla portre tipine uyan ve üzerinde bu tip portreleri taşıyan bazı girlandlı lahitlerde girlandların zeminden ayrıldığı ve üzerinde derinlikli bir matkabın kullanıldığı görülmektedir. Bu tip dışa dönük kabartma diğer lahit süsölemelerinde de görülür (Herdejürge, H. 1996: 485–488).

Anadolu içinde Pamfilya Bölgesi, özenli ve yüksek sanatla meydana getirilmiş pahalı girlandlı lahitlerin yapıldığı bir merkezdir. Özellikle bu bölgenin girlandlı lahitlerinde meşe yaprağı kullanılmakta ve girland ucundan uçuşan bandların zeminden koparak plastik bir şekil oluşturduğu gözlemlenebilmektedir (Asgari, N. 1981: 22–23).

Adana Müzesi Markellos'un Lahdi girlandlarının meşe yaprağından yapılması ve ayrıca girland bandlarının zeminden ayrı ve uçuşur bir vaziyette olması, ilk anda eserin Pamfilya Bölgesi içinden getirilme ihtimalini düşündürmektedir.

Bununla birlikte Pamfilya Bölgesi'nin mermer ocaklarının bulunmaması ve mermer ihtiyacını dışarıdan özellikle Prokonnessos'tan ithal yolla karşılaması bu ihtimali ortadan kaldırmaktadır (Koch, G. 2001: 257).

Markellos'un Lahdi üzerinde kullanılan matkap, Antoninler Dönemi içinde kullanılan matkaptan farklılaşmış, daha derin kullanılmasıyla meşe yapraklarının hatları kaybolmaya başlamıştır. Ayrıca zeminden ayrılmış girland ve girland bandlarıyla bu esere Severuslar Dönemi içinde olmakla birlikte M.S. 200–220 arası bir tarih verilebilir.

4.1.1.6. 7 Envanter Numaralı Lahit

Adana Ermeni Kilisesi'nin yakınında bulunan Yeni Mektep'ten 1924 yılında nakledilmiştir. Mermer bir lahittir. Lahdin eski envanter numarası 8'dir. Adana Müzesi bahçesinde lahitler platformunda sergilenmektedir. Lahdin uzunluğu 207 cm, eni 100 cm ve yüksekliği ise 97 cm'dir (Levha XXVb) (Çizim 10a).

Lahdin bir uzun yüzü ve iki kısa yüzü işlenmiştir. Fakat arka uzun yüzü yarım işlenmiş olarak bırakılmıştır. Eserin kapağı yoktur. Roma Dönemi Girlandlı Lahitler Grubu'ndandır.

Ana uzun yüzde üç adet meyvelerden ve yapraklardan oluşturulmuş girland bulunmaktadır. Her girlanda, pendentif olarak bir adet üzüm salkımı asılıdır. Her bir

girland üstü boşluğunda birer tane rozet bulunmakta iken orta rozet, sağ ve sol rozetten farklıdır. Girland taşıyıcıları ortada boğa başlarıyken köşelerde ise koçbaşlarıdır. Girlandlar, taşıyıcıların başlarının üzerinde fiyonk yapılarak bağlanmış ve girland şeritleri yanlara ve aşağı salınmıştır.

Sağ ve sol kısa yüzde bir adet meyvelerden ve yapraklardan oluşturulmuş girland ve bunlara asılı birer üzüm salkımı bulunur. Girland üstü boşluklarında yine birer adet rozet yer almaktadır. Girland taşıyıcıları doğal olarak koçbaşlarıdır (Levha XXVIa-XXVIb) (Çizim 10b).

Adana Müzesi 7 Envanter Numaralı Lahit genel şablonu ile Afrodisyas veya Karia Lahitleri'ne benzemektedir. Bu nedenle öncelikle Afrodisyas Lahitleri'ne değinmek yerinde olacaktır.

Anadolu'nun Akdeniz Havzası içinde mermer ticaretinde etkin rol oynamasında, Roma İmparatorluğu içinde mermer eserlere olan talep önemli bir yer tutmaktadır. Çok önemli mermer ocaklarına ve buna bağlı olarak ünlü bir heykeltıraşlık okuluna sahip olan Aphrodisyas'ta yetişen bazı ustaların, Afrika'da kurulan kentlerde dahi çalıştığı bilinmektedir (Asgari, N. 1983: 106).

Afrodisyas'ta seri lahit üretiminin ne zaman başladığı tam anlamıyla açıklığa kavuşmuş değildir. M.S. 1. yy.'a tarihlendirilen birkaç örnek bulunmakla birlikte seri üretim için M.S. 2. yy. tarihi daha sağlam kanıtlar sunmaktadır. Bu lahitlerin büyük çoğunluğunun M.S. 2. yy. sonları ile M.S. 3. yy. başlarında üretildiği anlaşılmaktadır (Işık, F. 1984: 272 vd.)

Afrodisyas, yarım işlenmiş lahitler için önemli bir merkezdir. Burada üretilen lahitlerin önemli bir bölümünü yarım işlenmiş lahitler oluşturmaktadır. Bunların arasında yarım işlenmiş girlandlı lahitler olabildiği gibi sütunlu yarım işlenmiş lahitler de vardır (Koch, G.- Sichtermann, H. 1982: 459 vd. ; Işık, F. 1984: 243 vd.)

Afrodisyas Girlandlı Lahitleri ise kendi içinde dört gruba ayrılmakta olup 1. grubu Tabula Ansatalı Girlandlı Lahitler oluşturmaktadır. Özellikle uzun yüzde iki girlandın tam orta bölümünde yer alan tabula ansata, iki Eros tarafından desteklenmekte ve tabula ansatanın üst bölümünde girlandlar bağlanmaktadır. Köşelerde girland taşıyıcısı Nike'ler iken kısa yüz girland üstü boşluğunda, Medusa başı kullanılmaktadır. Afrodisyas Girlandlı Lahitleri'nin 2. grubunu Tabula Ansatasız Girlandlı Lahitler oluşturmaktadır. Bu 2. grubun A varyasyonunda kısa yüzde bir adet girland kullanılmaktadır. Uzun yüzde üç adet girland vardır. Köşelerde girland taşıyıcısı Nike'ler iken ortada Eros'lardır. Eros'ların yerine bazen insan da taşıyıcı

olabilmektedir. Kısa yüzde bir adet olan girlandın üst boşluğunda yine Medusa başı bulunur. 2. grubun B varyasyonunda, kısa yüzde iki adet girland kullanılmaktadır. Buradaki girland üstü boşluklarında Medusa başı yerine rozet, aslan hayvan mücadelesi, sfenks, kartal gibi figürler konulabilmektedir. Afrodisyas Girlandlı Lahitleri'nin 3. grubunu sütunlara asılan girlandlar oluşturmaktadır. Bu tip, girlandlı lahitler ile sütunlu lahitlerin birleşimi gibidir. Girland taşıyıcıları sütunlardır. 4. grubu girland taşıyıcısı koç ve boğa başı olanlar oluşturmaktadır. Bu tipin her ne kadar Efes Atölyesi ile Anadolu'da popüler olduğu söylene de Afrodisyas Atölyesi'nde de buna ait örnekler bulunmaktadır. Afrodisyas Girlandlı Lahitleri'nin, Efes Girlandlı Lahitleri'nden önemli farkı, Afrodisyas'ta girlandlara üzüm salkımının asılmasıdır. Bu farklılığın temel sebebi bu iki büyük atölyenin geleneğinden kaynaklanıyor olmalıdır (Işık, F. 1984: 254–267).

Adana Müzesi 7 Envanter Numaralı Lahit, taşıyıcılarının koç ve boğa başı olmasıyla Afrodisyas 4. gruba uymaktadır.

Bununla birlikte Roma Dönemi Yarım İşlenmiş Lahitler'de, Karia Bölgesi ile Afrodisyas Atölyesi arasında bir benzerlik ve yakınlık bulunmaktadır. İlk etapta bu lahde bakıldığında da, arka uzun yüzün yarım işlenmiş stili hem Karia, hem Aphrodisyas ve hem de Hermos Bölgesi'nin Yarım İşlenmiş Lahitleri'ne benzemektedir. Ancak Hermos Bölgesi'nin genel olarak hem Efes Bölgesi hem de Afrodisyas'tan etkilendiği ve de Karia ve Afrodisyas Bölgesi kadar etkin olmadığı düşünülürse, eserin Hermos Bölgesi'nden gelme ihtimali çok zayıf kalmaktadır.

Bununla birlikte Kilikya Bölgesi'nde Karia ile ilişkileri gösteren lahit örnekleri bilinmektedir (Asgari, N. 1977: 357–358).

Adana Müzesi 7 Envanter Numaralı Lahdin üzerinde bulunan ve girlandlara asılan üzüm salkımlarının beşinde de üçlü bir yapılanma gözlemlenebilmektedir. Yani her bir salkım üstten sağ-sol ve alttan merkezi bir üçlü bölünme ile kombine edilmiştir. Bu durum, İzmir Arkeoloji Müzesi'nde bulunan ve bir Afrodisyas ürünü olduğu belirtilen Germencik Lahdi ile İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde bulunan ve Karia Bölgesi ürünü olan İasos Lahdi üzerinde de görülmektedir (Levha XXVIIb) (Levha Ia-Levha XXVIIIa) (Ayrıca bkz. Koch, G. 2001: 246–247, Res.102–103). Roma Dönemi içerisinde yer alıp Küçük Asya'da bulunan ve lahit ihraç eden büyük atölyelere bakıldığında bu tip salkımların Afrodisyas ve Karia Bölgeleri'ne özgü olduğu görülebilecektir. Prokonnessos Girlandlı Lahitleri'nin üzüm salkımları yekparedir. Efes Lahitleri'nde zaten girlandların altı boş bırakılmakta ve üzüm asılmamaktadır. Tüm diğer kıstasların yanına bu salkımların durumu da eklenirse bu lahdin Afrodisyas ya da

Karia Bölgesi'nden satın alınmış olduğu ortaya çıkmaktadır.

Bununla birlikte lahdin yarım işlenmiş stili daha ayrıntılı incelendiğinde ise Küçük Asya Yarım İşlenmiş Lahitlerin C ve D grubu içinde yer alan Afrodisyas Yarım İşlenmiş Lahit örnekleri ile daha çok benzeştiği (Levha XXVIIa) (Çizim 3a-1-3b-1) ve salkım durmunun da daha çok yine Germencik Lahdi ile uyum gösterdiği anlaşılmaktadır (Levha XXVIIb). Bununla tüm benzerliklerine rağmen eserin asıl olarak Afrodisyas Bölgesi'nden satın alınarak kullanılmış olduğu söylenebilir.

Adana Müzesi 7 Envanter Numaralı Lahdin girland boşluklarında bulunan rozetlerde matkap derinlikli olarak kullanılmıştır. Ancak bu derin matkap, girland ve diğer figürler üzerinde pek hissedilemez. Girland taşıyıcısı koçbaşlarında, dingin ve donuk bir hava hâkimdir. Köşelerdeki girland taşıyıcısı olan koçbaşlarında ise göz bebekleri matkap ile oyulmuştur (Levha XXVIIIb). Girlandlar üzerinde matkabın az kullanımı, dingin hava, koçbaşlarının göz bebeklerindeki matkap kullanımı, Geç Antoninler Dönemi'nden çıkıldığını, fakat girland üstü boşluklarında bulunan rozetlerde, matkabın halen derinlikli bir şekilde kullanımı ise Geç Antoninler Dönemi'nden pek de uzak olunmadığını ortaya koymaktadır.

Afrodisyas Bölgesi Lahitlerin genel tipolojisini halen korumasına karşın, Geç Antoninler-Erken Severuslar Evresi'nde matkabın girlandlar üzerinde halen derinlikli olarak kullanıldığı ve bu lahdin girland üstü boşluğunda bulunan rozetlerde de derinlikli olarak kullanılamasına rağmen, eser üzerindeki girlandlarda, matkabın kullanılmamış olması, eğer ustanın tercihi değilse herhalde bir gelişimin ve Severuslar Evresi içinde bir ilerlemenin sonuncu olmalıdır. Ayrıca matkabın az kullanılmasına da bağlı olarak girland ağır bir yapı kazanmıştır. Ancak girland meyvelerinin hatları herşeye rağmen belirgindir.

Bununla birlikte, M.S. 220 civarında bazı girlandlı lahitlerde yine bir pürüzsüzlük, girland meyvelerinin hatlarında bir belirginlik görülür (Herdejürgen, H. 1996: 490).

Sonuç olarak Lahde M.S. 210/220–230 tarihi önerilebilir.

4.1.1.7. 151 Envanter Numaralı Lahit (Aurelia'nın Lahdi)

Mersin İli, Silifke İlçesi'nden 1927 yılında getirilmiştir. Mermer bir lahittir. Adana Müzesi bahçesinde osthotehtler platformu ile küpler platformunun arasında sergilenmektedir. Lahdin eski envanter numarası 875'dir. Lahdin uzunluğu 214 cm, eni 94 cm ve yüksekliği ise 92 cm'dir (Levha XXIXa) (Çizim 11a).

Eser, Roma Dönemi Girlandlı Lahitler grubundandır. Sadece ana uzun yüzü işlenmişken iki kısa ve arka uzun yüzü yarım işlenmiş olarak bırakılmıştır. Kapağı yoktur.

Eserin ana yüzü, birçok parçaya ayrılmış ancak daha sonra tamirat görerek birleştirilmiştir.

Lahdin ana uzun yüzünün üst bölümünde tek sıra halinde Grekçe “ΘΗΚΗΑ.ΡΗΛΙΑΣΝΕΩ..ΟΣΟ.ΜΗΟΣΛΩΣΙΘΕΚΣ” yazısı bulunmaktadır. Türkçe anlamı “*Neon Kızı Aurelia’nın Lahdi*”dir ve böylece lahit sahibinin bir kadın olduğu anlaşılmaktadır.

Ana uzun yüzde, meyvelerden, kozalaklardan ve yapraklardan oluşturulmuş üç adet girland bulunmaktadır. Her bir girlanda bir adet üzüm salkımı asılıdır. Girland taşıyıcıları ortada boğa başları iken köşelerde ise Nike’dir. Nike’ler, bir kaide üzerinde durmaktadır. Girlandlar, boğaların başları üzerinde fiyonk yapılarak bağlanmışken Nike’lerin ense bölümlerinden geçirilerek tutturulmuştur. Nike’lerin bir elinde palmet yaprağı bulunur. Sağ ve sol girland üstü boşluklarında ağızlarında halka bulunan birer aslan başı yer alır. Aslan başları korkutucu ve kapı koruyucusu vasıflarına binaen yapılmış olmalıdır. Aslanlar aynı zamanda ölüm üzerine yaşamın zaferini temsil ederler (Szilagyi, J.G. 2003: 185).

Roma Lahitleri içerisinde av sahneli olan lahitler bulunmaktadır. Bu lahitlerin bir bölümü aslan avı sahnelidir. Aslan o dönem için hayvanların en tehlikelisi sayılmaktadır. Lahitler üzerinde gösterilen aslan avcısı kişi bu yolla ölümü yenmektedir (Andreae, B. 1985: 10 vd.).

Bu lahdin orta girland üstü boşluğunda Medusa başının kullanılması, onun koruyucu ve korkutucu özelliğinden dolayıdır. Aslan başları gibi Medusa başları da mezar bekçiliği amacıyla kullanılmıştır.

Sağ ve sol kısa yüzde bir adet yarım işlenmiş girland bulunuyorken arka uzun yüzde üç adet girland, yarım işlenmiş olarak bırakılmıştır (Levha XXIXb-XXXa) (Levha XXXb) (Çizim 11b). Bu alanlardaki girland taşıyıcılarının yuvarlak hatlı yapısı ve genel stil ilk bakışta Efes Bölgesi ile benzerlik gösterse de Efes Bölgesi’nde yarım işlenmiş veya girlandlı lahitlere pendentif olarak üzüm salkımı asılmamaktadır. Bu nedenle eserin başka bir atölyeden ihraç edildiği söylenebilir.

Aurelia Lahdi’nin yarım işlenmişlik stili, Prokonnessos Bölgesi’nden de farklıdır. Hermos Bölgesi Yarım İşlenmiş Lahitler’de, hem Efes hem Afrodisyas ve hem de Karia

Bölgesi yarım işlenmiş lahitlerinin benzer özellikleri görülmektedir (Işık, F. 1992: 130–135) (Çizim 2a-2b) (Çizim 3a-3b).

Bu açıdan eserin yarım işlenmiş stili ile işlenmiş ön uzun yüzünün genel görünümüne bakarak, lahdin Afrodisyas veya Karia Bölgesi'nden getirildiği söylenebilir. Hermos Bölgesi'nin hem Afrodisyas hem de Efes atölyelerinin etkisinde olduğu düşünülürse lahdin Hermos'tan getirilme olasılığının çok zayıf kaldığı öne sürülebilir.

Aurelia Lahdi üzerinde bulunan Medusa ve aslanların bakışları şehladır (Levha XXXIa-XXXIb) Göz kapakları ağır ve göz bebekleri çok belirgindir. Girlandlar üzerinde kullanılan matkap, Geç Antoninler Evresi matkabına göre daha azdır. M.S. 3. yy. portrelerinde, üst göz kapağı ağır bir şekilde gösterilmiş, gözpınarları matkapla oyularak ince uzun kanallar haline getirilmiştir (İnan, J. 1965: 28–29).

Buna ek olarak figürlerin göz bebekleri de matkap ile oyularak ortaya konulmakta ve özellikle 3. yüzyılın ilk yarısı eserlerde bir donukluk ve dinginlik sergilenmektedir. Ayrıca Geç Antoninler Evresi'nden sonra üretilen girlandlı lahitlerde matkap, daha az derin kullanılmaktadır. Ancak Gallienus Evresi'nin başlaması ile (M.S. 250) yeniden kıvrımlarda bir zarifleşme ve devinim ortaya çıkar. Matkap, yeniden bol miktarda kullanılmaya başlar (Koch, G. 2001: 135).

151 Envanter Numaralı Aurelia Lahdi üzerinde bulunan Medusa ve aslanların şehla bakışı, ağır göz kapakları, gözpınarlarının ince uzun kanallı oluşu, eserlerin donuk ve dingin halleri, girlandlarının ağır ancak matkap açısından fakir oluşu, Severuslar Dönemi içinde ilerlediğimizi ve Gordianus III. Dönemi'ne yaklaştığımızı göstermektedir. Bu nedenle Aurelia Lahdi'ne M.S. 220–240 arası bir tarih verilebilir.

4.1.1.8. Anazarbos 2 Lahdi

Anazarbos Antik Kenti'nde yer alan ve Adana Müzesi'ne bağlı olan, Hatun Dilci'nin müze evinin bahçesinde sergilenmektedir. Envanter numarası olmadığından ve Müze bünyesinde 1 Envanter Numaralı Anavarza Lahdi bulunmasından dolayı Anazarbos 2 Lahdi olarak adlandırılmıştır. Rifat Ergeç tarafından hazırlanan *Anavarza Lahitleri* isimli tez çalışmasında toprak tesviyesi sırasında münferiden bulunduğundan bahsedilmektedir. Bunun dışında başka bir bilgi yoktur. Sarımtırak sert kireçtaşı bir lahittir. Lahdin uzunluğu 248 cm, eni 118 cm ve yüksekliği ise 77 cm'dir. Ancak lahdin alt bölümü toprağa gömülü olduğundan yüksekliği daha uzun olmalıdır. Lahdin üzerinde mevcut olan kapağın uzunluğu 245 cm, eni 117 cm ve kapak alınlığının

yüksekliği de 66 cm'dir. Eserin dört yüzü de işlenmiş olup Roma İmparatorluk Dönemi Girlandlı Lahitler grubundandır.

Anazarbos 2 Lahdi'nin iki uzun yüzünde üç adet meyvelerden ve yapraklardan oluşturulmuş girland bulunmaktadır. Girlandlara herhangi bir pendentif asılı değildir. Orta bölümde girland taşıyıcıları Eros iken köşelerde ise koçbaşlarıdır. Eros'lar bir kaide üzerinde durmaktadır. Girlandlar, Eros'ların başlarının üstünde bağlanmış ve bunlar iki elleriyle destekleyerek girlandları taşımaktadır. Koçların ise ense bölümünde girlandlar tutturulmuş ve girland şeritleri yanlardan aşağıya salınmıştır. Bütün girlandların üst boşluklarında birer aslan başı kullanılmıştır (Levha XXXIIa) (Çizim 12a).

Sağ ve sol kısa yüzlerin her ikisinde de bir adet meyvelerden ve yapraklardan oluşturulmuş girland bulunmakta olup bunlara da yine herhangi bir pendentif asılı değildir. Girland taşıyıcıları doğal olarak koçbaşlarıdır. Girland üstü boşluklarında ise birer Medusa başı yer almaktadır (Levha XXXIIb- XXXIIIa) (Çizim 12b).

Anazarbos 2 Lahdi'nin kapağının dört köşesinde ve kapak alınlığının tepe bölümünde akroterler kullanılmıştır. Tüm akroterler palmet bezemelidir. Kapağın iki alınlık bölümünde birer rozet bulunmaktadır. Ancak lahdin bir kısa yüzünün uç tarafı kırılmış olduğundan buradaki köşe akroteri mevcut değildir. Ayrıca kapağın arka uzun yüzünün üstünde yer alan bölümü de kırılmıştır. Kapağın yüzeyi perdahlanmış ve boş bırakılmıştır.

Lahdin arka uzun yüzünde yer alan üç aslan başının yüzü kırılmıştır. Arka yüzde yer alan bir koçbaşı da kırıktır. Bunun dışında eserde yer yer tahribatlar gözlemlenmektedir (Levha XXXIIIb).

Anazarbos 2 Lahdi üzerinde bulunan aslan ve Medusa başları, koruyucu ve korkutucu özelliklerine binaen bırakılmıştır (Levha XXXIVa-XXXIVb). Buradaki Medusa başlarında, Antoninler Dönemi Medusa'larında görülen üzgün ifadeyle benzeşen bir durum olsa da oldukça dingin ve olgun yüz halleri daha farklıdır. Ayrıca lahdin girlandları ve geneli üzerinde bulunan stil, Antoninler Dönemi'nden uzaklaşmış olduğunu göstermektedir.

Matkabın lahit üzerindeki eksikliği, eserin Severuslar Evresi içinde de ilerlediğini göstermektedir. Girlandlar ağırlaşmış, girland meyveleri kabalaşmış ve eskisine nazaran sanat düşmüştür. Buna ek olarak, Eros'ların, aslanların, Medusa'larının yüzlerindeki soğuk ve donuk ifade M.S. 220-240 civarı içinde görülen portre yüzleriyle benzeşmektedir. Ağır göz kapakları ve bu tarz belirgin gözbebekleri de bu kanıyı

desteklemektedir. Bu yüzden şimdilerde Anazarbos Antik Kenti içinde bulunan bu lahde M.S. 220–240 arası bir zaman aralığı verilebilir.

4.1.1.9. 912 Envanter Numaralı Lahit

Mersin İli, Silifke İlçesi'nden 26.09.1954 günü getirilmiştir. Mermer bir lahittir. Lahdin eski envanter numarası 3954'tür. Adana Müzesi bahçesinde lahitler platformunda sergilenmektedir. Lahdin boyu 222 cm, eni 108 cm ve yüksekliği ise 91 cm'dir (Levha XXXVa) (Çizim 13a).

Eserin kapağı yoktur. Ana uzun yüzü ve iki kısa yüzü işlenmiş olup arka uzun yüzü işlenmeden bırakılmıştır.

Lahdin ana uzun yüzünde, üç adet meyvelerden oluşturulmuş girland bulunmaktadır ve bunların her birine birer üzüm salkımı pendentif olarak asılıdır. Orta girland üstü boşluğunda, üzerinde yazı bulunmayan bir tabula ansata bulunmaktadır. Sağ ve sol girland üstü boşluklarında ise iki adet tiyatro maskı yer alır. Girland taşıyıcıları, ortada Eros'lar iken köşelerde ise Nike'lerdir. Eros'lar ve Nike'ler tüm sahneyi dolduracak biçimde uzun gösterilmişlerdir. Girlandlar, Eros'ların ve Nike'lerin ense bölümlerinden geçirilerek tutturulmuştur. Eros'ların uzun lüleli saçları varken iki Nike'nin de başı kırıktır. Girland şeritleri oldukça belirgin bir şekilde yanlara ve aşağı salınmıştır.

Eserin sağ kısa yüzünde bir adet girland bulunmaktadır. Girlanda pendentif olarak bir yaprak asılıdır. Girland üstü boşluğunda bir Medusa başı bulunmakta fakat Medusa'nın yüzü tahribata uğramıştır. Arka yüze doğru olan Nike'nin üstten göğüslerine kadar olan bölümü kırılmıştır. Bunun yanında ön yüz tarafına doğru olan Nike, elinde bir palmiye yaprağı taşımaktadır (Levha XXXVb). Elde taşınan palmiye dalı veya başa giyilen çelenk zaferi sembolize etmektedir (Işık, F. 1986: 167)

Sol kısa yüzde de bir adet girland yer almaktadır ve buna pendentif olarak nar asılıdır. Girland üstü boşluğunda yine bir Medusa başı bulunmakla beraber bu yüzdeki Medusa, sağ yüze göre oldukça sağlam kalmıştır. Arka uzun yüz tarafındaki Nike, lahit üzerinde en sağlam kalmış olan Nike'dir ve portre özellikleri göstermektedir (Levha XXXVIa) (Çizim 13b).

Lahdin tarihlenmesinde önemli bir ölçüt olarak karşımıza çıkan bu portrelerin anlaşılabilmesi için İ.S. 3. yy.'ın başından itibaren genel bir bilgi verilmesi uygun olacaktır. Bu yüzyılın başları, kadın portrelerinde kullanılan saçlar için bir geçiş aşamasıdır. M.S. 202–205 yılları arasında basılan bir aureus üzerinde, Plautilla'nın saç

yapısının Julia Domna'dan farklılık arz ettiği ve M.S. 3. yy. ortalarında ortaya çıkan kadın portrelerindeki saça doğru gidişin ilk izlerinin görüldüğü anlaşılmaktadır (Levha XXXVIb). Ancak Plautilla'nın Julia Domna'nın saçının benzerini de kullandığı gözlemlenmektedir (Atak, E. 1982: 60).

M.S. 3. yy.'ın ilk çeyreği ile birlikte iki yana ayrılan saçların arkada sıkı bir şekilde toplandığı görülür. M.S. 220 de ortaya çıkan "scheitelzopf" denen saç tuvaleti, Tranquilla (238–244) ve Etruscilla'nın (249–251) portrelerinde açık bir şekilde gözlemlenmektedir (İnan, J. 1965: 29 ; Kleiner, D.E.E. 1992: 381 vd).

M.S. 3. yy.'ın ortalarında yapılan kadın portrelerinde, saçlar, ortadan ayrılmakta olup yanlardan kulakları açık bırakır bir halde, arakaya doğru taranmıştır. Saçlar, hafif dalgalıdır ve alın üzerine dökülen saçlar ise kısa çizgilerle belirtilmektedir. Saçlar arka bölümde önce enseye doğru inmekte sonra yukarıya doğru döndürülmekte, ince örgüler halinde ve başın üst bölümünde uçları içe çevrilerek tutturulmaktadır (İşkan, H. 2002: 281 ; İnan, J. 1965: 28–29).

M.S. 3. yy. üçüncü çeyreği içinde arkadan gelen saçlar gelişimini sürdürerek alnın üzerine kadar ulaşırlar. Bu dönem kadın portrelerinin alınları dar ve gözleri birbirine yakındır. Üst göz kapakları ağır bir şekilde gösterilmiştir. Gözpınarları matkapla oyularak ince uzun kanallar haline getirilmiştir. Oyularak verilen gözbebekleri bakışların yukarıya çevrilmiş olduğunu belirtmek içindir (İnan, J. 1965: 29) (Levha XXXVIIa-XXXVIIb).

Adana Müzesi, 912 Envanter Numaralı Lahit üzerinde sol kısa yüzün arka tarafındaki Nike'nin başında ve yüzünde yer yer yıpranmışlık olsa da saçları ortadan ayrılmış, saçlar dalgalı bir şekilde geriye döndürüldükten sonra başın üzerine doğru bir kütle halinde uzatılmış ve tutturulmuştur. Ancak başının üzerinde bulunan saç kütlesi halen tam alnın üzerine kadar uzamamıştır. Ayrıca etli göz kapakları ve alnının dar tutulması gibi nedenlerle de Nike, M.S. 3. yy. ortaları kadın portreleri ile çok yakın benzerlikler göstermektedir (Levha XXXVIIIa). Bu benzerlik lahit üzerindeki mask yüzleri ile M.S. 3. yy. ortaları kadın portrelerinin yüzleri arasında da bulunmaktadır (Levha XXXVIIIb).

Gordianus III (M.S. 238–244) portrelerine benzer lahitler incelendiğinde, uyuklu gözler, iki dikey çizgili küçük bir ağız, badem şeklinde iri gözler ile etli göz kapakları dikkati çekmektedir. Lahitler üzerinde, bu tip portreler dışında Eros'lar, deniz yaratıkları ve diğer figürler üzerinde de benzer ifade ve durum görülür (Herdejürgen, H. 1996: 493).

Lahitte, özellikle Eros'lar ile Gordianus III portre yüzlerinin ifadeleri birbirine oldukça yakındır (Levha XXXIXa-XXXIXb) (Levha XLa).

Sol kısa yüz girland üstü boşluğunda kullanılan Medusa'da ağır etli göz kapakları, dingin hava ve olgun bir bakış sezilenmektedir (Levha XLb). Antoninler Dönemi Medusa'larına göre, birbirine paralel giden saç tutamlarıyla daha düzenli saçlar oluşturulmuştur. Böylece bunların Antoninler Dönemi Medusa'larından farklılaştığı anlaşılmaktadır. Çünkü Antoninler Dönemi Medusa saçları rahat, çalkantılı, karmaşık bir şekilde gösterilmiş olup saç tutamları derin kesiklerle birbirinden ayrılmıştır. Yine Antoninler Dönemi Medusa yüzlerinde, hüzünlü bir görünüm bulunurken kaşlar ve elmacık kemikleri çıkıntılıdır (Işık, F. 1986: 178) (Levha XLIa).

Adana Müzesi'nde 912 Envanter Numaralı Lahdin hemen yanbaşıda bulunan bir lahit kapağının alınlık bölümünde, bu lahdin Medusa'larına benzer bir başka Medusa kullanılmıştır (Levha XLIIb-XLIIa-XLIIb). İlginç olan kapağın köşe bölümünde kullanılan kadın büstü, portre özellikleri göstermektedir (Levha XLIIa). Kadının saçlarının enseden yukarıya döndüğü ve tepede toplandığı hafice de olsa görülebilmektedir. Bu saç tipi, yukarıda da bahsedildiği gibi M.S. 3. yy. ortalarının kadın saç modasını temsil etmektedir. Böyle bir portrenin yer aldığı bu kapak üzerinde bulunan Medusa ile Adana Müzesi'nde 912 Envanter Numaralı Lahdin üzerinde hemen hemen aynı özelliklere haiz Medusa başlarının bulunuyor olması, kapak ile lahit tarihinin de birbiriyle aynı veya çok yakın olması gerektiğini göstermektedir.

Bununla birlikte Antoninler Dönemi'nde Pamhylia Bölgesi'nin, özenli ve yüksek sanatla yapılmış pahalı girlandlı lahitlerin yapıldığı bir merkez olduğu, girland ucundan uçuşan bandlara zeminden koparılarak plastik bir şekilde verildiği, girland yayı içine tiyatro masklarının ve Medusa başlarının konulduğu ve bunun Pamphyilia Girlandlı Lahitleri'nin genel özelliği olduğu belirtilmiştir (Asgari, N. 1981: 22-23).

Lahit, üzerindeki girlandların ve girland bandlarının zeminden çok belirgin bir biçimde ayrılmasıyla, girland üstü boşluklarında maskların ve Medusa'ların kullanımıyla ve genel haliyle Pamfilya Bölgesi'ne uymaktadır. Ancak Pamfilya Bölgesi'nin mermer lahitleri dışarıdan aldığı göz önünde bulundurulursa lahdin buradan olamayacağı söylenebilir.

Adana Müzesi 912 Envanter Numaralı Lahit üzerinde bulunan girlandlara bakıldığında, oldukça yüksek bir kabartma seviyesine sahip olduğu görülebilmektedir. Girland meyveleri çok büyümüş ve böylece girland çok ağır bir yapıya ulaşmıştır. Ancak, girlandların tüm bu ağırlığına rağmen üzerinde matkap Eros'ların ve

Medusa'ların birkaç lülesi dışında hemen hemen hiç kullanılmamıştır. Bundan anlaşıldığına göre eser, hem Antoninler Dönemi'ni hem Severuslar Dönemi'ni geçmiş ve böylece M.S. 3. yy. ortalarına kadar gelmiştir.

Gordianus III ve M.S. 3. yy. kadın portreleri ile lahit üzerindeki Eros, Nike ve masklar arasındaki görüntü ve ifade benzerliğinin yanısıra, matkabın az kullanılmışlığı, girlandların ağırlaşması gibi nedenler de göz önüne alındığında, Adana Müzesi 912 Envanter Numaralı Lahde M.S. 240–250 tarihi verilebilir.

4.1.1.10. 440 Envanter Numaralı Lahit

Mersin İli, Tarsus İlçesi, Bentbaşı'ndan getirilmiştir. Mermer bir lahittir. Lahdin eski envanter numarası 1978'dir. Adana Müzesi bahçesinde lahitler platformunda sergilenmektedir. Üzerinde kapağı mevcuttur. Lahdin uzunluğu 223 cm, eni 71 cm ve yüksekliği ise yine 71 cm'dir. Kapağının uzunluğu 227 cm, alınlık yüksekliği 40 cm ve eni de 78 cm'dir (Levha XLIIIb) (Çizim 14a).

Sağ ve sol kısa yüz üzerinde kalan kapağın alt bölümlerinde küçük kırıklıklar göze çarpmaktadır.

Roma Dönemi Girlandlı Lahitler grubundandır. Ana uzun yüzünde üç adet meyvelerden ve yapraklardan oluşturulmuş girland bulunmaktadır. Girlandlara pendentif olarak bir üzüm salkımı asılıdır. Girland taşıyıcıları boğa başlarıdır. Bu durum yine Anadolu lahit geleneğinin sonucu olmalıdır. Girlandlar, taşıyıcı başların enselerinde tutturulmuş ve şeritler aşağıya bırakılmıştır. Orta girland üstü boşluğunda bir adet tabula ansata bulunurken sağ ve sol girland üstü boşluğunda birer tane rozet kullanılmıştır.

Sağ ve sol kısa yüzde bir adet meyvelerden ve yapraklardan girland oluşturulmuştur. Bunlara bir adet üzüm salkımı pendentif olarak asılmıştır. Girland üstü boşluklarında yine birer adet rozet bulunmaktadır. Kısa yüzlerin ikisinde de ana uzun yüz tarafında girland taşıyıcısı boğa başı iken arka uzun yüz tarafında koçbaşıdır (Levha XLIVa-XLIVb) (Çizim 14b).

Arka uzun yüzde de üç adet meyvelerden ve yapraklardan oluşturulmuş girland bulunmaktadır. Girland taşıyıcıları ortada boğa başları iken köşede ise koçbaşılarıdır. Girland üstü boşluklarında birer adet rozet kullanılmıştır. Her girlanda bir adet üzüm salkımı pendentif olarak asılmıştır. Lahdin kapağının dört köşesinde, akroterler kullanılmıştır. Ana uzun yüz, sağ ve sol kısa yüz üzerinde kalan akroterlerde palmet kullanılmışken arka uzun yüz tarafında ise akanthus ve sarmaşık yaprağı kullanılmıştır.

Aslında lahit kapaklarının kenar bölümünde akroterler üzerinde palmet kullanılması, Anadolu için tipiktir (Işık, F. 1983: 256–257). Burada palmetlere ek olarak bir tarafta akantusun ve sarmaşık yaprağının bulunması yine bu gelenek içinde, farklı bir yaklaşım olarak değerlendirilmeli ve ustanın ya da yaptıranın tercihinine bağlanmalıdır (Levha XLVa).

Adana Müzesi 440 Envanter Nolu Lahit üzerinde, eskiye nazaran genel bir çizgiselleşme bulunmaktadır. Gerek girlandlarda, gerek taşıyıcı başlarda, gerek rozetlerde ve gerekse pendentiflerde bu durum gözlemlenebilmektedir. Öyle ki ön yüz pendentiflerine bakıldığında, ortadaki tam bir üzüm salkımı iken sağ ve sol pendentifler yaprak, rozet ve üzüm salkımı karışımı bir görünüme sahip olmuştur. Ayrıca Girlandlar ve taşıyıcı başlar adeta zemine yapışmış ve çok yüzeysel bir görünüm kazanmıştır (XLIIIb).

M.S. 240 yıllarından itibaren bazı Roma girlandlı lahitlerinde, yüksek düzeyde bir stilizasyon görülmeye başlar. M.S. 260'larda bu stilizasyonun devam etmesinin bir sonucu olarak, eskisine göre daha düşük yüksekliğe sahip girlandlar göze çarpmaktadır. M.S. 270–280 yıllarına gelindiğinde ise girlandlar iyice bir çizgisellik kazanmış ve o eskinin yüksek kabartmalı girlandları, artık lahit zeminine yapışmış gibidir. M.S. 4. yy. başlarında ise tamamen bir çizgisellik hâkimdir (Herdejürgen, H. 1996: 496 vd.).

Lahit üzerindeki unsurların genel görünümünden dolayı eserin artık M.S. 250 öncesinden farklı olduğu söylenebilir. Özellikle stilizasyon ve zemine yapışmış gibi görünüm, eserin bir aşama kaydettiğini ve M.S. 260 yıllarına kadar ilerlediğini göstermektedir. Ancak bu stilizasyon tam anlamıyla M.S. 4. yy. başlarının çizgiselliği gibi de değildir. Çünkü halen girland üzerindeki meyve ve yaprakların hatları izlenebilmekte ve taşıyıcı başlarda da tüm yüzeyselliğine rağmen halen bir oran bulunmaktadır. Ayrıca tüm unsurlar halen pagan inanca aittir ve yeni dini (Hristiyanlık) çağrıştıracabilecek herhangi bir unsur da bulunmamaktadır. Bu verilere dayanarak eserin M.S. 250–270 dönemine tarihlenmesi gerektiği önerilebilir.

4.1.1.11. 8282 Envanter Numaralı Lahit

Mermer bir lahittir. Adana Müzesi bahçesinde lahitler platformunda sergilenmektedir. Buluntu yeri belli değildir. Üzerinde kapağı mevcuttur. Lahidin uzunluğu 214 cm, eni 71 cm ve yüksekliği ise 67 cm'dir. Kapak uzunluğu 220 cm, kapak alınlık yüksekliği 42 cm ve eni ise 81 cm'dir (Levha XLVb) (Çizim 15a).

Roma Dönemi Girlandlı Lahitler grubundandır. Ana uzun yüzünde üç adet daha çok meyvelerden oluşturulmuş girland bulunmaktadır. Girlandlara pendentif olarak birer adet üzüm salkımı asılıdır ve bunların taşıyıcıları ortada Eros iken köşelerde koçbaşlarıdır. Girlandlar, taşıyıcı başların enselerinde tutturulmuş ve şeritler aşağıya bırakılmıştır. Orta girland üstü boşluğunda bir adet tabula ansata bulunurken sağ ve sol girland üstü boşluğunda birer tane kanatlı figür kullanılmıştır. Bu kanatlı figürler her ne kadar arada bir benzelik olsa da Eros değildir. Çünkü Eros'lar çıplak ve çocuksu bir yüze sahipken bunlar, giysili ve daha ağır bir yüz yapısına sahiptir (Levha XLVIIIb) (Levha XLIXa- XLIXb).

Sağ ve sol kısa yüzde de yine bir adet girland bulunmaktadır ve bunlara bir adet üzüm salkımı pendentif olarak asılmıştır. Girland üstü boşluklarında yine birer adet rozet bulunmaktadır (Levha XLVIa-XLVIb) (Çizim 15b).

Arka uzun yüzde de üç adet daha çok meyvelerden ve daha az da yapraklardan oluşturulmuş girland bulunmaktadır. Burada taşıyıcılar ortada boğa başları iken köşede koçbaşlarıdır. Orta girland üstü boşluğunda bir adet erkek yüzü bulunurken sağ ve sol girland üstü boşluklarında birer rozet kullanılmıştır. Her girlanda bir üzüm salkımı pendentif olarak asılmıştır (Levha XLVIIa).

Lahdin kapağının dört köşesinde akroterler kullanılmıştır. Tüm akroterler palmet bezemelidir. Daha önce de belirtildiği gibi bu lahdin kapağının kenar bölümünde akroterler üzerinde palmet kullanılması Anadolu için tipiktir (Işık, F. 1983: 256–257).

Kapağın çatı kiremitleri balık pulu stiline sahiptir. Ön uzun yüz üzeri sağ kapak altı kırıktır.

Lahit üzerindeki kabartmalar, görece daha yüzeysel olarak verilmiş ve matkap kullanılmamıştır. Bununla beraber lahit üzerinde bir çizgiselleşme görülmektedir. Çizgisellik ve eskiye nazaran sanatta düşüklük, özellikle pendentif olarak kullanılan üzüm salkımlarında kendini daha iyi belli etmektedir (Levha XLVIIb).

M.S. 240'lı yıllardan itibaren, bazı Roma girlandlı lahitlerinde, yüksek düzeyde bir stilizasyon görüldüğü ve M.S. 260'larda bu stilizasyon artarak devam ettiği, M.S. 270–280 yıllarına gelindiğinde ise girlandların iyice bir çizgisellik kazandığı ve eskinin o yüksek kabartmalı girlandlarının artık lahit zeminine yapışmış gibi olduğu düşünülürse eserin M.S. 3. yy. ortasını geçtiği anlaşılabilecektir. Ancak buradaki stilizasyon ve zemine yapışmış gibi görünüm, eserin bir aşama kaydettiğini fakat tam anlamıyla da M.S. 4. yy. başlarının çizgiselliğine ulaşmadığını da belgelemektedir. Çünkü halen girland üzerindeki meyvelerin hatları izlenebilmekte ve taşıyıcı başlarda da tüm

yüzeyselliğine rağmen halen bir oran bulunmaktadır.

Adana Müzesi, 8282 Envanter Numaralı Lahit üzerinde bulunan bir ayrıntı hem eserin daha belirgin tarihlemesinde önemli bir ölçüt olarak karşımıza çıkmakta hem de eseri farklı bir yere oturtmaktadır. Lahdin ön uzun yüzünde sağ ve sol köşelerdeki girlandların içinde yer alan ve elbiseli olmaları ve de daha yaşlı yüzleri ile lahdin girland taşıyıcısı Eros'lardan kesinlikle farklı olduğu anlaşılan kanatlı figürler, iyice büyümüş, açılmış ve göz kapağının altına iyice sokulmuş gözbebekleri ile M.S. 3. yy. son çeyreği erkek portreler ile yakın benzerlik göstermektedir (Levha XLIXa-XLIXb) (Levha XLVIIIa). Artık ruhu tamamen Tanrı'ya teslim edilmiş gibi duran bu iki figürün kanatlı gösterilişi, özellikle Hristiyanlık Dönemi İkonlar'da sıklıkla gösterilen Melek figürleri ile çok yakın benzerlik göstermekte ve sanki bu melek figürlerinin gösteriminin bir öncüsü gibi durmaktadır (Levha La).

Bizans Sanatı içinde, Klasik Sanat'ın etkilerini izlemek mümkündür. Bizans Sanatı'nda, Melek'lerin bu şekilde düzenlenmiş saçları, onların saflığını, temizliğini ve bozulmamış yüreklerini simgelemek içindir (Damianos, A. 2004: 384).

Adana Müzesi 8282 Envanter Numaralı Lahdin üzerindeki sağ ve sol girland üstü boşluğunda yer alan kanatlı figürlerin yüzleriyle M.S. 3. yy. son çeyreği erkek portrelerine benzemelerine rağmen, saçlarının bu tip benzer bir düzenleme ile gösterilmesi, bu figürlerin artık Hristiyanlık düşüncesine yakın olduğunu ve sonraki dönemlerde Hristiyanlığın Melek tiplemesinin öncül örneklerinden biri olduğunu düşündürmektedir (Levha XLIXa- XLIXb-La).

Kapağının dörtkenarında bulunan palmetleri, girlandları, girland taşıyıcısı Eros, koçbaşı, boğa başı ve de rozetleri ile Anadolu'da görülen genel tipe uygun olarak üretilmiş bir pagan lahdi olmasına rağmen ön yüz sağ ve sol girland üstü boşluğunda bulunan iki figür, pagan dini içine artık Hristiyanlık düşüncesinin girmeye başladığını gösteren bir örnek olmalıdır. Sonuç olarak esere M.S. 260–280 arası bir tarih verilebilir.

4.1.1.12. 272 Envanter Numaralı Lahit

Adana Demirköprü civarından 22.02.1933 yılında nakledilmiştir. Siyah renkte sert kireçtaşı bir lahittir. Lahdin eski envanter numarası 1342'dir. Adana Müzesi bahçesinde küpler platformunda sergilenmektedir. Lahdin büyük bölümü parçalanmıştır. Sağlam kalan yerleri ile lahdin uzunluğu 213 cm, eni 98 cm ve yüksekliği ise 69 cm'dir (Levha Lb) (Çizim 16a).

Lahdin bir uzun yüzü ve bir kısa yüzü, büyük oranda sağlam haldedir. Diğer uzun yüzün büyük bölümü ve diğer kısa yüzün tamamı eksiktir (Levha LIa). Eser yarım işlenmiş lahit ile girlandlı lahit arasında özelliklere sahiptir. Ancak girland taşıyıcısı başların bir form dâhilinde belirgin olması, taşıyıcı başlarda göz kulak hattının belirtilmeye çalışılması ve lahit üzerindeki rozet hatlarının işlenmesi gibi nedenlerle girlandlı lahit olarak değerlendirilmiştir.

Sağlam uzun yüzde üç adet girland görülmektedir. Bunların üzerinde fazla bir ayırtı yoktur ve oldukça sade bir görünüme sahiptir. Girlandlar, karınlarına doğru kalınlaşmayarak, her yerde aynı genişliğe sahip bir boru formu ortaya koymakla birlikte taşıyıcıları boğa başlarıdır. Girlandların orta ve sol üst boşluklarında birer adet rozet kullanılmışken sağda taraf kırık olduğundan burada rozet görülememektedir. Ancak burada da bir adet rozet kullanılmış olmalıdır. Girlandlara asılı herhangi bir pendentif yoktur ve altlarında beş adet küçük rozet bulunmaktadır. Ancak uzun yüzdeki kırık taraf da hesaba katıldığında, orijinal halinde bu yüzde toplam altı adet küçük rozetin kullanılmış olması gerekmektedir.

Sağlam kısa yüzde bir adet girland yer alır ve taşıyıcıları doğal olarak boğa başlarıdır. Girland üstü boşluğunda bir büyük ve girland altı boşlukta ise sağlı sollu iki küçük rozet bulunmaktadır (Levha LIb) (Çizim 16b).

Lahdin mermer değil de sert kireçtaşından yapılmış olmasının yanında, genel özensizlik hali eserin, yerel bir usta tarafından yapılma olasılığını ve dönem modasının tam olarak yansıtılamamış olma ihtimalini akla getirmektedir. Burada sadece boru formuna sahip girlandlarına bakarak M.S. 2. yy. ortalarına denk gelecek kesin bir tarih vermek mümkün değildir. Çünkü girlandların form durumunun yanında, matkabın kullanılması, genel bir pürüzsüzlük hali gibi başka ölçütlerinde birliktelik arz etmesi ve uygunluk göstermesi gerekmektedir. Böylece lahit ile ilgili olarak bir tarihleme sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu yüzden lahit, genel verilebilecek bir tarih ile M.S. 2. yy. ortaları ile 3. yy. sonu–4. yy. başı arasında bir zaman aralığına sahip olabilir.

4.1.1.13. Elaiussa Sebaste Lahdi

Kireçtaşından bir lahittir. Envanter numarası yoktur. Elaiussa Sebaste Antik Kenti'nde bulunmuştur. Lahdin envanter numarası olmadığından buluntu yerine göre adlandırılmıştır. Lahdin uzunluğu 238 cm, eni 112 cm ve yüksekliği ise 114 cm'dir. Ana uzun yüzde iki adet girland bulunmaktadır (Levha LIIa) (Çizim 17a).

Anadolu Girlandlı Lahitleri'nde genel olarak uzun yüzde üç adet girland bulunur.

Roma Merkez ve Attika Girlandlı Lahitleri'nin uzun yüzlerinde ise iki adet girland bulunur (Asgari, N. 1981: 22–25 ; Turak, Ö. 2005: 22) (Levha Ib). Adana Müzesinde sergilenen lahdin Attika Bölgesi'nden Kilikya Bölgesi'ne ithal edilen lahitlerden kopya edildiği ve girland boşluklarında yer alan aslan figürlerinin yerleştirilmesinin bir Attika özelliği olduğu düşünülmektedir (Scnhneider, E.E. 2003 b: 268 vd.).

Elaiussa Sebaste Nekropolü içerisinde yere sabit ve sabit olmayan lahitlerin olduğu görülmektedir. Burada sabit olmayan bazı lahitlerin altında bir mezar odası bulunmaktadır. Bu tip lahitler Hyposoriumlu Lahitler olarak adlandırılmaktadır. Adana Müzesi içinde sergilenen bu eser aynı zamanda Hyposoriumlu Lahitler grubundandır (Machatschek, A. 1967: 34 vd.).

Bunun dışında Lykia Bölgesi içinde de bu tip Hyposoriumlu Lahit örnekleri bilinmektedir. Fakat Elaiussa Sebaste Nekropolü içinde bu tip bazı lahit örneklerinin taban bölümünde girişin vurgulandığı görülürken Lykia Bölgesi Hyposorimlu Lahitler'in genelde kısa yüzleri kapı ile vurgulanmıştır (İdil, V. 1998: 22 vd.).

Elaiussa Sebaste Lahdi üzerinde köşelerde girland taşıyıcıları Eros'lardır. Ortada ise girland taşıyıcısı kartaldır. Attika Tipi Lahitler'de girland taşıyıcısı olarak köşelerde boğa başı veya Nike orta bölümde ise Eros kullanılabilmektedir. Bunun dışında bazı Attika Lahit örneklerinde ortada taşıyıcı olarak kartal görülür. Girland üstü boşluklara bir arslan başı yerleştirilebilmektedir (Koch, G.-Sichtemann, H. 1982: 438 vd.).

Antakya Müzesi içinde iki girland taşıyan bir Eros'lu mermer bir lahdin arka bölümünde iki aslan başı ve bir kartal bulunmakta olup lahdin Attika özelliği taşıdığı belirtilmiştir (Himmelman, N. 1970 b: 8 vd.).

Bununla Attika lahitleri ile Antakya Lahitleri arasında bir bağlantı olduğu söylenebilir. Nitekim Antakya Lahitleri ile Attika, Samos ve Kıbrıs'ta görülen bazı lahitler arasında da paralellikler ve yakınlıklar bulunmaktadır (Himmelman, N. 1970 b: 4 vd.).

Anadolu içinde de uzun yüzünde iki adet girland taşıyan lahit örnekleri bulunur. Kilikya Bölgesi için bu tip girlandlı lahit örneklerinin bulunduğu belirtilmiştir. Attika Lahitleri ile ilgisi bilinen Suriye Bölgesi yoluyla Kilikya Bölgesi'nde bu tip lahitlerin tanındığı düşünülmektedir (Asgari, N. 1981: 22–25).

Elaiussa Sebaste Lahdi üzerinde bu duruma uygun olarak ortada kartal kullanılmış, girland üstü boşluklarında ise arslan başı yerine yürüyen arslan kullanılmıştır. Girlandlar, meyvelerden oluşturulmuşken, Eros'ların ve kartalın ense bölümüne asılarak tutturulmuştur. Kısa yüzlerin kenar bölümlerinde Eros

kabartmalarının olduğuna dair izler gözlemlenebilmektedir (Levha LIIB-LIIIA) (Çizim 17b).

Lahit ilk halinde her iki kısa yüzde de bir girland taşıyor olmalıdır. Ancak Hıristiyanlık Dönemi'nde bir kez daha kullanım görmüş olmasından dolayı kısa yüzlerin girland olması gereken alanına tıraşlama yoluyla Erken Hıristiyanlık Dönemi'ne ait birer haç hafifçe oyulmuştur (Levha LIIIB-LIVa).

Lahit, orijinal halinde iken arka yüzü sadece tıraşlanmış ve üzerine herhangi bir figür işlenmemiştir (Levha LIVb).

Lahdin kapağı yoktur. Kapağın oturduğu silmenin alt bölümünde yumurta dizisi ve lotus-palmet dizisi işlenmiştir.

Kartal, antik dünyada mezar ikonografisinde çok yaygın olarak kullanılmış bir motiftir. Dağlık Kilikya'da da çok kullanılmıştır. Kanatları açık kartal, Baal ve Zeus'un sembolüdür. Kartal motifinin mezarlarda gösterilmesiyle Zeus'un mezar üzerinde koruyucu bir yönünün olduğu da açığa çıkmaktadır (Scarborough, Y. E. 1998: 83).

Roma Dönemi içerisinde M.S. 2. yy. ikinci çeyreğinde bile girland üstü boşluğunda kartal bulunan lahit örnekleri bilinmektedir (Strocka, V.M. 1996: 472–473). Buna ek olarak Roma Devri'nde kartal, ölülerin ruhlarını göklere çıkaran bir kuş olarak tanınmaktadır (Mansel, A. M. 1978: 297).

Roma'nın çok tanrılı dinine ait olan bazı semboller, Erken Hıristiyanlık Dönemi'nde de kabul görmüş ve kullanılmaya devam etmiştir. 4. yy. dördüncü çeyreğinden itibaren, lahit teknelerine ya da kapaklarına yazıtlar ve haçlar eklenerek, bu lahitlerin tekrar kullanıldığı düşünülmektedir. Hıristiyanlık Dönemi'nde, 7. yy.'ın ortalarına kadar lahit üretimi Doğu Dağlık Kilikya Bölgesi'nde devam etmiştir (Karaüzüm, G. 2005: 49–65).

Eserin mermer olmaması, yerel bir usta tarafından yapıldığı ve Attika tipi bir lahitten kopya edildiği fikrini güçlendirmektedir. Girlandlar ve diğer figürler üzerinde Antoninler Dönemi gibi derin matkap kullanılmamıştır. Bu az derinlikli kabartmalı girlandlar, M.S. 3. yy. ikinci çeyreğinin eserlerinde görülmektedir.

Lahit üzerinde kartal, ayağının altında bir yılanı tutmakta ve onu ezmektedir. Yılan, düşmanı temsil ediyor olmalıdır. Bu açıdan bir galibiyet ve zafer sahnesi resmedilmiştir. Yılanı ezen kartal figürü, Antik Dönem içerisinde çok kullanılmıştır. Bu durum söz konusu lahdin yapıldığı zamanda, halen pagan geleneğin güçlü bir şekilde devam ettiğini ortaya koymaktadır.

Eserin ilk yapıldığı ve kullanım gördüğü tarih, yerel bir usta tarafından yapıldığı ve dönem özelliklerinin tam olarak yansıtılamadığı da göz önüne alınarak M.S. 200–250 arası olabilir. Ayrıca Attika tipi lahitlerde de bir kronoloji sorunu olmasına rağmen bu lahitlerin genel tarihinin M.S. 140–260 arasında değişmesi (Wiegartz, 1977: 383–388) lahde verilen tarihi destekleyen başkaca bir unsurdur.

Bunun yanında iki kısa yüzünde çok belirgin olmasa da Erken Hristiyanlık Dönemi'nde kullanılan iki adet haçın yanında uzun yüzdeki figürlerin, pagan düşüncesi ürünü olmasına rağmen tıraşlanmadan bırakılmış olması, Hristiyanlık Dini'nin yeni yeni kabul görmüş olduğu ve pagan geleneğin halen fazla yadsınmadığı bir zamanda eserin ikinci bir kullanım gördüğünü akla getirmektedir. Özellikle M.S. 4. yy. son çeyreğinden itibaren lahitlere haç gibi Hristiyanlık figürlerinin eklenerek kullanıldığı düşünülrse lahdin ikinci kullanımı için iki tarihleme seçeneği ön plana çıkmaktadır. Bunlardan ilki, eserin ikinci kullanım tarihinin, pagan figürlerinin halen yadsınmıyor olduğu da göz önüne alınarak M.S. 4. yy. üçüncü çeyreği ile M.S. 5. yy. başı arasında olduğu daha kuvvetli bir ihtimal olarak ortaya çıkmaktadır.

Bununla birlikte Hristiyanlık Dönemi'nde 7. yy. ortalarına kadar lahit üretiminin Doğu Dağlık Kilikya Bölgesi'nde devam ettiği göz önünde bulundurulursa ikinci bir tarihleme seçeneği olarak eser, 4. yy. üçüncü çeyreği ile 650 yılları arasına verilebilir.

4.1.2. Adana Müzesi Roma İmparatorluk Dönemi Yarım İşlenmiş Lahitler

4.1.2.1. 5 Envanter Numaralı Lahit

Adana Sanat Okulu'ndan 1924 yılında nakledilmiştir. Mermer bir lahittir. Adana Müzesi bahçesinde küpler platformunda sergilenmektedir. Lahdin uzunluğu 216 cm, eni 72 cm ve yüksekliği ise 77 cm'dir. Mermer lahdin üzerinde yer yer küçük delikler, yıpranmalar ve tamiratlar görülmektedir (Levha LVa) (Çizim 18a).

Eserin dört yüzü de yarım işlenmiştir. Ana uzun yüzde üç adet yarım işlenmiş girland, girlandlara asılı birer pandantif, sağ ve sol girland üstü boşluklarında birer disk, orta girland boşluğunda bir tabula ansata ve bunun yanı sıra girland taşıyıcıları yer almakta olup bunların hepsi şablon halinde verilmiştir. Özellikle girland taşıyıcıları çan gibi dışa doğru bir kavisle açılmaktadır. Arka uzun yüzün ana uzun yüzden tek farkı sadece orta girland üstü boşluğunda tabula ansata yerine bir diskin olmasıdır (Levha LVIIb)

Yarım işlenmiş lahitlerin uzun ön yüzünde, dörtkenarı konkav pano arasında üç adet tam bitirilmemiş ve kabaca işlenmiş girland, girlandların her birine bir adet

sarmaşık yaprağını andıran fakat asıl işlevi bir üzüm salkımı olan pendentifler asılıdır. Girlandlara üzüm salkımı asılması Anadolu lahitlerinde sıklıkla görülen bir durumdur. Bu lahitlerde, orta girland üstü boşluklarda, kabaca işlenmiş bir tabula ansata bulunmakta, sağ ve sol girland üstü boşluklarda ise birer disk kullanılmaktadır (Atıla, İ.A. 1991: 107).

Roma İmparatorluk Dönemi, Anadolu’da yarım işlenmiş lahitler açısından dört önemli merkez bulunmaktadır. Bunlar, Prokonnessos, Efes, Aphrodisyas ve Karia Bölgesi’dir. Karia Bölgesi’ndeki lahit üretim merkezinin yeri tam olarak bilinmemekle beraber, Stratonikeia olduğu kuvvetle muhtemeldir. Yarım işlenmiş lahitler, girlandlı lahitlere altlık oluşturulabilmesi için üretilmiş lahitlerdir. Bu dört merkezin yarım işlenmiş lahitleri birbirinden farklı bir tekniğe sahiptir (Koch, G. 2001: 230 ; Işık, F. 1992: 121 vd.) (Çizim 4).

Roma Dönemi’nde, mermeri ile ünlü bir yer olan Prokonnessos’ta mermerler, sadece bloklar halinde değil, yarım işlenmiş olarak da ihraç edilebiliyordu. Yarım işlenmiş bu lahitleri satın alan merkezlerin atölyelerinde, kabartmaların detayları tamamlanmaktaydı. Prokonnessos Lahitleri’ni, Anadolu kıyısında yer alan kentler satın alabildiği gibi, İtalya, Mısır, Suriye ve Karadeniz’in kuzeyinde kalan, kıyı yerleşimleri de alabiliyordu (Asgari, N. 1983: 106).

Ovalık Kilikya Bölgesi’nde bulunan yarım işlenmiş lahitlerin bazıları olduğu gibi kullanılmışken bir bölümü de yarısı yarım işlenmiş olarak kullanılmıştır. Bu lahit ise tamamen yarım işlenmiş olarak kullanılmıştır.

Adana Müzesi 5 Envanter Numaralı Lahit üzerindeki stil, Prokonnessos Yarım İşlenmiş Lahitleri ile birliktelik arz etmekte ve buradan ithal edilen bir lahit olduğu gerçeğini ortaya koymaktadır (Levha LVa-LVb-LVIa-LVIb) (Levha XXb) (Çizim 18a-b) (Çizim 3b-3).

Prokonnessos Yarım İşlenmiş Lahitleri, M.S. 2. yy. ortalarından itibaren üretilmişlerdir ve M.S. 3. yy.’ın ortalarından itibaren ise bu tipte hiçbir örneğe rastlanmamaktadır (Koch, 2001: 231). Bu nedenle, Adana Müzesi bahçesinde bulunan 5 Envanter Numaralı Yarım İşlenmiş Lahit M.S. 150–250 arasına tarihlenebilir.

4.1.2.2. Prokonnessos 2 Lahdi

Yarım İşlenmiş mermer bir lahittir. Envanter numarası yoktur. 5 Envanter Numaralı Lahit ile aynı özellikleri taşımasına bağlı olarak Prokonnessos 2 Lahdi olarak

isimlendirilmiştir. Buluntu yeri bilinmemektedir. Adana Müzesi bahçesinde, lahitler platformunda sergilenmektedir. Lahdin uzunluğu 206 cm, eni 77 cm ve yüksekliği ise 63 cm'dir. Mermer lahdin üzerinde yer yer küçük kırılmalar göze çarpmaktadır (Levha LVIIa) (Çizim 19a).

Lahdin dört yüzü de yarım işlenmiştir. Ana uzun yüzde üç adet yarım işlenmiş girland, girlandlara asılı birer pendentif, sağ ve sol girland üstü boşluklarında birer disk, orta girland boşluğunda bir tabula ansata ve bunun yanı sıra girland taşıyıcıları yer almakta olup bunların hepsi şablon halinde verilmiştir. Özellikle girland taşıyıcıları çan gibi dışa doğru bir kavisle açılmaktadır. Arka uzun yüzün ana uzun yüzden tek farkı sadece orta girland üstü boşluğunda tabula ansata yerine bir diskin olmasıdır (Levha LVIIb). Sağ ve sol kısa yüzlerde de bir adet yarım işlenmiş girland bulunmaktadır (Levha LVIIIa- LVIIIb) (Çizim 19b).

Lahit üzerindeki stil, Prokonnessos Yarım İşlenmiş Lahitleri ile uyum göstermekte olup eserin Prokonnessos'tan ithal edildiği anlaşılmaktadır. Prokonnessos Yarım İşlenmiş Lahitleri'nin, M.S. 2. yy. ortalarından itibaren üretilmiş oldukları ve M.S. 3. yy. ortalarından itibaren ise hiçbir örneğine rastlanılmadığı düşünülürse lahdin tarihi M.S. 150–250 arasına verilebilir.

4.1.2.3. İki Dönemli Lahit

En az iki kez kullanım görmüş mermer bir lahittir. Adana Müzesi bahçesinde lahitler platformunda sergilenmektedir. Envater numarası olmadığından İki Dönemli Lahit olarak adlandırılmıştır. Buluntu yeri bilinmemektedir. Lahdin uzunluğu 212 cm, eni 69 cm ve yüksekliği ise 65 cm'dir (Levha LIXa) (Çizim 20a).

Lahit ilk halinde yarım işlenmiş olarak kullanılmış olmalıdır. Bu nedenle yarım işlenmiş lahitler çatısı altında değerlendirilmiştir (Levha LIXb) (Levha LXa-LXb) (Çizim 20b). Ancak eserin bir yüzü Hristiyanlık Dönemi'nde tıraşlanmış ve bu dinin sembolleriyle bezenmiştir.

Hristiyanlık Dönemi figürleriyle işli uzun yüzünde, üç büyük ve dört küçük daire (halka) birbirine bağlanmaktadır. Halkalar, birbirine kesintisiz bir şekilde bağlanarak sonsuzluk ve devamlılığı ifade ediyor olmalıdır. Üç büyük halkanın içinde de bir kaide üzerinde duran ve Erken Hristiyanlık döneminde benzerleri tanınan üç adet yoncalı haç bulunmaktadır. Orta halka içinde sadece bir haç bulunurken sağ halka içindeki haçın dört tarafında “X” ideogramı bulunmaktadır. Sol halka içindeki haçın sağ üst ve sağ alt tarafında “Φ” ideogramı bulunurken sol üstte “X” sol altta ise “Π” ideogramları yer

almaktadır. Orta halkanın dışarıdan sağ üst bölümünde “IC” sol üst bölümünde “XC” sağ alt tarafında “NI” sol alt tarafında ise “KA” yazmaktadır ve “İsa’nın Zaferi” manasına gelmektedir (Georgopoulou, M.2004: 500) (Levha LXIa-LXIb- LXIc). Bu tip bir haç ile beraber “IC” “XC” “NI” “KA” geleneğini bozmadan daha sonraki dönemler içinde de kullanılmıştır (Thomas, T. K. 2004: 445) (Levha LXIIa).

Lahdin yarım işlenmiş olarak stili Prokonnessos’tan ithal edildiğini göstermekte ve ilk kullanım döneminin M.S. 150–250 arası olduğu anlaşılmaktadır.

Eserin ikinci kullanım aralığını tespit için Erken Hristiyanlık Sanatı’na bakmak gerekir. Bu sanat 300 ile 750 arasında görülmektedir. 500 yıllarına kadar Roma Sanatı’ndan çok fazla farklılaşmamış olmakla beraber, daha düşük nitelikte eserler verilmiştir (Sözen, M.-Tanyeli, U. 1994: 78).

M.S. 4. yy. son çeyreğinden itibaren pagan dönemde kullanılmış olan lahitlere, haç gibi Hristiyanlık sembolleri eklenmiştir (Karaüzüm, G. 2005: 49–65). 2. kullanım evresinin, pagan dönemden Hristiyanlığa geçiş aşamasına ait olduğu düşünülürse, eserin ikinci kullanım tarihinin, M.S. 4. yy. üçüncü çeyreği ile 5. yy. başı arasında olması gerektiği düşünülebilir. Hristiyanlık Dönemi’nde, 7. yy.’ın ortalarına kadar lahit üretiminin Doğu Dağlık Kilikya Bölgesi’nde devam ettiği de (Karaüzüm, G. 2005: 49–65) göz önünde bulundurulursa eserin ikinci kullanım aralığının M.S. 4. yy. üçüncü çeyreği ile 650 yılları arasına kadar genişleyebileceği anlaşılmaktadır.

4.2. Adana Müzesi Roma İmparatorluk Dönemi Grup Oluşturmayan Lahitler

4.2.1. 999 Envanter Numaralı Lahit (Akhilleus Lahdi)

Mersin İli, Tarsus İlçesi’nde 27.08.1958 tarihinde bir hafriyat sırasında ortaya çıkmış ve 08.05.1959 tarihinde Adana Müzesi’ne getirilmiştir. Mermer bir lahittir. Akhilleus Lahdi olarak da bilinmektedir. Lahdin eski envanter numarası 3843’tür. Adana Müzesi giriş salonunda sergilenmektedir. Lahdin uzunluğu 235 cm, eni 99 cm ve yüksekliği ise 109 cm’dir ve kapağı mevcut değildir (Levha LXIIb) (Çizim 21a).

Eserin dört yüzünün köşe bölümleri plasterler ile sınırlandırılmıştır. Bu tip plasterler ile sınırlandırılmış lahitler, Torre Nova Grubu Lahitler olarak da adlandırılmaktadır. Lahdin Sağ kısa ve arka uzun yüzünde bulunan plasterler, genel hatları dışında boş bırakılmışken, ana uzun yüz ve sol kısa yüzde Korint düzeninde işlenmiştir. Ana uzun yüzün üst bölümünde, meander motifi yer almaktadır. Meander motifinin iki yanında karşılıklı duran ancak uzanmış vaziyette ikişer aslan gösterilmiştir (Levha LXIIIa). Meanderin altında lotus-palmet dizisi, bunun altında İon Khimationu

(yumurta-ok dizisi/ovolo) (Saltuk, S. 1997: 85–86) ve onun altında da inci (boncuk) dizisi yer almaktadır. Sahnenin alt bölümünde ise üstte yine bir lotus palmet dizisi ve onun altında da üst üste ikili bir halde ve üçayağı andıran bir bezeme bulunmaktadır. Sol kısa yüzün ana uzun yüzden farkı, üst bölümde meander yerine sarmaşık motifinin kullanılmış olmasıdır. Bunun dışında motifler ve sırası açısından ön yüzle aynılık arz eder. Sağ kısa ve arka uzun yüzler ise motif açısından boş bırakılmıştır.

Akhilleus ile ilgili konular Antik Dönem’den beri en çok sevilen ve işlenen konular arasında yer almıştır. Bu nedenle hem heykel hem de vazo sanatında birçok örneğine rastlanmaktadır. Akhilleus’un anne ve babasının evlenmesi, çocukluğu, eğitime götürülmesi gibi konular da fazlaca işlenmekle beraber özellikle Troia Savaşı konuları daha ön plana çıkarılmıştır (Kossatz, D.A. 1981: 37 vd.).

İliada Destanı’nda anlatıldığına göre, Troia Kralı Priamos’un oğlu Hektor, Patroklos’u öldürmüştür. Bu duruma çok üzülen Akhilleus Hektor’u öldürür ve cesedini savaş arabasına bağlar, sürükler ve sonunda kendi karargâhına götürür. Troia Kralı Priamos tanrılara yalvarır ve oğlu Hektor’un cesedinin kendisine verilmesini talep eder. Tanrı Hermes ile birlikte Priamos, Akhilleus’a gider ve oğlunun cesedi için yalvararak istekte bulunur. Oğlunun cesedine karşılık Kral, Akhilleus’a kurtarmalık getirmiştir. Önceleri, Priamos’un isteğine pek aldırış etmeyen Akhilleus, sonradan acır ve Hektor’un cesedini babasına verir (Erhat, A. 1972; 32).

Akhilleus Lahdi’nin ana uzun yüzü üç gruba ayrılmıştır. Orta grupta, Akhilleus zırlı ve elinde kalkanı ile ayakta gösterilmiştir. İki atın çektiği arabasının arkasında, tamamen çıplak, sakallı ve yerlerde sürünürken gösterilen Hektor’un cesedi yer almaktadır. Atları ise Akhilleus’un arabacısı Autemedon çekmektedir (Levha LXIIIb).

Uzun ana yüz sağ grupta arka planda Tanrı Hermes ile Briseis konuşurken gösterilmiştir. Bir tahta oturmuş ve umursamazca yüzünü geriye çevirmiş Akhilleus ve onun önünde diz çökerek yalvaran Priamos resmedilmiştir. Lahit üzerinde yüzü kırılmış olmasına rağmen Kral Priamos sakallı gösterilmiş olmalıdır (Levha LXIVa). Çünkü İliada Destanı’nda Priamos şöyle anlatılır.

“Akhilleus oturduğu yerden birdenbire kalktı,

tuttu elinden kaldırdı ihtiyarı,

acımıştı ak sakalına, ağarmış başına,” (Erhat, A. 1972: 32).

Anadolulu, dolayısıyla Doğu Dünyası’nın bir mensubu olarak Kral Priamos sakallıdır. Akhilleus’un arabasının arkasında yerlerde sürüklenip çekilir halde gösterilen Hektor’da tıpkı Priamos gibi sakallı gösterilmişken, Hektor’un dengi Akhilleus tüm

sahnelerde sakalsız oluşu ile dikkat çekicidir. Buna ek olarak Tanrı Hermes'te dâhil olmak üzere tüm erkekler de sakalsız olarak gösterilmiştir.

Uzun ana yüz sol grupta Frig başlıklı Anadolu Askerler'in, kurtarmalıkları getirmeleri ve indirmeleri gösterilmektedir. Burada Frigyalı Askerler'in, çok belirgin olmasa da sakalsız gösterilmeleri şaşırtıcı olmamalıdır. Keza onlar, Anadolu bir kral veya prens değildir (Levha LXIVb).

Hektor'un ve babası Priamos'un sakallı olarak gösterilmesinin, onların Anadolu ve dolayısıyla Doğu Dünyası'na ait bir kral ve de bir prens olduğuna işaret eden bir düşüncenin eseri olarak lahit üzerine yansıtılmış olduğu düşünülebilir.

Bu düşüncenin yanında, Roma Lahitleri'nde yenilmiş, af bekleyen, elleri arkadan bağlı Germanlar da, uzamış saç ve sakallarıyla gösterilebilmektedir. Bu sakallı gösteriliş, belki Hektor'un savaşta Akhilleus karşısında, Romalılar karşısındaki Germanlar gibi mağlup olduğuna işaret edebilmek adına ortaya konan bir düşünceden hareketle de yapılmış olabilir.

Lahdin sol kısa yüzünde ise ölü yatağına yatırılmış Patroklos, onun hemen yanı başında oldukça üzgün bir halde ve başı öne eğik Akhilleus, arka planda Patroklos'a belki de ağıt yakan Briseis ve sahnenin gerisinde de Patroklos'un ölü suyunu döken genç erkek hizmetkâr bulunmaktadır (Levha LXVa).

Roma İmparatorluk Dönemi Attika Tipi Akhilleus Lahitleri toplam 3 grup altında değerlendirilmektedir. 1. grup M.S. 170/180–250 yılları arsında görülen ve Skyros Adası'nda bulunan Akhilleus'un konu edildiği lahitlerdir. Bu lahitlerin 2. grubunu Troia Savaşı sırasında Priamos'un Hektor'un cesedini isteme sahnesinin gösterildiği lahitler oluşturmaktadır. Bu tipte bir tarafta Hektor'un cesedi Akhilleus'un arabasının arkasında yerlerde sürünürken diğer tarafta Priamos'un Akhilleus'un dizlerinin önüne çökerek yalvarması gösterilmektedir. Arka planda ise Tanrı Hermes ve Briseis görülür. Bazı örneklerde Hermes ve Briseis yalnız olarak da gösterilmektedir. 2. grup Attika Tipi Akhilleus Lahitleri M.S. 2. yy. ve 3. yy. tarihleri arasında üretilmiştir. 3. grup Attika Tipi Akhilleus Lahitleri'ni Troia Savaşı'na hazırlanan Akhilleus betimi oluşturmaktadır. Bu tipe ait örnekler M.S. 3. yy. içinde görülür (Koch, G.-Sichtermann, H. 1982: 384 vd. ; Rogge, S. 1995: 19 vd.).

Adana Müzesi 999 Envater Numaralı Lahit üzerinde Troia Savaşı sırasında Akhilleus gösterilmiştir. Bundan dolayı Attika Tipi Akhilleus Lahitleri içinde 2. gruba aittir. Eser, M.S. 2. yy. dördüncü çeyreğine (M.S. 175–200) tarihlenmektedir. Ladin sol

kısa yüzünde Patroklos'un yatağında üzgün bir şekilde oturan Akhilleus betimi Adana dışında İonya ve Beyrut'ta görülür (Rogge, S. 1995: 125 no. 1, Lev. 2, 17).

Lahdin sağ kısa yüzünde bir sfenks bulunmaktadır. Burada Sfenks'in vücudu profilden verilmişken yüzü cepheden verilmiştir (Levha LXVb) (Çizim 21b).

Sfenksler kadın yüzlü ve kadın göğüslü, aslan vücutlu kanatlı yaratıklardır. Bunların mezar ikonografisinde ruhu taşıma görevi de vardır (Toynbee, J.M.C. 1962: 147-148 ; Pasinli, A. 1989: 35).

Mezar ile birlikte Sfenks, Roma öncesinde de sıklıkla görülmektedir. Örneğin Eski Mısır'ın büyük piramitlerinin önünde tüm azametiyle uzanan Sfenks, bu ilişkiyi gösteren ve Sfenksler'in mezar bekçiliği vasfını en iyi yansıtan örneklerden biridir (Levha LXVIa).

Asya ve Avrupa sanatına Mısır üzerinden girdiği savlanmış olsa da Sfenks, sadece Eski Mısır'a özel bir durum değil, aynı zamanda Anadolu ve Mezopotamya ikonografisinde de çok önemli yeri olan bir unsurdur. Doğu Dünyası'nın yaratması olan Sfenk düşüncesi, Roma Öncesi Dönem'de Eski Yunan ve Etrüsk Sanatı'na da yansımıştır. Roma İmparatorluk Dönemi'nden sonra da sanatta kullanımı devam etmiş ve Bizans (Doğu Roma) Sanatı'nda maden, fildişi ve kemikten heykelleri süslemek için kullanılmıştır. Sfenks, Türk Resim Sanatı içinde yine çok tercih edilmiş, özellikle Selçuklu Sanatı'nda çok kullanılmıştır. Kubad-Abad Sarayı çini süslemelerinde kullanılan Sfenks resimleri buna en iyi örneklerdendir (Önder, M. 1998: 89).

Anadolu Lahitleri içinde en erken örneklerden biri olan ve İ.Ö. 5.yüzyıl sonuna tarihlenen Likya Lahdi üzerinde bulunan ve oturan iki Sfenks'in vücudu, dörtte üç pozisyonda sunulmuşken, kafaları cepheye doğru döndürülmüştür. Likya Lahdi üzerindeki Sfenksler'in kanatları, kemere kadar ulaşmakta olup aslan vücutları aslında köpeklerden modellenmiştir. Bu Sfenksler'in kadın memeleri bulunmaktadır ve yüzleri melankolik bir ifade sergilemektedir (Pasinli, A. 1989: 35). Adana Müzesi, Akhilleus Lahdi üzerindeki Sfenks ile Likya Lahdi üzerinde bulunan Sfenksler arasında büyük benzerlik bulunmaktadır (Levha LXVb-LXVIb).

Anadolu Lahitleri'nin kısa yüzlerinde kullanılan Sfenks, aynı şekilde Attika Tipi Lahitler üzerinde de kullanılmıştır. Bu Doğu Dünyası'nın Attika Lahitleri'ne dek uzanan etkisini göstermesi açısından önemli bir unsur olmalıdır (Wiegartz, H. 1977: 384-Resim 62).

Akhilleus Lahdi'nin arka uzun yüzünde ise karşılıklı duran iki adet Grifon ve ortada ise bir meşale veya başka bir nesne görülmektedir. Griphonlar kuş başlı, aslan gövdeli ve kanatlı mitolojik varlıklardır (Levha LXVIIa).

Likya Lahdi üzerinde yine birbirine bakar vaziyette biri erkek biri dişi iki Grifon bulunmaktadır. İkisi de arka ayağı üzerinde yükselmiş ve ön pençeleri ile öne dayanmışlardır. Likya Lahdi Grifonları'nın kartal başları, gagaları ve uzun boynuz kulakları vardır. Ayrıca bunlarda sorguçlar, arkadan boyunlarını süslemekte ve kanatları arkadan kapağın dış hatlarını takip etmektedir. Likya Lahdi üzerinde bulunan Grifonlar'ın vücutları diğer yüzdeki Sfenksler'e benzemekte ve aslan vücutları yine bir köpekten modellenmektedir. Bunlardan sağ taraftaki Dişi Grifon'un cinsiyeti başındaki sorgucun daha ince işçiliği ile görülür (Pasinli, A. 1989: 35.) (Levha LXVIIb).

Akhilleus Lahdi'nin arka uzun yüzünde bulunan Grifonlar'da herhangi bir cinsiyet farklılığı gözlemlenemezken bunlar karşılıklı olarak ön ayaklarını meşale gibi görünen bir nesneye uzatmakta ve dokunmaktadırlar. Grifonlar'ın arasında bulunan cisim her ne olursa olsun bu görünüm daha önceden aşına olunan bir sahneyi, yani Hayat Ağacı sahnesini anımsatmaktadır. Ancak buradaki sorun Hayat Ağacı'nın yerine başka bir nesnenin olmasıdır.

Hayat Ağacı düşüncesi, Roma sonrasında da kullanım görmüş ve farklı şekillerde sergilenmiştir. Akhilleus Lahdi'nden, yaklaşık 1100–1150 yıl kadar sonra yapılmış olmasına rağmen Erzurum Yakutiye Medresesi'nin portalinde bulunan bir kabartmada, iki adet aslan karşılıklı olarak Hayat Ağacı'na pençelerinin birini uzatarak dokunmaktadırlar (Levha LXVIIIa). Buna ek olarak M.S. 13. yy. tarihli Kayseri Döner Kümbet'in kapsının tam üzerinde bir çift Sfenks ve hemen yanibaşında da duran Hayat Ağacı, düşüncenin buraya kadar olduğu gibi yansıdığını göstermektedir (Levha LXVIIIb). Bu Yakutiye Medresesi veya Kayseri Döner Kümbet'in tarihinin Akhilleus Lahdi'nden daha geç olması bir şeyi değiştirmez çünkü Ahkilleus Lahdi'nden önce de var olan Hayat Ağacı düşüncesi, ikonografisi neredeyse hiç bozulmadan buraya kadar yansımıştır. Madem Akhilleus Lahdi üzerinde Erzurum Yakutiye Medresesi'nin Aslanları'nın duruşu gibi bir duruş sergileyen Grifonlar vardır ve madem Kayseri Döner Kümbet'le Hayat Ağacı ile Grifonlar'ın ilgisi ispatlanmaktadır, o zaman Akhilleus Lahdi üzerinde Hayat Ağacı yerine bir başka nesneye benzer pozda Grifonlar'ın ayak uzatıyor olmasıyla bir Hayat Ağacı Sahnesi'nin ortaya konulduğunu söylemek de yanlış olmayacaktır.

Lahdin zaten dikdörtgen bir yapı arz etmesi ve sahneyi iki Grifon ile doldurduktan sonra, Hayat Ağacı gibi uzun boylu bir nesnenin Grifonlar'ın arasına sığdırılması, bu durumda mümkün değildir. Yine sahne çerçevesinin figürlerin duruşlarında etkili olduğuna örnek gösterilecek olursa, Likya Lahdi'nin Semerdam çatısının kısa yüz bölümü dikey bir alan sağladığından sanatçı, Likya Lahdi Sfenksleri'nin kanatlarını yukarıya kadar uzatmış ve bu şekilde sahneyi doldurmuştur (Levha LXVIb). Ancak Adana Müzesi 999 Envanter Numaralı Akhilleus Lahdi'nin sağ kısa yüzünde bulunan Sfenks'in kanatlarının üst çerçeveye paralel olarak yatay bir düzlem izlediği görülmektedir. Demek ki sanatkarlar, figürlerin sahneler yerleştirilmesinde ve gösteriminde sahnenin boyutlarını ve şeklini de hesaba katmaktadırlar (Levha LXVb).

Bununla birlikte tarih boyunca Hayat Ağacı sahnelerinin belirli bir tipi olmayıp değişkenlik gösterebilmektedir. Örneğin Asur'da da çok kullanılmış olan Hayat Ağacı Sahnesi'nde Asur Kralı sihirli güçlerle korunsun diye bir palmiyeyi döllemekte veya yağmurlamaktadır. Kralın arkasında kanatlı bir yaratık durmakta ve bir elinde kova diğer elinde ise konik bir nesne tutmaktadır (Levha LXIXa). Bunun dışında Asurlular'da bu tip kanatlı heykellerin amacı krallığı canavarlara, acımasız iblislere ve diğer şeytani güçlere karşı korumaktır (Gates, C. 2003: 170–173).

Sonuç olarak hem Anadolu hem Babil hem Asur hem Fenike hem de Pers sanatında kullanılan bu kanatlı yaratıklar, bazen insan yüzlü ve aslan vücutlu bir kapı koruyucusu olarak karşımıza çıkabiliyorken bazen de insan yüzlü ve boğa gövdeli olarak görülebilmektedir. Her ne şekilde gösterilirse gösterilsinler, bu kanatlı yaratıkların ya bir koruma vasfı bulunmakta ya da tanrısal sahnelerde yer alarak kutsal bir yönlerinin olduğu anlaşılmaktadır (Collon, D. 1995: 28–208).

Adana Müzesi 999 Envanter Numaralı Akhilleus Lahdi üzerinde bulunan kabartmalar, Klasik Dönem özellikleri göstermektedir. Özellikle erkeklerin çok kıvrıkcıklı saç yapısı, çıplak vücutlarının kas yapısı, idealize edilmiş görünimleri gibi nedenlerle kabartmaların M.Ö. 450 civarına atıfta bulunduğu söylenilebilir (Bkz. Gerke, F. 1938: 239–240) (Levha LXIXb-LXXa) (Levha LXXb-LXXIa).

Bunun dışında kabartmaların üzerinde yüksek işçilik ve porselen gibi parlatılmış halleri ise Antoninler Dönemi sanat özelliğidir.

Lahdin sol kısa yüzünde yine çok önemli bir ayrıntı bulunmaktadır. Sanat eserinin ön yüzünde bulunan tüm erkeklerin saçlarında Klasik Dönem kıvrıkcığı bulunurken sol kısa yüzdeki Akhilleus ve Patroklos'un ölü suyunu hazırlayan hizmetkârın saçında, bu Klasik tarz yoktur (Levha LXXIb-LXXIIa). Akhilleus ve hizmetkârın saçları, kıvrıkcık

olmaktan daha çok dalgalıdır. Saçlarda matkap kullanılmamasına rağmen bu saç tipi tanınmaktadır. Buradaki saçların İmparator Marcus Aurelius, Lucius Verus veya Commodus'un saç yapısıyla benzeştiği söylenebilir (Levha LXXIIb-LXXIIIa-LXXIIIb) (Bandinelli, R.B. 1970). Temel fark belirtildiği gibi matkabın kullanılmamış olmasıdır.

Burada belki mezar sahibinin ani ölümüne bağlı olarak lahit tam bitirilemeden kullanmak zorunda kalınmış olmaktan veya belki lahdin sol kısa yüzünün bu tarafının bir yere dayanıyor olmasına bağlı olarak görülemeyecek olmasından gibi nedenlerle açıklanabilecek bu durum tarihlemeye iyi bir dayanak noktası sağlamaktadır.

Sonuç olarak Adana Müzesi 999 Envanter Numaralı Akhilleus Lahdi, Attika Tipi Akhilleus Lahitleri'nin 2. grubuna dâhil olmakla birlikte Roma Dönemi içinde Klasik tarzın yeniden yorumlanmasıyla ortaya konmuş bir eserdir. Bunun yanında, lahit üzerinde süslemelerde kullanılan derin matkap, parlatılmış çehreler ve özenlilik hali Antoninler Dönemi'ne uymaktadır.

Lahdin tarihi M.S. 2. yy. son çeyreğine (M.S. 175–200) verilmiş olsa da sol kısa yüzde bulunan Akhilleus ve hizmetkârın saçlarının daha çok Antoninler Dönemi İmparatorlarına benzemesinden dolayı lahdin tarihinin 10 yıl kadar bir oynamayla M.S. 190 civarına doğru çekilmesi gerektiği düşünülebilir.

Roma Dönemi içinde Yeni Klasik bir üslupta yapıldığı söylenebilecek olan Akhilleus Lahdi'ne M.S. 170–190 arası bir zaman aralığı önerilebilir.

4.2.2. 3 Envanter Numaralı Lahit

Adana Polis Dairesi'nden 1924 yılında nakledilmiştir. Siyah renkte sert kireçtaştan yapılmış bir lahittir. Adana Müzesi bahçesinde küpler platformunda sergilenmektedir. Lahdin uzunluğu 203 cm, eni 105 cm ve yüksekliği ise 95 cm'dir (Levha LXXIVa) (Çizim 22a).

Lahdin ana uzun yüzü sol tarafından kırılmıştır ve bu bölüm noksanıdır. Eserde, iki kişinin taşıdığı bir tahtırevan üzerinde oturan bir figür görülmektedir (Levha LXXIVb). Sahnenin sağ tarafında, ağzında halka taşıyan bir aslan başı yer almaktadır (Levha LXXIVc). Sol tarafta ise kırık bölümden arta kalan kesimde bir halka parçası görülmektedir. Bu durum orijinal halinde lahdin sol tarafında da ağzında halka bulunan bir aslan başının olduğunu göstermekte ve aslanların simetrik bir şekilde yerleştirildiğini de vurgulamaktadır. Aslanların ağzında halka bulunması, bunların adeta kapı tokmağı gibi resmedildiğini düşündürmektedir. M.Ö. II. binyılla birlikte aslanların sağlıklı ve sollu olarak kent kapılarına yerleştirildiği ve kent koruyucusu vasfı taşıdığı

bilinmektedir. Bu durum, özellikle Anadolu’da Hitit, Anadolu’dan başka örneğin Girit ve Miken kentlerinin kapılarında da çok belirgin izlenebilmektedir. Lahit üzerinde aslanların bu şekilde yer alması, onların hem koruyucu hem de korkutucu vasıflarına binaen yapılmış olmalıdır. Ayrıca adeta bir kent kapısının sağında ve solunda yer alıyormuşçasına simetrik bir şekilde ve bir kapı tokmağı gibi aslanların bu şekil yerleştirilişi, Anadolu’da lahitlerin, Roma Dönemi inanç sistemi içerisinde öbür dünyaya açılan bir kapı gibi görüldüğü düşüncesini akla getirmektedir.

Lahitler üzerinde kullanılan aslan, aynı zamanda ölüm üzerine yaşamın zaferini simgelemektedir (Szilagyi, J.G. 2003: 185).

Lahdin ana uzun yüzündeki tahtırevanlı sahnenin üzerinde ve üç satır olarak Grekçe, “**OYKETIOYΣ BIOC TEΛOC ΠONOC**” yazısı bulunmaktadır. Anlamı “*Yaşamı Son Buldu*” şeklindedir (Levha LXXVa).

Eser, sol kısa yüzünün üst bölümünden kırıktır. Fakat bu kısa yüzün alt bölümünde ise bir erkek büstü bulunmaktadır. Büstün başının üst bölümü eksiktir. Sağ omuzu ve sağ göğsü açık verilmiştir (Levha LXXVIIa). Bu yüzün sağlam kalmış üst bölümünde Grekçe, “**YAH**” yazısı okunmaktadır. Bu yazının anlamı, öncesi eksik olduğundan anlaşılamamakla beraber belki bir ismin devamı olabilir. Eğer bu bir isim ise mezar sahibinin adı olduğu düşünülebilir (Levha LXXVb) (Çizim 22b).

Lahdin sağ kısa yüzü ile arka uzun yüzü işlenmeden bırakıldığından bir yere dayatılarak kullanıldığı söylenebilir (Levha LXXVIa-LXXVIb).

Roma İmparatorluk Dönemi Küçük Asya’nın doğu taraflarında lahitlerin yerel ustalarca da yapıldığı (Işık, F. 1983: 254) bilinmektedir. Lahdin kireçtaşından olması, eserin yerel bir usta tarafından yapılma olasılığını kuvvetle muhtemel kılmaktadır. Bunun dışında, gerek ön yüzdeki tahtırevan sahnesinde yer alan şahısların yüzlerinin belirgin olmaması ve gerekse kısa yüzdeki erkeğin başının ve yüzünün kırık olması bir tarihleme sorunu ortaya çıkartmaktadır.

Bunun yanında sağlam olarak ele geçmiş olan aslanın göz kapaklarındaki ağırlık, uykululuk hali, matkabın kullanılmamış olması gibi nedenlerden dolayı eserin M.S. 3. yy.’ın ikinci çeyreği içine girdiği söylenebilir.

Buna karşın lahdin kireçtaşından olması, yerel bir usta tarafından yapılma olasılığına bağlı olarak dönem modasının tam olarak yansıtılamama ihtimali ve tarihleme için çok fazla verinin bulunmaması gibi nedenler göz önüne alınarak, esere M.S. 200–250 arası bir tarih önerilebilir.

4.2.3. 1010 Envanter Numaralı Lahit

Mersin İli, Mut İlçesi, Değirmenboğazı Mevkii'nden 21.05.1959 günü getirilmiştir. Mermer bir lahittir. Lahdin eski envanter numarası 3860'tır. Adana Müzesi bahçesinde lahitler platformunda sergilenmektedir. Lahdin uzunluğu 214 cm, eni 106 cm ve yüksekliği ise 100 cm'dir (Levha LXXVIIb) (Çizim 23a).

Eserin kapağı ve sağ kısa yüzü mevcut değildir. Roma Dönemi Sütunlu Lahitler grubundandır.

Lahdin ön uzun yüzünde sütunlar arasında beş adet figür bulunmaktadır. Giysilerinden anlaşıldığına göre, figürlerin üçü erkek ikisi kadındır. En sağda bulunan erkeğin yüzünün bir bölümü kırılmış olup sağ omuzu ve kolu açık bir haldedir. Üzerinde uzun bir elbise vardır. Yanında ayakta duran bir kadın figürüdür. Figürün başı tamamen kırılmıştır. Giydiği khimationdan bir kadın olduğu anlaşılabilmektedir. Ortadaki figür, üzerinde chlamis bulunan bir erkektir. Chlamisin örttüğü yerler dışında figür çıplaktır. Yüzü, sağ kolu, sol eli ve iki bacağı yukarıdan olmak üzere kırıktır. Dördüncü figür, yine üzerindeki chiton ve khimationdan dolayı bir kadındır. Kadının sol kolu aşağı doğru uzatılmışken sağ kolu göğüs hizasında elbise tomarına asılarak tutturulmuştur. Kadının başı boyundan itibaren kırılmıştır. Ön yüzün en sol tarafında bulunan kişi yine bir erkektir. Üzerinde yine uzun bir elbise bulunmaktadır. Baş, boynu ve sağ omzunun üst bölümü kırılmıştır. Figür sağa esnemiş ve sol kolunu göbek üzerinde yere paralel uzatmış ve elinde bir rulo tutar vaziyettedir.

Lahdin sağ kısa yüzü bulunmamaktadır. Bu bölüm harç ile sonradan kapatılmıştır. Sol kısa yüz ise genel olarak sağlamdır. Ortada bir kapı bulunmaktadır. Kapının içten alt bölümleri kırılmıştır. Kapının iki yanında birer küçük yivli sütun bulunmaktadır. Kapının üst bölümünde bir deniz kabuğu ve üçgen bir alınlık yer almaktadır. Sol kısa yüzün ön yüz tarafında, yüzünün bir bölümü tahrip olmuş genç bir kadın figürü bulunmaktadır. Kadının üzerinde yine chiton ve khimation vardır. Figürün sağ ayağı dizden hafif kırılmışken vücut sol ayak üzerinde taşınmaktadır. Kadının vücudu yarım cepheden verilerek içe döndürülmüş bir vaziyettedir. Kadının karşısında ise yine ayakta duran, üzerinde uzun bir elbise bulunan sakallı ve alın bölümü kırık bir erkek bulunmaktadır. Figürün sağ ayağı yana açılmış ve vücut sol ayak üzerinde taşınmaktadır. Ancak sol ayak diz altından kopmuştur. Figürün sol eli göğüs hizasında giysi tomarını tutmakta iken sağ kol kapıya dayanmış bir haldedir (Levha LXXVIIIa) (Çizim 23b).

Lahdin arka uzun yüzünde de sütunlar arasında yer alan beş adet figür bulunmaktadır (Levha LXXVIIIb). En sağda üzerinde chlamis bulunan ve bunun dışında da vücudu çıplak olan genç erkeğin omuzlarına kadar inen bukleli uzun saçları vardır. Bu figürün vücudu cepheden, yüzü profilden verilerek yana bakıyor görüntüsü oluşturulmuştur. Bilekten itibaren sağ eli ve baldır bölümünden de iki bacağı kırıktır. Sol elinde tuttuğu nesne kırılmıştır. İkinci figür, üzerinde chiton ve khimation bulunan bir kadındır. Kadının başı, boynu ve sol omuzu üstten kırılmıştır. Vücudu sağa esnemiş, sağ kolu aşağı bırakılmış ve sol kolu ise sol göğsü üzerinde elbise tomarının üzerine atılmıştır. Ortadaki figür çıplak bir erkektir. Ancak lahdin bu bölümü ağır hasarlı ve kırık olduğundan figürün göğsünden itibaren üst tarafı yoktur. Ayrıca dirsekten sağ kolu, bilekten sağ ayağı ve baldırdan da sol bacağı kırılmıştır. Dördüncü figür yine bir kadındır. Ayakları dışında sağlam bir haldedir. Üzerinde yine chiton ve khimation vardır. Ancak başı yarıdan örtülüdür. Vücudu cepheden verilmişken boyundan itibaren başı yine sol yöne doğru döndürülmüş ve profilden verilmiştir. Bu durumyla karşısındaki genç erkek figürüne yönelmiş gibidir. Lahdin bu yüzünün en sol köşesindeki figür, genç bir erkektir. Üzerinde dizlerine kadar inen bir elbise uzanmaktadır. Dizlerinin altından itibaren bacakları kırılmıştır. Sol eli ile aşağıda sağ eli ile sağ omuzuyla sağ göğsü arasında elbisesinin bir tutamını tutmaktadır. Vücudu cepheden verilmişken boyundan itibaren başı sağa döndürülmüştür. Böylece figürün, karşısında yer alan başı örtülü kadına yönelmiş bir havası bulunmaktadır.

Lahdin uzun yüzlerinde dışa doğru sütunlar arasında kemer ve figürlerin arkasına gelecek şekilde birer deniz kabuğu verilmişken tam orta sütun aralığında ise üçgen bir alınlık ve arkada deniz kabuğu yerleştirilmiştir. Uzun yüzlerdeki dört kadının arka bölümleri ise daha sade işlenmiştir.

Roma İmparatorluk Dönemi Sütunlu Lahitler üzerinde görülen figürlerin duruşları, ellerindeki rulolar, lahit sahibinin bilgeliğini veya bilgelere olan yakınlığını belirtmek içindir. Küçük Asya Lahitleri'nde ayakta, oturur vaziyette, düşünür halde kadın ve erkek heykellerine sıkça rastlanmaktadır. Uzun kollu khiton giyerek khimationa sarınmış erkek figürleri bu tip lahitler üzerinde görülebilmektedir. Uzun bir khiton üzerine khimation giyen kadınlar da sütunlu lahitlerde yer alır. M.S. 3. yy.'ın ilk yarısına tarihlenen ve Konya Ambararası'nda bulunan ünlü Sidamara Lahdi'nin merkezinde bir kraliyet üyesi veya aristokrat biri bulunmaktadır (Levha LXXIXa). Bu şahıs, bir sandalye üzerinde oturmakta, sağ eliyle bir aslan başının üzerine yaslanırken sol eliyle kitap tutmaktadır. Geleneksel elbise ve filozof pozuyla tasvir edilmiştir.

Oturan kişi o kadar büyük gösterilmiştir ki vücudu nişin sınırlarını aşmış ve dışarı taşmıştır. Onun sağında eşini temsilen bırakıldığı belirtilen bir kadın durmaktadır. Kadının başı ölmüş olan kocasına doğru yönlendirilmiştir. Kadının işlenişindeki kaba hatlar, heykelin acelece yapıldığını gösterir. Diğer tarafta yer alan genç bir kız ise yine başını çevirmiş ve merkezde yer alan figüre yönelmiştir. Bu genç kız figürünün Tanrıça Artemis pozunda resmedilmiş olmasına rağmen ölen kişinin kızı olabileceği ileri sürölmüştür. Lahdin bu uzun sağ ve sol köşelerinde birer Dioscur bulunmakta olup sadece omuzlarında bir toka ile tutturulmuş bir Chlamis giymişlerdir (Pasinli, A. 1989: 10).

Anadolu'da sütunlu lahitler konusunda bölgeler arasında farkların ve benzerliklerin anlaşılabilmesine ve tarihlemede daha isabetli bir karar verilebilmesine paralel olarak Antakya'da bulunan sütunlu lahdi de incelemek doğru olacaktır. Sütunlu lahitlerin önemli temsilcilerinden olan Antakya Lahdi içerisinde, diğer mezar armağanlarının yanında III. Gordianus'a ait bir aureus (M.S. 238–244), İmparator Gallienus'a ait bir aureus (M.S. 253–268) ve Salonina'ya ait bir quinarius bulunmuştur (Levha LXXIXb). Lahdin ön yüzünde, beş adet figür tasvir edilmiştir. Köşelerde bir karı koca, yarı profilden verilmiş ve oturur durumdadır. Erkeğin hukuk felsefesi ile uğraşan bir bilge olduğu vurgulanmıştır. Ortadaki kişiler, okur-yazar aile üyelerini temsil ediyor olmalıdır. Lahdin arka uzun yüzünde av sahnesi bulunmaktadır. Bu alanda, beş adet genç erkek figürü bulunur. Lahdin bir kısa yüzünde bulunan karı-koca bir çift tarafından kurban sahnesi sergilenmektedir. Lahdin diğer kısa yüzünde ise ortada bir kadın, sağ ve sol tarafta ise birer genç erkek bulunmaktadır (Özgan, R. 2000: 365–376).

Antakya Sütunlu Lahdi'nde olduğu gibi Adana Müzesi, 1010 Envanter Numaralı Sütunlu Lahdin kısa yüzünde yer alan, kapının sağında ve solunda bulunanlar yine karı-koca olmalıdır. Her ne kadar kapı önünde hasar olsa da diğer örneklerden anlaşıldığına göre, burada da mezar sahibi ve eşi, bir kurban sahnesi ile resmedilmiş olmalıdır. Mezar sahibi erkek, filozof pozunda verilmiş aristokrat bir kişiliktir. Mezar üzerinde sütunlar arasında duran kişiler ise ya onun gençlik hallerini veya ailesini temsilen konulmuş olmalıdır.

M.S. Geç 2. yy. Roma portrelerinin sağ ve sakal stili, Klasik Dönem'in şair ve filozoflarından etkilenmedir. Fakat başın hafif yana ağıklığı ve bakış, Klasik Dönem'den biraz farklıdır. Bu dönemde verilen Roma eserleri, Klasik Dönem eserlerine göre daha ayrıntılı işlenmiş ve zenginleştirilmiştir. Böylece önemli kişilerin bilgelik

dolu çağdaş yaşamlarının Klasik Dönem'in bilinen bir tipi olan filozof ve şair tipinde sunulmuş olduğu anlaşılmaktadır (Szilagyi, J.G. 2003: 181 ; Brillant, R. 1974: 107 vd.).

İmparator Marcus Aurelius'ta dahi, Klasik Dönem'in filozof tipine bir öykünme vardır. Bu onun saç, sakal ve duruşunda kendini göstermektedir (Vermeule, C. 1972: 23)

Adana Müzesi 1010 Envanter Numaralı Sütunlu Lahdin sağlam kısa yüzünde bulunan kapı, Lahdin Roma Dönemi içinde bir ev gibi görüldüğü düşüncesini destekliyor olmalıdır. Ancak Küçük Asya Lahitleri'nin çatısıyla ve kapısıyla bir ev gibi gösterilmesi, Roma ile öğrenilen ve uygulanan bir durum değildir. Anadolu'nun çok derinlere giden mezar geleneğinde, öldükten sonra dirilecek olan mezar sahibinin yaşam alanı olan mezarların bir ev gibi sunulması geleneği, Hitit, Frig, Lidya, Urartu mezarlarında da izlenebilmektedir. Özellikle M.Ö. 6. yy.'da Likya'da bulunan ve girişleri kapıyla vurgulanan mezarlar gözlemlenebilmektedir. Bunun dışında, örneğin M.Ö. 4. yy.'a tarihlenen Termessos Ostotekleri'nin dar yüzlerinde kapı ve üzerinde çatı, Anadolu'nun kendi geleneğini devam ettirdiğini ortaya koymaktadır. Bu gelenek, Roma dönemine ait M.S. 2. yy. tarihli ostoteklerde ve hatta M.S. 3. yy. ortalarına tarihli lahitlerde bile kendini sürdürmüştür (Waelkens, M. 1980: 3–11).

Ostotekler yakılarak yapılan gömü için kullanılmıştır. Lahitler gibi bunların üzerinde de kapı bulunmaktadır. Ostotekler üzerinde bulunan kapıların 1. grubu, İonik tipte olanlardır. Bu tipte, kapı kanatları iki dikdörtgen panele ayrılmıştır ve yukarı doğru hafif koniktir. Ayrıca İyonik kapılar Dor kapılarına göre daha dar vücutlu ve yüksektir. 2. grubu, Dor tipi kapılar oluşturmaktadır. Dor kapıları, İonik kapılara göre daha geniş ve daha alçaktır. Ostotektlerde 3. grubu ise İon-Dor tiplerinin karışımı ile ortaya çıkmış olan kapılar meydana getirir (Korkut, T. 1999: 384).

Sütunlu Lahitler, üzerlerinde bulunan kapılara göre incelendiğinde Atina ve Roma örneklerinin aksine, Küçük Asya'da kapı dar yüzde işlenmektedir. Kapı üzerinde lotus-palmet dizisi bulunmakta ve burada bir masa yer almaktadır. Masa üzerinde asma dalları, asma yaprakları ve üzüm salkımları bulunabilmektedir (Demirer, Ü. 1998: 76–77).

Adana Müzesi, 1010 Envanter Numaralı Sütunlu Lahdin kapısı içinde yer alan bölüm kırılmış olsa da bu benzerlikten yola çıkarak kapı önünde bir masanın ve masa üzerinde asma dallarının, yapraklarının veya üzüm salkımlarının olduğu söylenebilir. Ancak bunun dışında meyvelerin bulunduğu da söylenebilir.

Buna örnek olarak İznik'te bulunup, İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen ve M.S. 3. yy. ortalarına tarihlenen bir sütunlu lahdin bir kısa yüzü ile Adana Müzesi, 1010 Envanter Numaralı Sütunlu Lahdin kısa yüzü birbirine çok benzemektedir (Levha LXXXa). Konya ve Antakya örneklerinde olduğu gibi İznik Sütunlu Lahdi'nin de kısa yüzünde bir kapı, önünde bir sehpa ve sehpa üzerinde meyveler bulunmaktadır. İznik Sütunlu Lahdi İle Adana Müzesi Sütunlu Lahdi'nin kısa yüzleri arasındaki büyük benzerlik, sütunlu lahitler hususunda Küçük Asya'da bölgeler arasında düşünülen daha fazla bir bağlantının olabileceğini akla getirmektedir.

Küçük Asya Sütunlu Lahitleri'nde olduğu Antakya Sütunlu Lahdi'nin kısa yüzünde tek kapı olması ve genel anlamda yakın benzerlik, Antakya Sütunlu Lahdi'nin ya Küçük Asya içinden bir atölyeden satın alınarak kullanılmış olduğunu ya da en azından Antakya'nın Küçük Asya ile paralel olarak lahit üretimi yaptığını gösteriyor olduğu söylenebilir.

Bu ilişkiye örnek olarak Roma Dönemi Suriye Eyaleti Lahitleri, yerel taştan olanlar, ithal yolla gelen yarım işlenmiş olanlar ve hazır olarak ithal edilen lahitler olmak üzere kendi arasında ayrılmaktadır. Suriye Bölgesi'nin Yarım İşlenmiş Lahitleri, Karia, Efes ve en fazla olarak da Prokonnessos'tan ithal edilmiştir. Böylece Suriye ile Anadolu Lahitleri arasında derin bağların bulunduğu anlaşılmaktadır (Koch, G. 1977: 388–395 ; Koch, G. 2001: 273–274).

Buna karşın Antakya Lahitleri ile Attika Lahitleri arasında da benzerlikler bulunmaktadır. Attika, Samos ve Kıbrıs'ta görülen bazı lahitler ile bazı Antakya Lahitleri arasında bu paralellik ve yakınlık izlenebilmektedir (Himmelman, N. 1970 b: 4 vd.).

Adana Müzesi, 1010 Envanter Numaralı Sütunlu Lahdin kısa yüzünde bulunan yaşlı erkek, portre açısından incelendiğinde, ilk bakışta Antoninler Dönemi portreleri ile büyük benzerlikler göstermektedir.

Antoninler Dönemi'nde oldukça gür ve kıvrıkcık verilen saçlarda matkap özgürce kullanılmıştır. Saçlarda barok bir hava hâkimdir. Kaşlar kalemle işlenmiştir. Antoninler Dönemi'nde matkapla işlenen kanallar arasında bırakılan irtibat noktaları 170'den sonra görülen bir özelliktir. Kaşların kalemle işlenişi de yine dönem özelliğidir (Karamut, İ. 1992: 120-Ayrıca bkz. Tiveriu, T. S. 2002: 308- Taf. 58, 1–4. 59, 1-Vermeule, C. 1972: 31, Res 10-Pasinli, A. 2003: 211).

Yaşlı erkek figürü ayrıntılı incelendiğinde ise Septimus Severus'a daha yakın olduğu ve benzediği anlaşılmaktadır (Levha LXXXIa). Septimus Severus'un

portrelerinde basık alt dudak, hacimli bir bıyık ve alnında kırışıklık karakterisitik özelliktir. Ayrıca hacimli saç ve sakal yapısı bulunmaktadır ve saçlar perçemler halindeyken sakallar bukleler halindedir.

Septimus Severus'un ilk portre tipi aslında, Antoninler geleneğini takip etmekte ve Marcus Aurelius'un portre tipinin devamcısı niteliğindedir (Levha LXXXb). Ancak ikinci portre tipiyle beraber, Septimus Severus portreleri farklılaşmaktadır. İlk portre tipinde daha bir bütün olan sakal, ikinci portre tipi ile beraber daha kısa kesilmiş gibi görünen fakat daha yumuşak ve dağılmış bir görüntüye kavuşmuştur. Ayrıca Serapis dinine olan ilgisi bilinen İmparator Septimus Severus'un bazı portrelerinde, alın bölümünde dört adet Serapis perçemi bulunmaktadır. Yine güçlü bir yüz, saçlarda küçük kanalcıklar göze çarpmaktadır (Tiveriu, T. S. 2002: 303–320) (Levha LXXXIa).

Adana Müzesi, 1010 Envanter Numaralı Sütunlu Lahdin üzerinde yer alan kısa yüzdeki sakallı erkekte olduğu gibi diğer erkek figürlerinde de ağır gözkapakları, uzakları izleyen donuk ve soğuk bakışlar, M.S. 3. yy. ortası erkek portrelerle de yakınlık göstermektedir (Levha LXXXIIa-Levha XXXIXa-XXXIXb). Fakat bu bakışlar M.S. 270–290 arası erkek portrelerinde görülen düşünceli ve sabit bakıştan çok fazla olmasa da halen uzaktır. M.S. 270–290 dönemi içi portrelerde, gözler sola dönük ve açık olduğundan gözbebekleri göz kapağının hemen altına yerleştirilmiş gibidir. Ayrıca erkeklerde saç, tekrarlanan küçük keski vuruşları ile çentikler halinde gösterilmiştir ve favorileri kıvrıcık bir sakal ile birleşir. Matkabın çok hafif kullanımı tipiktir. Ancak kaşlar ve ince bıyık istisnadır (Perkinson, S. 2006: 124–126) (Levha LXXXIIb).

Antoninler Dönemi'nden M.S. 3. yy. sonuna dek uzanan erkek portre özelliklerinin incelenmesi ile Adana Müzesi, 1010 Envanter Numaralı Lahdin üzerinde bulunan erkekler arasında hem Geç Severuslar Dönemi özelliklerinin var olduğu hem de M.S. 3. yy. portre özelliklerinin bulunduğu gözlemlenmiştir. Bu durum tarih aralığının ortaya çıkmasında temel dayanak noktalarından biri olmuştur.

1010 Envanter Numaralı Lahdin üzerinde bulunan kadın figürlerinden dolayı M.S. 2. yy. ve 3. yy. kadın portrelerine tekrar değinmek yerinde olacaktır.

M.S. 2. yy. kadın portrelerine bakıldığında, örneğin İmparator Hadrian'ın eşi Sabina'da, saçların alın üzerinden ikiye ayrıldığı ve dalgalı bir şekilde, kulağın üst bölümünden geçirildiği görülür. Daha sonra enseden yukarı doğru geçirilen saçların ve başın üst bölümünde kuş yuvası gibi büyük bir saç topuzu haline getirildiği görülür. Ancak bu saç topuzu gevşek bir şekilde bağlanmıştır. Sabina'nın yüzünde aristokratik bir duruş hissedilmektedir (Fitsschen, K. 2001: 507–514).

Bu saç yapısı daha sonra gelişimini sürdürmüş ve Orta Antoninler Evresi'nde daha derinlikli ve barok bir yapı kazanmıştır (Levha XVa).

M.S. 3. yy. başlarında, örneğin Julia Mamea'da olduğu gibi, önce ortadan ikiye ayrılan saçlar, kulak arkasından döndürüldükten sonra iplikçiklere ayrılmakta ve dört veya beş örgü halinde olan saçlar, bir topuz haline getirildikten sonra, başın arka alt bölümüne tutturulmaktadır (Riccardi, L.A. 1998: 259).

Bununla birlikte M.S. 3. yy. ortaları kadın portrelerinde saçlar hafif dalgalıdır. Arka bölümde önce enseye doğru inen saçlar sonra yukarıya doğru döndürülmekte, ince örgüler halinde başın üst bölümünde uçları içe çevrilerek tutturulmaktadır (İşkan, H. 2002: 281 ; İnan, J. 1965: 28–29).

M.S. 270–290 arası kadın portrelerinde ise kadın başları izleyiciye doğru yönelmiş iken gözler yana bakmaktadır. Bu dönemde yumuşak hatlı bir yüz, belirgin bir çene, dolgun yanaklar ve rahat bir ifade vardır. Dudaklar ince ve ağız sıkıca kapalıdır. Kadın saçları, parlatılmış bir alın üzerinde dışa çıkık bir üçgen gibi verilir. Saçlarda da kaşlar gibi keski ile çalışılmakta önce üstte merkezden iki yana ayrılan kulakların arkasından geçirilen ve sonrada enseye getirilen saçlar, sekiz dokuz örgü halinde alttan başın üstüne getirildikten sonra katlanarak tutturulmaktadır (Perkinson, S. 2006: 124 - 126) (Levha LXXXIIIa).

Bu portre incelemesi ile lahdin kısa yüzünde bulunan kadın figürünün saç yapısı M.S. 2. yy. ikinci yarısı kadın portre saçları ile dolayısıyla Antoninler Dönemi ile uyum göstermektedir (Levha LXXXIIIb). Bu durum arka uzun yüzün en sağ kadın başı için de geçerlidir (Levha LXXXIVa).

Sonuç olarak lahit üzerinde bulunan kadın saçları daha çok Antoninler Dönemi özelliklerini taşımakla birlikte lahit üzerindeki erkek portrelerinden anlaşıldığına göre bu zamanla sınırlı kalmamış, Septimus Severus'un son dönem portreleriyle olan benzerliği ile Severuslar Dönemi içine girmiştir. Bunun yanında figürlerin sağlam olanlarının etli göz kapakları ve donuk ifadeli yüzleri M.S. 3. yy. ilk çeyreğine de bir adım atıldığını göstermektedir.

Adana Müzesi 1010 Envanter Numaralı Sütunlu Lahit ile aralarında yakın benzerlikler gözlemlenebilen Konya Ambararası'nda bulunan ünlü Sidamara Lahdi'nin M.S. 3. yy. ilk yarısına tarihlendiği (Pasinli, A.1989: 10) düşünülürse, yine İznik'te bulunup İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde sergilenen Sütunlu Lahdin M.S. 3. yy. ortalarına tarihli olmasına bakılırsa (Walkens, 1980: 8, res.9) ve de Antakya Lahdi'nin M.S. 265–270 arası bir tarihinin olmasının yanında diğer ölçütler de göz önüne alınırsa, Adana

Müzesi 1010 Envanter Numaralı Lahit için M.S. 225/230–265/270 arası bir tarih aralığı önerilebilir.

Lahdin, Değirmenboğazı gibi İç Anadolu ile Kilikya arasında tam da bir bağlantı noktasından geldiği ve İznik Sütunlu Lahdi’ne kısa yüz bakımından daha çok benzediği düşünülürse, eserin yüzünün İç Anadolu’ya daha dönük olduğu ve bu bölgeden gelme ihtimalinin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

4.2.4. 4 Envanter Numaralı Lahit (Kolabos’un Lahdi)

Adana Polis Dairesi’nden 1924 yılında nakledilmiştir. Açık renkli kireçtaştan bir lahittir. Adana Müzesi bahçesinde lahitler platformunda sergilenmektedir. Lahdin uzunluğu 189 cm, eni 71 cm ve yüksekliği ise 59 cm’dir (Levha LXXXIVb) (Çizim 24a).

Lahdin sağ kısa yüzü alttan kırılmıştır. Bunun dışında, lahit üzerinde küçük kırılmalara da rastlanılabilmektedir.

Sanduka tipli lahitler grubundandır. Lahdin sadece ön uzun yüzü işlenmiş diğer yüzleri işlenmeden bırakılmıştır (Levha LXXXVa-LXXXVb-LXXXVc) (Çizim 24b). Ön ana yüze dikdörtgen biçimli bir çerçeve açılmış ve üzerine Grekçe beş satır halinde yazı yazılmıştır. Yazılar yer yer zorlukla okunabilmekte ve bazen de tamamen belirsizleşmektedir. Yazıtın üstten sağında ve solunda bir sarmaşık yaprağı bulunmaktadır (Levha LXXXVI). Lahdin Grekçe yazıtı ve Türkçe anlamı şu şekildedir.

**“ANTIOXOYX(K)OΛABOC MNIACXAPIN
ANAETICKINHCIANYCITΩΦIK
ΔENAPIAXIAIAKAITΩCHMAHKAHA
XIAIA..... ΩΘE KINHEIMHTEKNΩO
NOITO”**

“Antiokhos oğlu Kolabos, anısı hoş olsun. Eğer herhangi bir kimse, bu lahdi açarsa, imparatorluk hazinesine 1000 denarius ve vefat edenin çocuklarına 1000 denarius verecektir. Ceza olarak ödeyecektir.”

Yazıtın çözülmesi ile birlikte mezar sahibinin Kolabos adında bir erkek olduğu anlaşılmaktadır.

Elaiussa Sebaste, Kentyella ve Korykos gibi kentlerde bazı lahitlerin uzun yüzlerinde yazıtlar bulunmaktadır. Nadir olmakla birlikte kısa yüzlerde de yazıtlar

bulunabilmektedir. Bu yazıtlarda mezar sahibinin mesleği, ismi ve mezara zarar verecek kişilerin uğrayacağı cezalar yazmaktadır. Bu tip yazıtların Geç Roma Erken Hıristiyanlık Dönemi'ne ait olduğu belirtilmiştir (Schneider, E.E. 2003 a: 433vd.)

Adana Müzesi Kolabos'un Lahdi gibi yine Adana Müzesi 1058 Envanter Numaralı Markelles'un Lahdi üzerinde de benzer ifadelerin yer aldığı bir yazıt bulunmaktadır. Markellos'un Lahdi'nin girlandlarının yapısıyla M.S. 200–220 civarına önerildiği düşünülürse Geç Roma Erken Hıristiyanlık Dönemi'nden önce de bu tip yazıtların bulunduğu sonucuna varılabilir.

Lahdin, mermer değil de kireçtaşından olması, yerel bir usta tarafından yapıldığını düşündürmektedir. Lahit üzerinde Grekçe yazıt dışında tarihleme için yeterli kıstas olmadığından eser, M.S. 2. yy. birinci çeyreği ile 4. yy. birinci çeyreği arasına tarihlenebilir. Yani Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri'nin genel seri üretim tarihi içerisinden olduğu önerilebilir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ADANA MÜZESİ ROMA İMPARATORLUK DÖNEMİ LAHİTLER KATALOĞU

Katalog No: 1

(Levha Va-b - VI a - VIII a)

(Çizim 5 a-b)

Müze Envanter No: 7330

Buluntu Yeri: Augusta Antik Kenti. Adana İli, Sarıçam İlçesi, Menekşe Köyü.

Buluntu Tarihi:

Müzeye Getirildiği Tarih: 29.07.1970

Ölçüler: Uzunluk 219 cm. En 94 cm. Yükseklik 100 cm. Kapak Uzunluk 234 cm. Kapak En 105 cm. Kapak Yükseklik 36 cm.

Tanım: Roma İmparatorluk Dönemi Girlandlı Lahitler grubundandır. Mermerdir. Kalite ve işçilik üst düzeydedir. Lahdin kapağı mevcut olup orta yerinden kırılmıştır. Bunun dışında eser üzerinde küçük kırıklar da bulunmaktadır. Lahdin uzun yüzlerinde üç adet kısa yüzlerinde bir adet girland bulunmaktadır. Girland taşıyıcıları boğa başlarıdır. Geç Antoninler Dönemi sanat özellikleri göstermektedir.

Tarih: M.S. 170–190

Yayınlandığı Yerler: Asgari, N. 1977: 340, Abb. 25

Ergeç, R. 1987: 11 (Atıfta bulunulmuş)

Koch, G.-Sichtermann, H. 1982: 552

Katalog No: 2

(Levha VIII b - IX a-b - X a-b - XI a-b - XII a - XIIIb)

(Çizim 6 a-b)

Müze Envanter No: 1

Buluntu Yeri: Anazarbos Antik Kenti. Adana İli, Kozan İlçesi, Dilekkaya Köyü.

Buluntu Tarihi:

Müzeye Getirildiği Tarih:1924

Ölçüler: Uzunluk 245 cm. En 108 cm. Yükseklik 108 cm.

Tanım: Roma İmparatorluk Dönemi Girlandlı Lahitler grubundandır. Beyaz kireçtaşı bir lahittir. Eser üzerinde kırıklar bulunmaktadır. Lahdin uzun yüzlerinde üç adet kısa yüzlerinde bir adet girland bulunmaktadır. Girland taşıyıcıları ortada Eros köşelerde ise Nike'dir. Geç Antoninler Erken Severuslar Dönemi sanat özellikleri göstermektedir.

Tarih: M.S. 180–200

Yayınlandığı Yerler: Ergeç, R. 1987: 6–7

Himmelman, N. 1970 a: 18

Koch, G. 2001: 173

Michon, E. 1921: 295–304

Katalog No: 3

(Levha XVIII a-b - XIX a-b - XXa)

(Çizim 7 a-b)

Müze Envanter No: 2

Buluntu Yeri: Korykos Antik Kenti. Mersin İli, Erdemli İlçesi, Kızkalesi Beldesi.

Buluntu Tarihi:

Müzeye Getirildiği Tarih: 1924

Ölçüler: Uzunluk 212 cm. En 108 cm. Yükseklik 102 cm.

Tanım: Roma İmparatorluk Dönemi Girlandlı Lahitler grubundandır. Mermerdir. Eser üzerinde yer yer küçük kırıklar mevcut olup tamir görmüştür. Lahdin ön uzun yüzünde üç adet kısa yüzlerinde bir adet girland bulunmaktadır. Arka uzun yüz yarım işlenmiş olarak bırakılmıştır. Girland taşıyıcıları ortada Eros köşelerde ise koçbaşıdır. Geç Antoninler Erken Severuslar Dönemi sanat özellikleri göstermektedir.

Tarih: M.S. 190–200/210

Yayınlandığı Yerler: Ergeç, R. 1987: 8 (Atıfta bulunulmuş)

Karaüzüm, G. 2005: 46, Lev. 46, Fig. 70

Koch, G.-Sichtermann, H. 1982: 551, Res. 541

Katalog No: 4

(Levha XXI a – XXII a-b – XXIII a)

(Çizim 8 a-b)

Müze Envanter No: 340 (Eski Envanter No: 1608)

Buluntu Yeri: Mersin İli, Tarsus İlçesi.

Buluntu Tarihi:

Müzeye Getirildiği Tarih: 20.09.1934

Ölçüler: Uzunluk 148 cm. En 66 cm. Yükseklik 55 cm.

Tanım: Roma İmparatorluk Dönemi Girlandlı Lahitler grubundandır. Mermer bir lahittir. Eser üzerinde yer yer küçük kırıklar mevcut olup sol kısa yüzü tamir görmüş ve eksiktir. Lahdin uzun yüzlerinde üç adet kısa yüzünde ise bir adet girland bulunmaktadır. Girland taşıyıcıları ortada boğa başı köşelerde ise koçbaşıdır. Erken Severuslar Dönemi sanat özellikleri göstermektedir.

Tarih: M.S. 200–220

Yayınlandığı Yerler:

Katalog No: 5

(Levha XXIII b - XXIVa-b - XXVa)

(Çizim 9 a-b)

Müze Envanter No: 1058 (Eski Envanter No: 3961)

Buluntu Yeri: Mersin.

Buluntu Tarihi:

Müzeye Getirildiği Tarih: Haziran 1963

Ölçüler: Uzunluk 213 cm. En 89 cm. Yükseklik 74 cm.

Tanım: Roma İmparatorluk Dönemi Girlandlı Lahitler grubundandır. Mermerdir. Eser üzerinde yer yer küçük kırıklar mevcuttur. Kapağı yoktur. Lahdin uzun yüzlerinde üç adet kısa yüzünde ise bir adet girland bulunmaktadır. Ön yüz orta girland üstü boşluğunda üzerinde Grekçe yazıt bulunan bir tabula ansata yer almaktadır. Girland taşıyıcıları ortada Eros köşelerde ise Nike'dir. Erken Severuslar Dönemi sanat özellikleri göstermektedir.

Tarih: M.S. 200–220

Yayınlandığı Yerler: Ergeç, R. 1987: 8,14 (Atıfta bulunulmuş)

Katalog No: 6

(Levha XXV b – XXVI a-b – XXVII a – XXVIII b)

(Çizim 10 a-b)

Müze Envanter No: 7 (Eski Envanter No: 8)

Buluntu Yeri: Adana

Buluntu Tarihi:

Müzeye Getirildiği Tarih: 1924

Ölçüler: Uzunluk 207 cm. En 100 cm. Yükseklik 97 cm.

Tanım: Roma İmparatorluk Dönemi Girlandlı Lahitler grubundandır. Mermerdir. Eser üzerinde yer yer küçük kırıklar mevcuttur. Kapağı yoktur. Lahdin ön uzun yüzünde üç adet kısa yüzlerinde ise bir adet girland bulunmaktadır. Arka uzun yüz yarım işlenmiş olarak bırakılmıştır. Girland taşıyıcıları ortada boğa başı köşelerde ise koçbaşıdır. Erken ve Orta Severuslar Dönemi sanat özellikleri göstermektedir.

Tarih: M.S. 210/220–230

Yayınlandığı Yerler: Ergeç, R. 1987: 17 (Atıfta bulunulmuş)

Katalog No: 7

(Levha XXIX a-b –XXX a-b –XXXI a-b)

(Çizim 11 a-b)

Müze Envanter No: 151 (Eski Envanter No: 875)

Buluntu Yeri: Mersin İli, Silifke İlçesi.

Buluntu Tarihi:

Müzeye Getirildiği Tarih: 1927

Ölçüler: Uzunluk 214 cm. En 94 cm. Yükseklik 92 cm.

Tanım: Roma İmparatorluk Dönemi Girlandlı Lahitler grubundandır. Mermer bir lahittir. Eserin ön yüzü birçok yerinden parçalanmış ancak sonra tamirat görmüştür. Kapağı yoktur. Lahdin ön uzun yüzünde üç adet girland bulunmaktadır. Kısa yüzleri ve arka uzun yüzü yarım işlenmiş olarak bırakılmıştır. Girland taşıyıcıları ortada boğa başı köşelerde Nike'dir. Orta ve Geç Severuslar Dönemi sanat özellikleri göstermektedir.

Tarih: M.S. 220–240

Yayınlandığı Yerler: Ergeç, R. 1987: 8 (Atıfta bulunulmuş)

Katalog No: 8

(Levha XXXII a-b - XXXIII a-b - XXXIVa-b)

(Çizim 12 a-b)

Müze Envanter No:

Buluntu Yeri: Anazarbos Antik Kenti. Adana İli, Kozan İlçesi, Dilekkaya Köyü.

Buluntu Tarihi:

Müzeye Getirildiği Tarih:

Ölçüler: Uzunluk 248 cm. En 118 cm. Yükseklik 77 cm. Kapak Uzunluk 245 cm. Kapak En 117 cm. Kapak Yükseklik 66 cm.

Tanım: Roma İmparatorluk Dönemi Girlandlı Lahitler grubundandır. Sarımtırak kireçtaşı bir lahittir. Lahdin kapağı mevcut olup üzerinde yer yer kırıklar mevcuttur. Bunun dışında eser üzerinde de kırıklar bulunmaktadır. Lahdin uzun yüzlerinde üç adet kısa yüzlerinde ise bir adet girland bulunmaktadır. Girland taşıyıcıları ortada Eros köşelerde ise boğa başlarıdır. Orta ve Geç Severuslar Dönemi sanat özellikleri göstermektedir.

Tarih: M.S. 220–240

Yayınlandığı Yerler: Ergeç, R. 1987: 7–8, Res. 3–4

Ünal, A.-Girginer, K.S. 2007: 363 (Fotoğraf)

Katalog No: 9 (Levha XXXVa-b – XXXVI a-b – XXXVIII a-b – XL a-b – XLII b)
(Çizim 13 a-b)

Müze Envanter No: 912 (Eski Envanter No: 3654)

Buluntu Yeri: Mersin İli, Silifke İlçesi.

Buluntu Tarihi:

Müzeye Getirildiği Tarih: 26.09.1954

Ölçüler: Uzunluk 222 cm. En 108 cm. Yükseklik 91 cm.

Tanım: Roma İmparatorluk Dönemi Girlandlı Lahitler grubundandır. Mermerdir. Kapağı yoktur. Lahdin ön uzun yüzünde üç adet girland bulunmaktadır. Kısa yüzlerinde bir adet girland bulunurken arka uzun yüzü işlenmeden bırakılmıştır. Girland taşıyıcıları ortada Eros köşelerde Nike'dir. Geç Severus Erken Gallienus Dönemi sanat özellikleri göstermektedir.

Tarih: M.S. 240–250

Yayınlandığı Yerler:

Katalog No: 10

(Levha XLIII b - XLIV a-b – XLVa)

(Çizim 14 a-b)

Müze Envanter No: 440 (Eski Envanter No: 1978)

Buluntu Yeri: Mersin İli, Tarsus İlçesi.

Buluntu Tarihi:

Müzeye Getirildiği Tarih:

Ölçüler: Uzunluk 223 cm. En 71 cm. Yükseklik 71 cm. Kapak Uzunluk 227 cm. Kapak En 78 cm. Kapak Yükseklik 40 cm.

Tanım: Roma İmparatorluk Dönemi Girlandlı Lahitler grubundandır. Mermer bir lahittir. Lahdin kapağı mevcuttur. Eser, genelde sağlam haldedir. Lahdin uzun yüzlerinde üç adet kısa yüzlerinde ise bir adet girland bulunmaktadır. Girland taşıyıcıları ortada ve ön yüz sol tarafta boğa başı iken kalan bölümde koçbaşıdır. Girlandlar ve taşıyıcılar yüzeysel verilmiştir.

Tarih: M.S. 250–270

Yayınlandığı Yerler: Ergeç, R. 1987: 8 (Atıfta bulunulmuş)

Katalog No: 11 (Levha XLV b – XLVI a-b – XLVII a-b – XLVIII b – XLIX a-b)
(Çizim 15 a-b)

Müze Envanter No: 8282

Buluntu Yeri:

Buluntu Tarihi:

Müzeye Getirildiği Tarih:

Ölçüler: Uzunluk 214 cm. En 71 cm. Yükseklik 67 cm. Kapak Uzunluk 220 cm. Kapak En 81 cm. Kapak Yükseklik 42 cm.

Tanım: Roma İmparatorluk Dönemi Girlandlı Lahitler grubundandır. Mermerdir. Lahdin kapağı mevcut ancak sağ alt bölümden kırılmıştır. Bunun dışında eser genelde sağlam haldedir. Lahdin uzun yüzlerinde üç adet kısa yüzlerinde ise bir adet girland bulunmaktadır. Girland taşıyıcıları ortada Eros köşelerde ise koçbaşısıdır. Girlandlar ve taşıyıcılar yüzeysel verilmiştir.

Tarih: M.S. 260–280

Yayınlandığı Yerler: Ergeç, R. 1987: 8 (Atıfta bulunulmuş)

Işık, F. 1983: 255, Res. 13

Katalog No: 12

(Levha L b - LI a-b)

(Çizim 16 a-b)

Müze Envanter No: 272 (Eski Envanter No: 1342)

Buluntu Yeri: Adana

Buluntu Tarihi:

Müzeye Getirildiği Tarih: 22.02.1933

Ölçüler: Uzunluk 213 cm. En 98 cm. Yükseklik 69 cm.

Tanım: Roma İmparatorluk Dönemi Girlandlı Lahitler grubundandır. Siyah renkte kireçtaşı bir lahittir. Lahit parçalanmış bir durumdadır ve kapağı yoktur. Lahdin uzun yüzlerinde üç adet kısa yüzlerinde ise bir adet girland bulunuyor olmalıdır. Girland taşıyıcıları boğa başıdır.

Tarih: M.S. 2. yy. ortaları ile 3. yy. sonu–4. yy. başı.

Yayınlandığı Yerler:

Katalog No: 13

(Levha LII a-b - LIII a-b – LIV a-b)

(Çizim 17 a-b)

Müze Envanter No:

Buluntu Yeri: Elaiussa Sebaste Antik Kenti. Mersin İli, Erdemli İlçesi, Ayaş Beldesi.

Buluntu Tarihi:

Müzeye Getirildiği Tarih: 26.09.1954

Ölçüler: Uzunluk 238 cm. En 112 cm. Yükseklik 114 cm.

Tanım: Roma İmparatorluk Dönemi Girlandlı Lahitler grubundandır. Uzun yüzünde iki adet girland bulunmakta olup Attika Tipi Lahitler'den kopya edilmiş olmalıdır. İlk halinde iki kısa yüzünde yine bir girland bulunmalıdır. Ön yüz orta bölümde girland taşıyıcısı Kartal iken diğer yerlerde Eros'tur. Arka uzun yüzü işlenmeden kullanılmıştır. Lahit gri renkte kireçtaşındandır. Kapağı yoktur. Pagan dönemden sonra Erken Hristiyanlık Dönemi içinde en az bir kere daha kullanılmış olduğu kısa yüzlerine kazınmış olan birer Erken Hristiyanlık Dönemi haç ile anlaşılmaktadır.

Tarih: 1. Kullanım Dönemi M.S. 200–250

2. Kullanım Dönemi M.S. 4. yy. üçüncü çeyrek ile M.S. 5. yüzyıl başı veya 4.yy. üçüncü çeyreği ile 650 yılları arası.

Yayınlandığı Yerler: Karaüzüm, G. 2005: 45, Lev. 38, Fig. 62.

Machatschek, A. 1967: 40, Res. 19

Scnhneider, 2003 b: 268, Lev. 56, Res. 11

Katalog No: 14

(L evha LV a-b – LVI a-b)

(Çizim 18 a-b)

Müze Envanter No: 5

Buluntu Yeri: Adana

Buluntu Tarihi:

Müzeye Getirildiği Tarih: 1924

Ölçüler: Uzunluk 216 cm. En 72 cm. Yükseklik 77 cm.

Tanım: Roma İmparatorluk Dönemi Yarım İşlenmiş Lahitler grubundandır. Mermer bir lahittir. Sol üst ve sağ üst bölümü kırılmış ancak sonra tamir görmüştür. Lahit tamamen yarım işlenmiş olarak kullanılmıştır. Lahdin şablonu Prokonnessos Yarım İşlenmiş Lahitleri'nden olduğunu göstermektedir.

Tarih: M.S. 150–250

Yayınlandığı Yerler:

Katalog No: 15

(Levha LVII a-b - LVIII a-b)

(Çizim 19 a-b)

Müze Envanter No:

Buluntu Yeri:

Buluntu Tarihi:

Müzeye Getirildiği Tarih:

Ölçüler: Uzunluk 206 cm. En 77 cm. Yükseklik 63 cm.

Tanım: Roma İmparatorluk Dönemi Yarım İşlenmiş Lahitler grubundandır. Mermer bir lahittir. Eserin üst bölümünde kırıklıklar mevcuttur. Değişikliğe uğramadan sadece yarım işlenmiş olarak kullanılmıştır. Lahdin şablonu Prokonnessos Yarım İşlenmiş Lahitleri'nden olduğunu göstermektedir.

Tarih: M.S. 150–250

Yayınlandığı Yerler:

Katalog No: 16

(Levha LIX a-b – LX a-b – LXI a-b-c)

(Çizim 20 a-b)

Müze Envanter No:

Buluntu Yeri:

Buluntu Tarihi:

Müzeye Getirildiği Tarih:

Ölçüler: Uzunluk 212 cm. En 69 cm. Yükseklik 65 cm.

Tanım: Lahit ilk halinde Roma İmparatorluk Dönemi Yarım İşlenmiş Lahitler grubundandır ve Prokonnessos'tan ithal edildiği anlaşılmaktadır. Ancak Erken Hıristiyanlık Dönemi içerisinde ön yüzü tıraşlanarak ve üzerine Hıristiyanlık sembolleri eklenerek tekrar kullanımıştır. Mermer bir lahittir. Eserin üst bölümünde kırıklıklar mevcuttur.

Tarih: 1.Kullanım Dönemi M.S. 150–250

2.Kullanım Dönemi M.S. 4. yy. üçüncü çeyreği ile 5. yy. başı veya M.S. 4. yy. üçüncü çeyreği ile 650 yılları arası.

Yayınlandığı Yerler:

Katalog No: 17 (Levha LXII b – LXIII a-b – LXIV a-b – LXV a-b – LXVII a – LXX a - LXXI a-b – LXXII a)

(Çizim 21 a-b)

Müze Envanter No: 999 (Eski Envanter No: 3843)

Buluntu Yeri: Mersin İli, Tarsus İlçesi, Devrim İlkokulu.

Buluntu Tarihi: 27.08.1958

Müzeye Getirildiği Tarih: 08.05.1959

Ölçüler: Uzunluk 235 cm. En 99 cm. Yükseklik 109 cm.

Tanım: Roma İmparatorluk Dönemi Attika Tipi Akhilleus Lahitleri'nin 2. grubuna dâhildir. Mermer bir lahittir. Troia Savaşı'ndaki Akhilleus konu olarak işlenmiştir. Lahdin sol kısa yüzü ve ön yüzü figürlere ayrılmış olup eserin sağ kısa yüzünde bir Sfenks ve arka uzun yüzde ise karşılıklı duran iki Grifon bulunmaktadır. Oldukça yüksek bir sanatla yapılmış olan bu lahit Geç Antoninler Dönemi özelliklerini taşımaktadır.

Tarih: M.S. 170–190

Yayınlandığı Yerler: Rogge, S. 1995: 125, no. 1, Lev. 2, 17

Turak, Ö. 2005: 93, Res. 181

Katalog No: 18 (Levha LXXIV a-b-c - LXXV a-b - LXXVI a-b - LXXVII a)
(Çizim 22 a-b)

Müze Envanter No: 3

Buluntu Yeri: Adana

Buluntu Tarihi:

Müzeye Getirildiği Tarih: 1924

Ölçüler: Uzunluk 203 cm. En 105 cm. Yükseklik 95 cm.

Tanım: Koyu renkli kireçtaşı bir lahittir. Lahdin sol tarafı ve sol kısa yüzünün önemli bir bölümü noksandır. Ön yüz merkezde bir taşıma sahnesi görülmektedir. Sahnenin sağ ve sol yanında aslında ağzında halka olan iki adet aslan başı olmalıdır ancak biri sol tarafla birlikte kırılmıştır. Sol kısa yüzünün alt bölümünde sağ omuzu ve göğsü çıplak bir erke büstü bulunmaktadır. Üzerinde yazıt vardır.

Tarih: M.S. 200–250

Yayınlandığı Yerler: Ergeç, R. 1987: 8 (Atıfta bulunulmuş)

Katalog No: 19 (Levha LXXVII b – LXXVIII a-b - LXXXI b – LXXXII a – LXXXIII b – LXXXIV a-b)

(Çizim 23 a-b)

Müze Envanter No: 1010 (Eski Envanter No: 3860)

Buluntu Yeri: Mersin İli, Mut İlçesi, Değirmenboğazı Mevkii.

Buluntu Tarihi:

Müzeye Getirildiği Tarih: 21.05.1959

Ölçüler: Uzunluk 214 cm. En 106 cm. Yükseklik 100 cm.

Tanım: Roma İmparatorluk Dönemi Sütunlu Lahitler grubundandır. Mermer bir lahittir. Ön ve arka yüz ile sol kısa yüz mevcuttur. Ancak sağ kısa yüz eksiktir. Lahdin sütunları arasında ve kısa yüzünde toplam 12 figür görülmektedir. Bunlardan beşi kadın yedisi erkektir. Bazı figürlerin başları ve yüzleri sağlamdır.

Tarih: M.S. 225/230–265/270

Yayınlandığı Yerler:

Katalog No: 20

(Levha LXXXV a-b-c – LXXXVI)

(Çizim 24 a-b)

Müze Envanter No: 4

Buluntu Yeri: Adana

Buluntu Tarihi:

Müzeye Getirildiği Tarih: 1924

Ölçüler: Uzunluk 189 cm. En 71 cm. Yükseklik 59 cm.

Tanım: Roma İmparatorluk Dönemi Sandık Lahitler grubundandır. Açık renkli kireçtaşı bir lahittir. Kapağı yoktur. Ön yüz dışında kısa yüzleri ve arka yüz üzerine herhangi bir figür işlenmemiştir. Lahit üzerinde kırıklar mevcuttur. Üzerinde 5 satır halinde Grekçe yazıt bulunmaktadır.

Tarih: M.S. 2. yy. birinci çeyreği ile 4. yy. birinci çeyreği arası.

Yayınlandığı Yerler:

ALTINCI BÖLÜM

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Adana Müzesi Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri'nin mermer olanları Anadolu'nun büyük atölyelerinden ithal edilerek kullanılmış, mermer dışında yapılan lahitler ise ya yerel ustalar tarafından ya da gezgin lahit ustaları tarafından kireçtaşı kullanılarak imal edilmiştir. Adana Müzesi 1 Envanter Numaralı Anavarza Lahdi bir yana bırakılırsa, mermer lahitler üzerinde yerel malzeme ile yapılmış lahitlere göre daha büyük bir ustalık ve işçilik görülmektedir.

Adana Müzesi'nde bulunan tüm girlandlı lahitler, Elaiussa Sebaste Lahdi dışında uzun yüzlerinde taşıdıkları üç girland ile Anadolu Girlandlı Lahitleri'nde görülen genel tipe uymaktadır. Elaiussa Sebaste Lahdi ise Attika Girlandlı Lahitleri ile uyum göstermekte ve uzun yüzünde iki girland taşımaktadır. Adana Müzesi 1010 Envanter Numaralı Sütunlu Lahit yine Anadolu geleneğine uygun olarak kısa yüzünde bir adet kapı taşımaktadır.

Elaiussa Sebaste Lahdi ve İki Dönemli Lahit önce Roma İmparatorluk zamanında sonra Erken Hıristiyanlık Dönemi'nde olmak üzere en az iki kullanım görmüştür.

Adana Müzesi 999 Envanter Numaralı Akhilleus Lahdi, Attika Tipi Akhilleus Lahitleri'nin 2. grubuna dâhildir. Roma Dönemi içinde yapılmış olmasına rağmen Akhilleus Lahdi üzerinde bulunan figürler M.Ö. 5. yy. ortalarının yani Klasik Devir Heykeltıraşlığı'nın özelliklerini yansıtmaktadır. Bu açıdan lahdin Roma Dönemi içinde Yeni bir Klasik üslupla üretildiği söylenebilir.

Çalışma konusu lahitlerden, 3, 4, 151 ve 1058 nolu lahitler üzerinde Grekçe yazıt bulunmakta olup yazıtların çözülmesiyle, 4 Envanter Numaralı Lahdin Kolabos isimli bir erkeğe, 151 Envanter Numaralı Lahdin Aurelia isimli bir kadına ve 1058 Envanter Numaralı Lahdin ise Markellos isimli bir erkeğe ait olduğu anlaşılmıştır.

Adana Müzesi Lahitleri içerisinde tamamen yarım işlenmiş lahitler Prokonnessos'tan ithal edilmiştir. En az bir yüzü yarım işlenmiş lahitlere bakıldığında ise 151 Envanter Numaralı Lahdin dışındakilerin de Prokonnessos'tan olduğu anlaşılmaktadır. 151 Envanter Numaralı Lahdin ise ya Afrodisyas ya da Karia Bölgesi'nden getirildiği söylenebilir.

Roma İmparatorluk Dönemi Adana Müzesi Girlandlı Lahitleri içinde, girlandlarında yoğun matkap kullanılan ve girlandları oluşturan yaprak ve meyve gibi

elemanlarda hatları beligin ve ince bir işçiliğe sahip olanlar Geç Antoninler Dönemi içerisine yerleştirilmiştir. Ancak matkabın derin kullanıldığı ve de girland üzerindeki meyve ve yaprakların hatlarının kaybolmaya başladığı lahitler ise Erken Severuslar Evresi'ne tarihlendirilmiştir. Lahit girlandları üzerinde halen yüksek bir sanat bulunan ancak üzerinde az matkap kullanılan lahitler M.S. 220–240 civarına tarihlenirken, girlandları çok yükselmiş, matkabı çok az kullanılmış ve buna ek olarak kendi içinde meyveleri büyümüş olan girlandlı bir lahit M.S. 240–250 aralığına yerleştirilmiştir. Girlandlarında ve girland taşıyıcılarında bir yüzeyselleşme ve adeta zemine yapışmış gibi bir görünüm sergileyip, çizgisellik kazanan ve orantılarda bir uyumsuzluk görülmeye başlanan girlandlı lahitler ise M.S. 250 sonrasına yerleştirilmiştir.

Üzerinde portre bulunan lahitlerde bu portreler, tarihlendirme ölçütü olarak göz önünde bulundurulmuştur. Özellikle lahitler üzerinde görülen portrelerde dönem özelliklerini yansıtan kadın ve erkek yani insanlara ait bazı özelliklerin lahitler üzerinde bulunan tiyatro maskı, Nike, Eros gibi figürlerde de görüldüğü anlaşılmıştır. Buna ek olarak girland taşıyıcısı boğa başı, koçbaşı gibi figürler ile girland üstü boşluklarında yer alan aslan ve Medusa gibi figürlerin gözlerinin insana benzer bir şekilde işlendiği ve insana benzer göz bebeklerine, matkap derinliğine, göz kapağına, gözyaşı çukuruna ve de bakıştaki ifadeye sahip olduğu söylenebilir.

Adana Müzesi Girlandlı Lahitleri'ne mümkün olan en dar aralıkta tarih verilmeye çalışılmış ve genelde 20 yıllık bir zaman dilimi kullanılmıştır. Ancak 1010 Envanter Numaralı Sütunlu Lahde, Konya, İznik ve Antakya Sütunlu Lahitleri'nin tarihleri de göz önüne alınarak 40–45 yıl gibi bir zaman aralığı uygun görülmüştür. Bunun yanında 1 Envanter Numaralı Lahit dışında yerel ustalarca yerel malzeme kullanılarak yapılan lahitlerin, dönem modasını tam olarak takip edememe ve sonucunda da yansıtamama gibi bir durumu ve yıpranmışlığı gibi nedenler göz önünde bulundurularak, tarihleri daha genel tutulmuştur. Yine üzerlerinde genel şablonları dışında herhangi bir tarihleme kıstası barındırmayan ve de tamamen yarım işlenmiş olarak kullanılan Prokonnessos Lahitleri'ne, seri üretim tarihi olan M.S. 150–250 aralığı uygun görülmüştür.

Sonuç olarak Roma İmparatorluk Dönemi'nde Ovalık Kilikya Bölgesi'nde kullanılan mermer lahitlerin, Anadolu'nun bu dönem büyük atölyelerinden ithal edildiği söylenebilir. Buna ek olarak yarım işlenmiş lahitlerin genellikle Prokonnessos'tan satın alındığı da belirtilebilir.

Ovalık Kilikya Bölgesi Girlandlı Lahitleri'nin yerel ustalarca yerel malzeme kullanılarak yapılan örneklerinin genelde uzun yüzlerinde yer alan üç adet girlandları ve

girland taşıyıcılarının durumu ile Anadolu Girlandlı Lahit geleneğinin devamı olduğu ve Anadolu geneli ile birliktelik arz ettiği de anlaşılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Altay, M.H. (1965), *Adım Adım Çukurova*, Adana
- Akok, M. (1957), “Augusta Şehri Harabesi” *Türk Arkeoloji Dergisi VII-2*, 15–20.
- Aksu, A.E.-Uluğ, A. (1992), “Quaternary Sedimentary History of Adana, Cilicia and İskenderun Basins: Northeast Mediterranean Sea”, *Marine Geology 104*, 55–71.
- Akşit, O. (1970), *Roma İmparatorluk Tarihi (M.S. 193–395)*, İstanbul
- Akşit, O. (1976), *Roma İmparatorluk Tarihi (M.Ö. 27-M.S. 192)*, İstanbul
- Akurgal, E. (1995), *Anadolu Uygarlıkları*, İstanbul
- Andreae, B. (1985), *Die Symbolik der Löwenjagd*, Opladen
- Asgari, N. (1977), “Die Halbfabrikate kleinasiatischer Girlandensarkophage und ihre Herkunft” *Archaeologische Anzeiger*, 329–382.
- Asgari, N. (1979), “Anadolu’da Antik Mermer Ocakları” *Türk Tarih Kongresi*, 451–456.
- Asgari, N. (1981), “Uşak Seçikler ve Çevresinden Roma Çağı Lahitleri ve Mermer Ocakları” *Türk Arkeoloji Dergisi XXV-2*, 11–47.
- Asgari, N. (1983), “Roma İmparatorluk Çağı’nda Anadolu Sanatı” *Anadolu Medeniyetleri II, Yunan, Roma, Bizans*, İstanbul, 104–136.
- Atak, E. (1982), *Antik Roma Sikkeleri Kataloğu*, İstanbul
- Atila, İ.A. (1991), “Olympos Mezar Odası Kurtarma Kazısı” *II. Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, 105–125.
- Bandinelli, R. B. (1970), *Rome the Center of Power Roman Art to AD 200*, London: *Thames & Hudson*
- Beazly, J.D.-Ashmole, B. (1966), *Greek Sculpture and Painting to the End Of The Hellenistic Period*, Cambridge: Universty Press
- Berges, D. (1993), “Frühe Girlandensarkophage in Kleinasien” *Grabkunst Der Römischen Kaizerzeit*, 23–35.
- Birley, A. (1987), *Marcus Aurelius, a Biography*, London
- Brillant, R. (1974), *Roman art. From Republic to Constantine*, London
- Collon, D. (1995), *Ancient Near Eastern art*, London: British Museum Press
- Çambel, H.-Arsebük, G. vd. (1994), *Çok Dilli Arkeoloji Sözlüğü*, İstanbul

- Damianos, A. (2004), "The Icon as a ladder of Divine Ascent in Form and Color" *Byzantium, Faith and Power (1261–1557)*, (ed. H.C.Evans), New York, 335–388.
- Demirer, Ü. (1998), "Perge Nekropolü'nde Kurtarma Kazısı" *IX. Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, 75–88.
- Dolunay, N. (1973), *İstanbul Arkeoloji Müzeleri*, İstanbul
- Durukan, M (1998), "M.Ö. 301–188 Arasında Olba Territoriumunda Yaşanan Siyasi Gelişmeler", *Olba I*, 87–95.
- Durukan, M (2003), "Olba-Diocaesarea'daki Piramit Çatılı Mezar Anıtının Tarihlemesi Üzerine Yeni Bir Görüş", *Olba VII*, 219–237.
- Ebu'I Farac, G. (1945), *Abu'I Farac Tarihi*, (Çev. Ömer Rıza Doğru), Ankara
- Ener, K. (1961), *Tarih Boyunca Adana Ovasına Bir Bakış*, İstanbul
- Ener, K. (1963), *Çukurova'nın İşgali ve Kurtuluş Savaşı*, İstanbul
- Ergeç, A.-Ergeç, R. (1976), *Side Müzesi Rehberi*, Antalya
- Ergeç, R. (1987), "Anavarza Lahitleri", *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya
- Ergeç, R. (2001), "Anazarbus Antik Kenti ve Nekropolü", *Kilikia: Mekanlar ve Yerel Güçler (M.Ö. 2. Binyıl-M.S. 4. Yüzyıl)*, Uluslararası Yuvarlak Masa Toplantısı Bildirileri, Varia Anatolica XIII, (Ed. E. Jean-A.M. Dinçol), Paris, 389–410.
- Erhat, A. (1972), *Mitoloji Sözlüğü*, İstanbul
- Evren, A.-Yüğrük, Ü. (1993), "Efes Antik Kanal Boyu Lahit Kazısı" *IV. Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, 405–421.
- Fejfer, J. (2008), *Roman portraits in Context*, Berlin
- Ferrari, G. (1966), *Il Commercio dei Sarkofagi Asiatici*, Roma
- Fitschen, K. (2001), "Nicht Sabina" *Archeologischer Anzeiger* 4, 507–514.
- Gates, C. (2003), *Ancient Cities, the Archaeology of Urban Life in Ancient Near East and Egypt, Greece, and Rome*, New York
- Georgopoulou, M. (2004), "Venice and the Byzantine Sphere" *Byzantium, Faith and Power (1261–1557)*, (ed. H.C. Evans), New York, 489–514.
- Gerke, F. (1938), *Griechische Plastik, in Archaischer und Klassischer Zeit*, Berlin: Atlantis-Verlag
- Girginer, K.S.-Girginer, Ö.O. (2006), "2004 Yılı Adana ve Kayseri Yüzey Araştırmaları (Sarız ve Kozan)", *23. Araştırma Sonuçları Toplantısı* 2, 293–308.

- Gough, M.R.E. (1956), "Augusta Cilicae", *Anatolien Studies* VI, 165-177.
- Herdejürgen, H. (1996), "Girlandensarkophage des 3. Jahrhunderts n.Chr. Bemerkungen zur Chronologie" *Archaeologischer Anzeiger* 3, 485–504.
- Hild, F.-Hellenkemper, H. (1990), "Kommagene-Kilikien-İsaurien" *Reallexikon zur byzantinischen Kunts* VI, 182–356.
- Himmelman, N. (1970 a), *Der 'Sarkophag' aus Megiste*, Mainz
- Himmelman, N. (1970 b), *Sarkophage in Antakya*, Mainz
- Işık, F. (1977), "Zur Datierung des verschollenen Girlandensarkophags aus Alaşehir" *Archaeologischer Anzeiger*, 380–383.
- Işık, F. (1982), Kleinasiatische Girlandensarkophage mit Pilaster oder Säulenarchitektur" *Jahreshefte des Österreichischen Archaeologischen Instituts* 53, 30–146.
- Işık, F. (1983), "Das Kuppelgrab von Halifet Alp Gazi in Amasya und sein wiederverwendeter römischer Girlandensarkophag" *Marburger Winkelmann Programm*, 247–284.
- Işık, F. (1984), "Die Sarkophage von Aphrodisias", *Marburger Winckelmann-Programm*, 243–281.
- Işık, F. (1986), "Ein wiedergefundener Girlandensarkophag in Milet", *İstanbul Mitteilungen* 36, 161–181.
- Işık, F. (1992), "Zum Produktionsbeginn von Halbfabrikaten kleinasiatischer Girlandensarkophage", *Archaeologischer Anzeiger*, 121–145.
- Işık, F. (1993), "Zur Kontinuitätsfrage der kleinasiatischen Girlandensarkophage während des Hellenismus und der frühen Kaiserzeit" *Grabkunst der römischen Kaiserzeit*, 9–21.
- İdil, V. (1998), *Likya Lahitleri*, Ankara
- İnan, J. (1965), *Antalya Bölgesi, Roma Devri Portreleri*, Ankara
- İşkan, H. (2002), "Zwei Privatporträts aus Patara. Bemerkungen zur Chronologie der Klinenporträts", *Jahrbuch Des Deutschen Archaeologischen Instituts* 117, 251–282.
- Jones, A.H.M. (1998), *The cities of the Eastern Roman Provinces*, Oxford
- Karamut, İ. (1992), "Genç Erkek Başı (Marcus Aurelius)" *Türk Arkeoloji Dergisi* XXX, 117–122.
- Karaüzüm, G. (2005), "Doğu Dağlık Kilikya Bölgesi Lahitleri", *Basılmamış Yüksek*

Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin

Karwiese, S. (1995), *Antik Nümitmatige Giriş*, İstanbul

Kleiner, D.E.E. (1992), *Roman Sculpture*, Yale: Yale University Press

Koch, G. (1975), "Sarkophage mit Darstellungen aus der Meleagersage" *Antike Welt* 6/4, 41–47.

Koch, G. (1977), "Sarkophage im römischen Syrien", *Archaeologischer Anzeiger*, 388–395.

Koch, G. (1993), "Kaiserzeitliche Sarkophage in einer Privatsammlung" *Archaeologischer Anzeiger* 1, 141–154.

Koch, G. (1994), "Christliche Wiederverwendung attischer Sarkophage" *Boreas* 17, 115–120.

Koch, G. (2001), *Roma İmparatorluk Dönemi Lahitleri*, (Çev. Z. Zühre İlkölen), İstanbul

Koch, G.-Sichtermann, H. (1982), *Römische Sarkophage*, Münih

Korkut, T. (1999), "Die pamphyliisch-kilikischen Kalkstein-Girlandenostotheken", *Olba* II, 381–395.

Kossatz, D.A. (1981), "Achilleus", *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae* III/1, 37–200.

(LMA) Liebieghaus Museum Alter Plastik (1980), *Führer Durch die Sammlungen Antike Kunts*, Frankfurt

Machatschek, A. (1967), *Die Nekropolen und Grabmäler im Gebiet von Elaiussa Sebaste und Korykos im Rauhen Kilikien*, Wien

Mansel, A.M. –Akarca, A. (1947), *Perge'de Kazılar ve Araştırmalar*, Ankara

Mansel, A.M. –Akarca, A. (1949), *Perge'de Kazılar ve Araştırmalar*, Ankara

Mansel, A.M.-Bosch, E.vd. (1951), *1947 Side Kazılarına Dair Ön Rapor*, Ankara

Mansel, A. M. (1958), "1946–1955 Yıllarında Pamphylia'da Yapılan Kazılar ve Araştırmalar", *Belleten* XXII/86, 211–240.

Mansel, A. M. (1978), *Side, 1947–1966 Yılları Kazıları ve Araştırmalarının Sonuçları*, Ankara

Michon, E. (1921), "Sarkophage d'Anavarza" *Syria* II, 295–304.

Naumann, R. (1965), *Eski Anadolu Mimarlığı*, (Çev. Beral Madra), Ankara

Önder, M. (1998), *Antika ve Eski Eserler Klavuzu*, Ankara

Özgan, R. (2000), "Der Neue Saulensarcophag in Antakya" *İstanbul Mitteilungen* 50, 365–376.

- Pasinli, A. (1989), *İstanbul Archaeological Museums*, İstanbul
- Pasinli, A. (2003), *İstanbul Arkeoloji Müzesi*, İstanbul
- Perkinson, S. (2006), “Sculpting Identity” *Set in Stone, the Face in Medieval Sculpture*, (ed. C. T. Little), New York: Yale University Press, 120–131.
- Riccardi, L.A. (1998), “The Mutilation of the bronze portrait of a Severan empress from Sparta: ‘Damnatio memoriae’ or Christian iconoclasm” *Athenische Abteilung* 113, 259–269.
- (RMG) Römish Germanisches Museum (1967), *Römer am Rhein*, Cologne
- Rogge, S. (1995), *Die attischen Sarkophage, Achill und Hippolytos 9/1/1*, Berlin
- Rumpf, A. (1949), *Yunan ve Roma Sanatı*, İstanbul
- Saltuk, S. (1997), *Arkeoloji Sözlüğü*, İstanbul
- Sayar, M. H. (1992), “Doğu Kilikya’da Epigrafi ve Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1990” *IX. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 203–221.
- Sayar, M. H. (2001), “Kilikya’da Epigrafi-Tarihi Coğrafya Araştırmaları 1999” *18. Araştırma Sonuçları Toplantısı I*, 275–288.
- Scarborough, Y. E. (1998), “Dağlık Kilikia-Lamotis Mezarları”, *Olba I*, 77–85.
- Scnhneider, E.E. (2003 a), “Sarkophagi”, *Elaiussa Sebaste II*, 433–461.
- Scnhneider, E.E. (2003 b), “Some Consideration on Elaiussa’s North-Eastern Necropolis”, *Olba VII*, 261–273.
- Sevinç, N. (1996 a), “Çanakkale-Gümüşçay Tümülüsleri 1994 Yılı Kurtarma Kazıları Ön Raporu”, *VI. Müze Kurtarma Kazıları Semineri*, 443–449.
- Sevinç, N. (1996 b), “Gümüşçay Kurtarma Kazıları Ön Raporu”, *Arkeoloji ve Sanat Dergisi* 72, 24–30.
- Sözen, M.-Tanyeli, U. (1994), *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul
- Strocka, V. M. (1984), “Sepulkral Allegorien auf dokimeischen Sarkophagen”, *Marburger Winckelmann-Programm*, 197–241.
- Strocka, V. M. (1996), “Datierungskriterien kleinasiatischer Girlandensarkophage” *Archaeologischer Anzeiger* 3, 455–473.
- Szilagyi, J. G. (2003), *Ancient Art*, Budapeşte
- Şimşek, C. (1998), “Laodikya Ana Küme Girlandlı Lahidleri”, *Arkeoloji ve Sanat* 85, İstanbul, 2–25.
- Texier, C. (2002 b), *Küçük Asya, Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi*, (Çev. Ali Suat), *II. Cilt*, Ankara

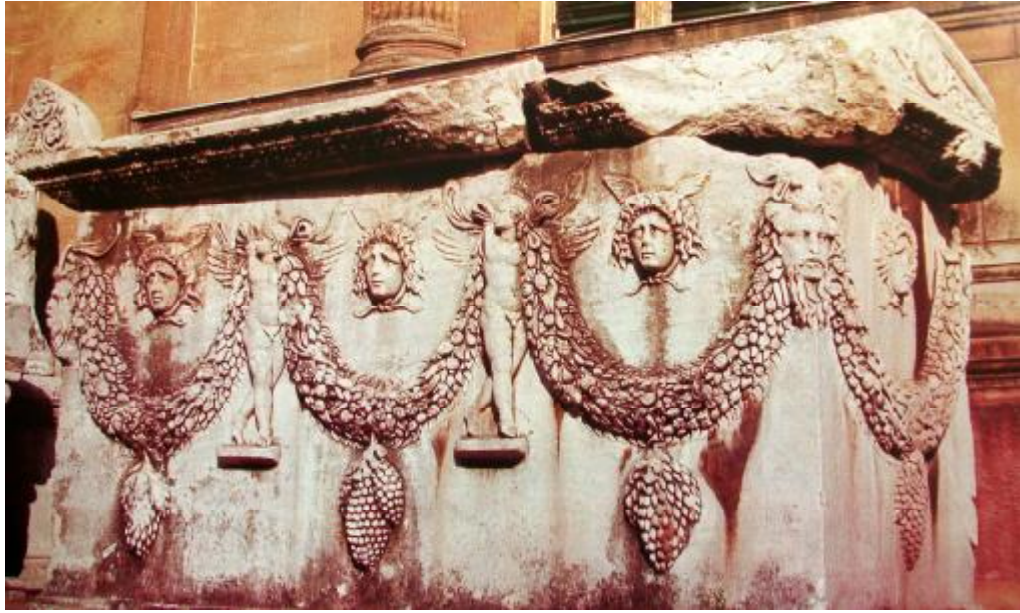
- Texier, C. (2002 c), *Küçük Asya, Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi*, (Çev. Ali Suat), *III. Cilt*, Ankara
- Thomas, T. K. (2004), “The arts of Christian Communities in the Medieval Middle East” *Byzantium, Faith and Power (1261–1557)*, (ed. H.C.Evans), New York, 415–448.
- Tiveriu, T. S. (2002), “Septimus Severus, Divi Marci Pii Filius, Eine Büste in Thessaloniki” *Athenische Abteilung* 117, 299–320.
- Toynbee, J.M.C. (1962), *Art in Roman Britain*, London
- Turak, Ö. (2005), “Pamphylia Bölgesinde Bulunan Attika Tipi Lahitler”, *Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Ünal, A.-Girginer, K. S. (2007), *Kilikya-Çukurova, İlk Çağlardan Osmanlı Dönemi'ne Kadar Kilikya'da Tarihi Coğrafya, Tarih ve Arkeoloji*, İstanbul
- Vermeule, C. (1968), *Roman Imperial Art in Greece and Asia Minor*, London
- Vermeule, C. (1972), “Excavations in the Museum's Archives and Storerooms: Greek and Roman Sculptures” *Boston Museum Bulletin* LXX/359, 22–35.
- Waelkens, M. (1980), “Das Totenhaus in Kleinasien” *Antike Welt* 11/4, 3–11.
- Waelkens, M. (1982), *Dokimeion Werkstatt der Repräsentativen Kleinasiatischen Sarkophage*, Berlin
- Wiegartz, H. (1977), “Zu Problemen einer Chronologie der attischen Sarkophage” *Archaeologischer Anzeiger*, 383–388.

EKLER LİSTESİ

Ek 1-Harita

Genel Hatlarıyla Kilikya Bölgesi (Ünal, A.-Girginer, K. S. 2007: 642)

Ek 2 –Levha I

a. Girlandlı Lahit Örneği (İassos Lahdi) (Dolunay, N. 1973: 25)

b. Attika Tipi Girlandlı Lahit Örneği (Koch, G. 2001: 198, Res. 77)

Ek 3-Levha II

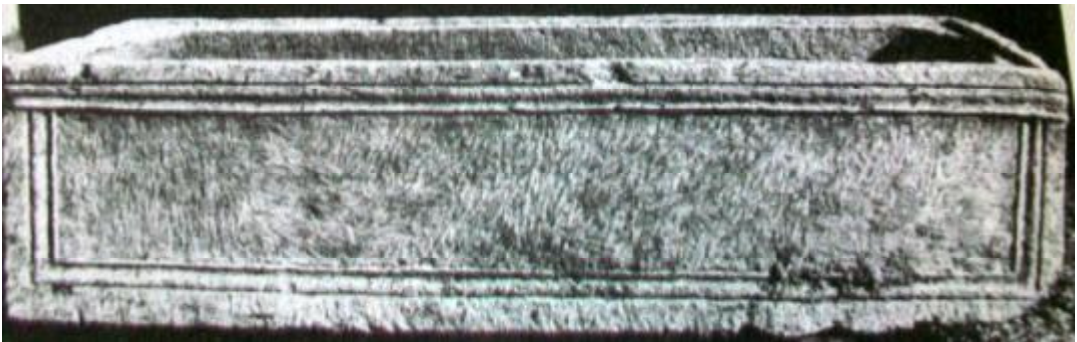
a. Yarım İşlenmiş Lahit Örneği (Işık, F. 1984: 257, Abb. 26)

b. Frizli Lahit Örneği (Koch, G. 1975: 42, Abb. 2)

Ek 4-Levha III

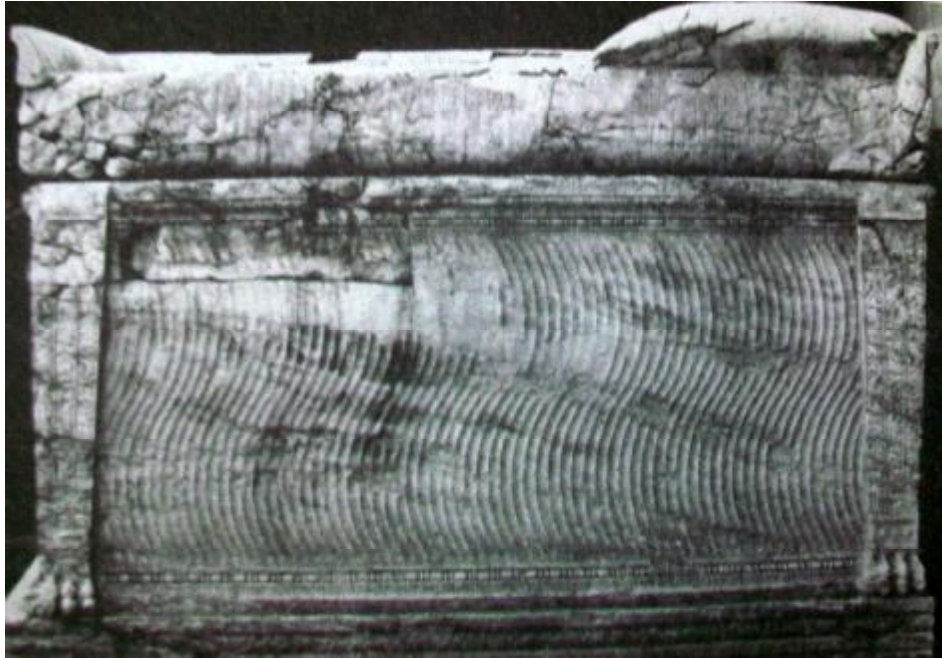
a. Sütunlu Lahit Örneği (Işık, F. 1984: 247, Abb.6)

b. Sandık Lahit Örneği (Koch, G. 2001: 90, Res. 34)

Ek 5-Levha IV

a. Tabula Ansatalı Lahit Örneği (Koch, G. 2001: 183, Res. 72)

b. Yivli Lahit Örneği (Koch, G. 2001: 152, Res. 63)

Ek 6-Levha V

a. 7330 Envanter Numaralı Augusta Lahdi.

b. Augusta Lahdi Sol Kısa Yüz.

Ek 7-Levha VI

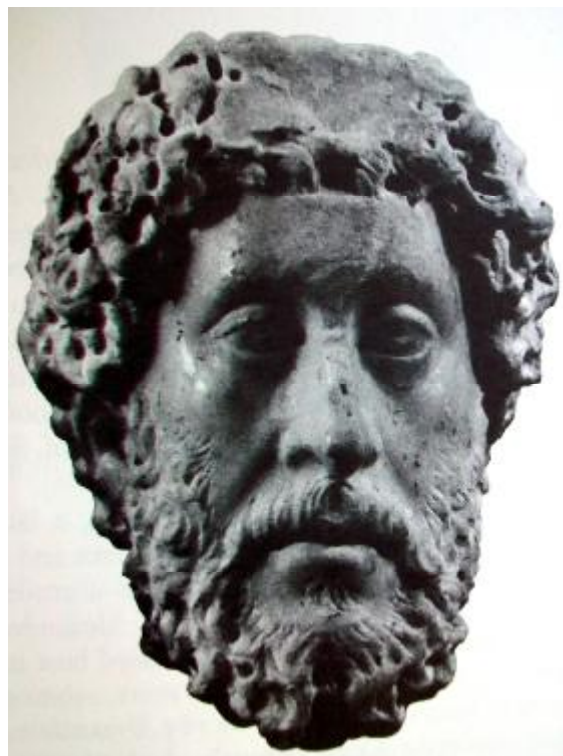
a. Augusta Lahdi Sağ Kısa Yüz.

b. Marcus Aurelius (Fejfer, J. 2008: 424, Fig. 332)

Ek 8-Levha VII

a. Marcus Aurelius (İnan, J. 1965: Lev. XIV, No. 12, Fig. 1)

b. Marcus Aurelius (Vermeule, C. 1968: 278, Res. 147)

Ek 9-Levha VIII

a. Augusta Lahdi Üzeri Medusa.

b. 1 Envanter Numaralı Anavarza Lahdi.

Ek 10-Levha IX

a. Anavarza Lahdi Ön Yüz Sağ Taraf Portre.

b. Anavarza Lahdi Ön Yüz Sol Taraf Portre.

Ek 11-Levha X

a. Anavarza Lahdi Sol Kısa Yüz.

b. Anavarza Lahdi Sağ Kısa Yüz.

Ek 12-Levha XI

a. Anavarza Lahdi Arka Yüz.

b. Anavarza Lahdi Arka Yüz Sağ Taraf Kadın Portre Başı.

Ek 13-Levha XII

a. Anavarza Lahdi Arka Yüz Sol Taraf Kadın Portre Başı.

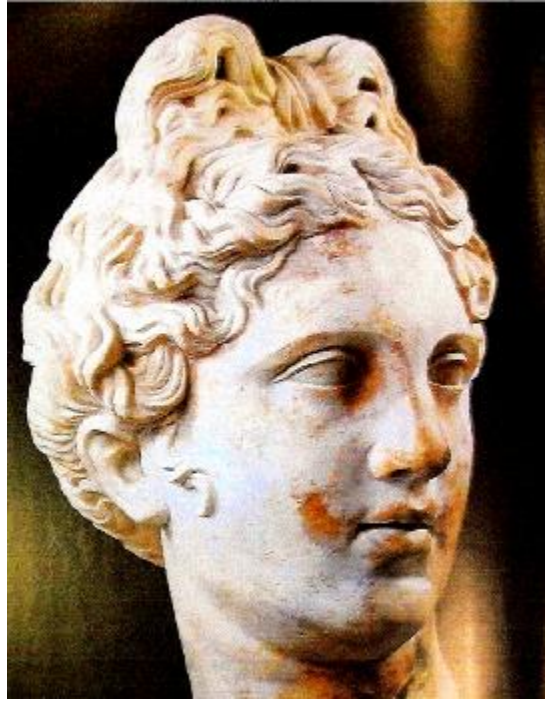

b. Samothrake Nikesi

(<http://www.google.com.tr/images?hl=tr&gbv=2&tbs=isch:1&sa=3&q=Samothrake+Nike&btnG=Görselleri+ara>)

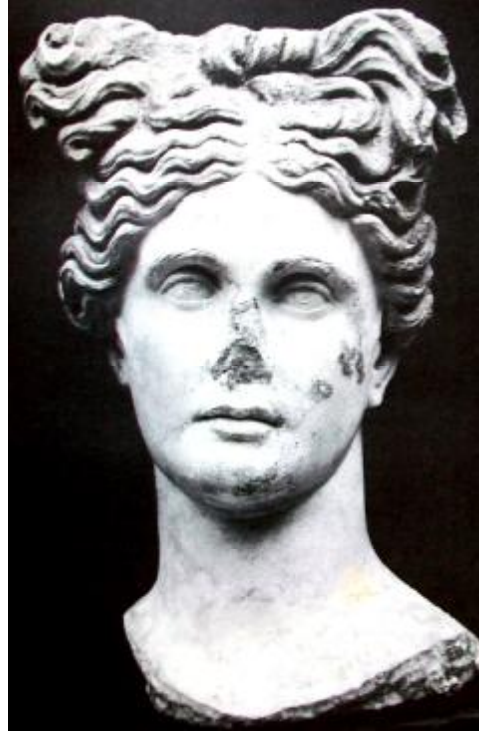
Ek 14-Levha XIII

a. Anavarza Lahdi Üzerinde Nike

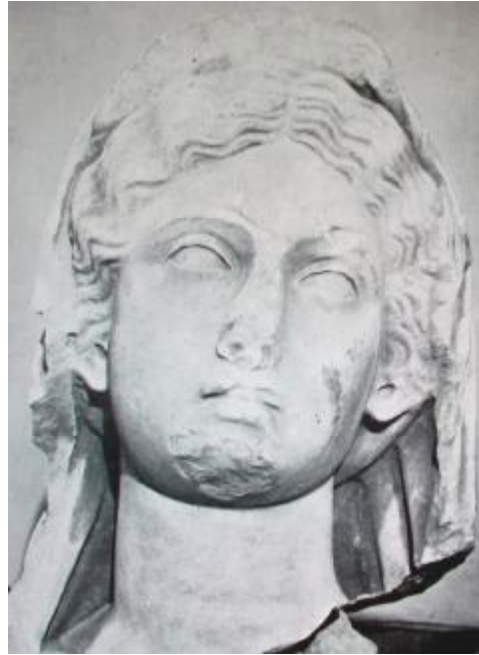

b. İ.S. 2. Yüzyıl Bayan Portresi (Pasinli, A. 2003: 230)

Ek 15-Levha XIV

a. Genç Faustina (Vermeule, C. 1968: 278, Res.151)

b. Sabina (İnan, J. 1965: Lev. IX, No.7, Fig.2)

Ek 16-Levha XV

a. Yaşlı Faustina

(<http://www.google.com.tr/images?hl=tr&gbv=2&tbs=isch:1&q=older+the+Faustina&sa=N&start=18&end=18>)

b. Genç Faustina (İnan, J. 1965: Lev. XI, No.9, Fig. 2)

Ek 17-Levha XVI

a. Lucilla (İnan, J. 1965: Lev. XII, No.10, Fig. 2)

b. Lucilla (İnan, J. 1965: Lev. XVI, No.14, Fig. 3)

Ek 18-Levha XVII

a. Julia Domna (Karwiese, S. 1995: 98, Res. 86)

b. Julia Domna (Karwiese, S. 1995: 98, Res. 87)

Ek 19-Levha XVIII

a. 2 Envanter Numaralı Lahdin Ön Yüzü

b. Lahdin Ön Yüzünde Bulunan Kap.

Ek 20-Levha XIX

a. 2 Envanter Numaralı Lahdin Sağ Kısa Yüzü.

b. 2 Envanter Numaralı Lahdin Sol Kısa Yüzü.

Ek 21-Levha XX

a. 2 Envanter Numaralı Lahdin Arka Yüzü.

b. Prokonnessos Yarım İşlenmiş Lahit Örneği (Koch, G. 2001: 229, Res. 92)

Ek 22-Levha XXI

a. Taşıyıcısı Koçbaşı ve Eros olan Lahit Örneği (Işık, F. 1977: 382, Res.60)

b. 340 Envanter Numaralı Lahit Ön Yüz.

Ek 23-Levha XXII

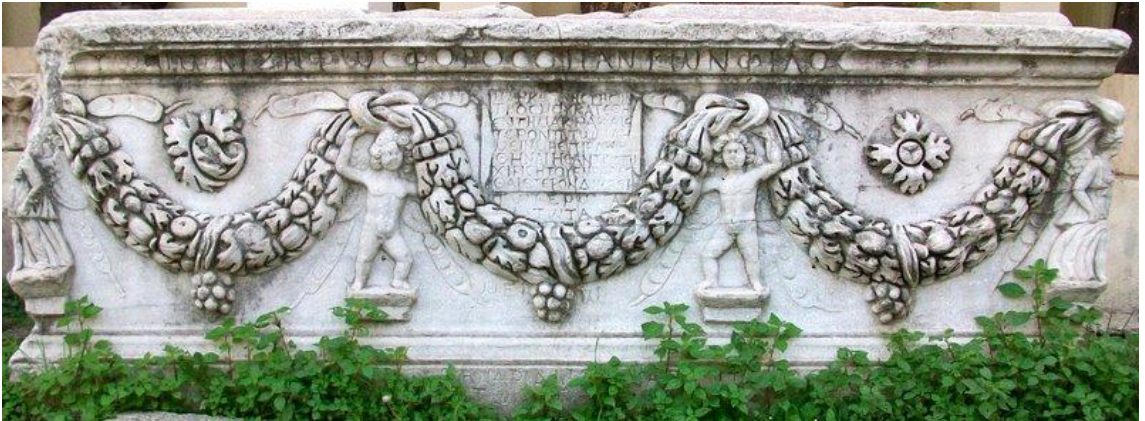
a. 340 Envanter Numaralı Lahit Sağ Kısa Yüz.

b. 340 Envanter Numaralı Lahit Sol Kısa Yüz.

Ek 24-Levha XXIII

a. 340 Envanter Numaralı Lahit Arka Yüz.

b. 1058 Envanter Numaralı Markellos'un Lahdi.

Ek 25-Levha XXIV

a. Markellos'un Lahdi Arka Yüz.

b. Markellos'un Lahdi Sol Kısa Yüz.

Ek 26-Levha XXV

a. Markellos'un Lahdi Sağ Kısa Yüz.

b. 7 Envanter Numaralı Lahdin Ön Yüzü.

Ek 27-Levha XXVI

a. 7 Envanter Numaralı Lahdin Sol Kısa Yüzü.

b. 7 Envanter Numaralı Lahdin Sağ Kısa Yüzü.

Ek 28-Levha XXVII

a. 7 Envanter Numaralı Lahdin Arka Yüzü.

b. Germencik Lahdi Detay (Işık, F. 1986: Taf. 52, 3)

Ek 29-Levha XXVIII

a. İassos Lahdi Detay (Işık, F. 1986: Taf. 52, 1)

b. 7 Envanter Numaralı Lahdin Taşıyıcı Koçbaşı.

Ek 30-Levha XXIX

a. 151 Envanter Numaralı Aurelia'nın Lahdi.

b. Aurelia'nın Lahdi Sağ Kısa Yüz.

Ek 31-Levha XXX

a. Aurelia'nın Lahdi Sol Kısa Yüz.

b. Aurelia'nın Lahdi Arka Yüz.

Ek 32-Levha XXXI

a. Aurelia'nın Lahdi Ön Yüz Medusa Başı.

b. Aurelia'nın Lahdi Ön Yüz Aslan Başı.

Ek 33-Levha XXXII

a. Anazarbos 2 Lahdi Ön Yüz.

b. Anazarbos 2 Lahdi Sağ Kısa Yüz

Ek 34-Levha XXXIII

a. Anazarbos 2 Lahdi Sol Kısa Yüz

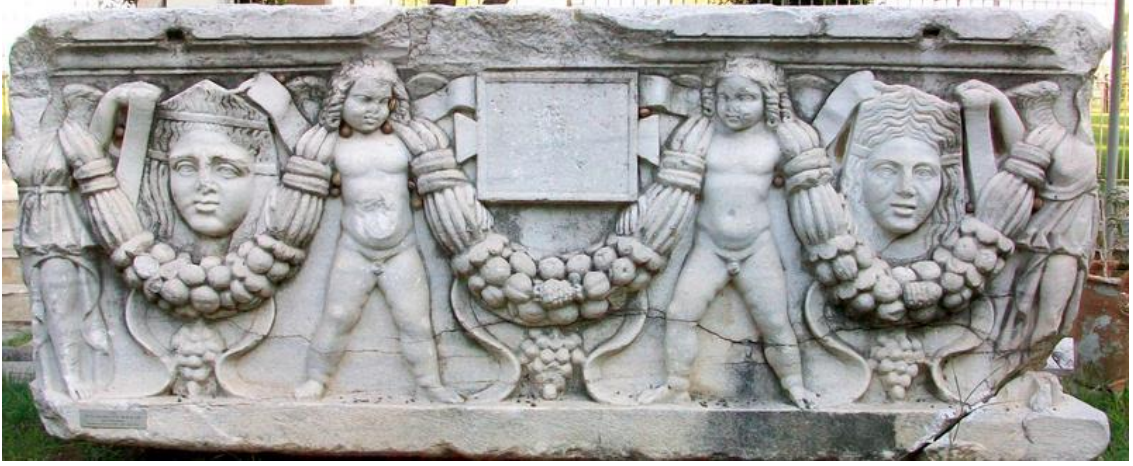
b. Anazarbos 2 Lahdi Arka Yüz

Ek 35-Levha XXXIV

a. Anazarbos 2 Lahdi Üzeri Medusa

b. Anazarbos 2 Lahdi Üzeri Aslan Başı

Ek 36-Levha XXXV

a. 912 Envanter Numaralı Lahit Ön Yüz.

b. 912 Envanter Numaralı Lahit Sağ Kısa Yüz.

Ek 37-Levha XXXVI

a. 912 Envanter Numaralı Lahit Sol Kısa Yüz.

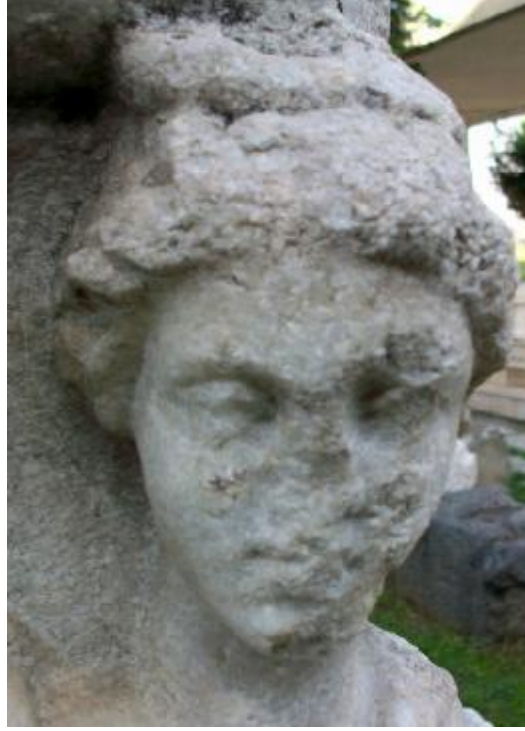
b. Plautilla (Atak, E. 1982: Lev. 86, Fig. 2032)

Ek 38-Levha XXXVII

a. M.S. 260–270 Kadın Portre (İnan, J. 1965: Lev XXI, No.21, Fig.1)

b. M.S. 260–270 Kadın Portre (İnan, J. 1965: Lev XXI, No.21, Fig.2)

Ek 39-Levha XXXVIII

a. 912 Envanter Numaralı Lahit Üzerinde Nike.

b. 912 Envanter Numaralı Lahit Üzerinde Mask

Ek 40-Levha XXXIX

- a. Gordianus III Portresi ([http://static.newworldencyclopedia.org/thumb/e/ec/Bust Gordianus III Louvre Ma1063.jpg/200px-Bust Gordianus III Louvre Ma1063.jpg](http://static.newworldencyclopedia.org/thumb/e/ec/Bust_Gordianus_III_Louvre_Ma1063.jpg/200px-Bust_Gordianus_III_Louvre_Ma1063.jpg))

- b. Gordianus III Portesi (Pasinli, A. 2003: 217)

Ek 41-Levha XL

a. 912 Envanter Numaralı Lahit Üzerinde Eros.

b. Lahdin Sol Kısa Yüzünde Medusa Başı.

Ek 42-Levha XLI

a. Augusta Lahdi Üzerinde Medusa Başı.

b. Adana Müzesi Bahçesi Lahit Kapağı.

Ek 43-Levha XLII

a. Lahit Kapağı Üzerinde Medusa Başı.

b. 912 Nolu Lahit Sağ Kısa Yüz Medusa.

Ek 44-Levha XLIII

a. Lahit Kapağı Üzerinde Kadın Büstü.

b. 440 Envanter Numaralı Lahit Ön Yüz.

Ek 45-Levha XLIV

a. 440 Envanter Numaralı Lahit Sol Kısa Yüz.

b. 440 Envanter Numaralı Lahit Sağ Kısa Yüz.

Ek 46-Levha XLV

a. 440 Envanter Numaralı Lahit Arka Yüz.

b. 8282 Envanter Numaralı Lahdin Ön Yüzü.

Ek 47-Levha XLVI

a. Lahdin Sağ Kısa Yüzü.

b. Lahit Sol Kısa Yüz.

Ek 48-Levha XLVII

a. Lahit Arka Yüz.

b. Lahit Üzeri Üzüm Salkımı

Ek 49-Levha XLVIII

a. İmparator Diocletianus Portresi (İ.S. 284–305) (Pasinli, A. 2003: 214)

b. Lahit Üzeri Eros

Ek 50-Levha XLIX

a. Lahit Sol Taraf Kanatlı Figür.

b. Lahit Sağ Taraf Kanatlı Figür.

Ek 51-Levha L

a. Melek Cebrail (Damianos, A. 2004: 385, Res. 240)

b. 272 Envanter Numaralı Lahit Ön Yüz.

Ek 52-Levha LI

a. Lahdin Genel Görünümü.

b. Lahdin Sağlam Kısa Yüzü.

Ek 53-Levha LII

a. Elaiussa Sebaste Lahdi Ön Yüz

b. Elaiussa Sebaste Lahdi Sağ Kısa Yüz

Ek 54-Levha LIII

a. Elaiussa Sebaste Lahdi Sol Kısa Yüz

b. Elaiussa Sebaste Lahdi Sağ Kısa Yüz Haç

Ek 55-Levha LIV

a. Elaiussa Sebaste Lahdi Sol Kısa Yüz Haç.

b. Elaiussa Sebaste Lahdi Arka Yüz.

Ek 56-Levha LV

a. 5 Envanter Numaralı Lahdin Ön Yüzü.

b. Lahdin Sol Kısa Yüzü.

Ek 57-Levha LVI

a. Lahdin Sağ Kısa Yüzü.

b. Lahdin Arka Yüzü.

Ek 58-Levha LVII

a. Adana Müzesi Prokonnessos 2 Lahdi.

b. Prokonnessos 2 Lahdi Arka Yüz

Ek 59-Levha LVIII

a. Prokonnessos 2 Lahdi Sağ Yüz

b. Prokonnessos 2 Lahdi Sol Yüz

Ek 60-Levha LIX

a. İki Dönemli Lahit Ön Yüz

b. İki Dönemli Lahit Arka Yüz

Ek 61-Levha LX

a. İki Dönemli Lahit Sol Kısa Yüz.

b. İki Dönemli Lahit Sağ Kısa Yüz.

Ek 62-Levha LXI

a. İki Dönemli Lahit Orta Haç.

b. İki Dönemli Lahit Sağ Haç.

c. İki Dönemli Lahit Sol Haç

Ek 63-Levha LXII

a. Kumaş Parça, 1583'ten Önce.

(Thomas, T.K. 2004: 445, Res.270)

b. 999 Envanter Numaralı Akhilleus Lahdi.

Ek 64-Levha LXIII

a. Karşılıklı Duran Aslanlar.

b. Akhilleus Sahnesi.

Ek 65-Levha LXIV

a. Hektor'un Cesedini İsteme Sahnesi.

b. Hektor İçin Kurtamalık Getirme Sahnesi

Ek 66-Levha LXV

a. Akhilleus Lahdi Sol Kısa Yüz.

b. Akhilleus Lahdi Sağ Kısa Yüz.

Ek 67-Levha LXVI

a. Sfenks.(http://site.mynet.com/misir_piramitleri/mynet_resimlerim/sphinx.jpg)

b. Likya Lahdi Sfenksli Bölüm.

(<http://imgtr.fotokritik.com/photos/lowres/0/6/1/061604/b8a064e9dfed53ff9ada671a97ccfedc.jpg>)

Ek 68-Levha LXVII

a. Akhilleus Lahdi Arka Yüz.

b. Likya Lahdi Grifonlu Bölüm.

(http://www.google.com.tr/images?hl=tr&source=imghp&q=likya+lahdi&gbv=2&aq=f&aqi=&aql=&oq=&gs_rfai=)

Ek 69-Levha LXVIII

a. Yakutiye Medresesi, Hayat Ağacı ve Aslanlar.

(<http://images.google.com.tr/images?hl=tr&gbv=2&tbs=isch:1&q=Erzurum+Yakutiye+Medresesi&sa=N&start=18&ndsp=18>)

b. Döner Kümbet, Hayat Ağacı ve Grifonlar.

(http://www.google.com.tr/images?hl=tr&source=imghp&q=kayseri+döner+kümbet&gbv=2&aq=0&aqi=g1&aql=&oq=kayseri+Döner+&gs_rfai=)

Ek 70-Levha LXIX

- a.** Geç/Yeni Asur Dönemi Hayat Ağacı Sahnesi (Assurbanipal'ın Kuzeybatı Sarayı Taht Odasından, Nimrud Kenti, M.Ö. 865) (Collon, D. 1995: 133, Res. 108)

- b.** M.Ö. 450 Civarı Klasik Dönem Kabartması (Gerke, F. 1938: 239–240, Res. 142)

Ek 71-Levha LXX

a. Akhilleus Lahdi Üzerinde Tanrı Hermes

b. Klasik Dönem Kabartma Başı (Gerke, F. 1938: 239–240, Res. 142)

Ek 72-Levha LXXI

a. Akhilleus Lahdi Üzerinde Automedon.

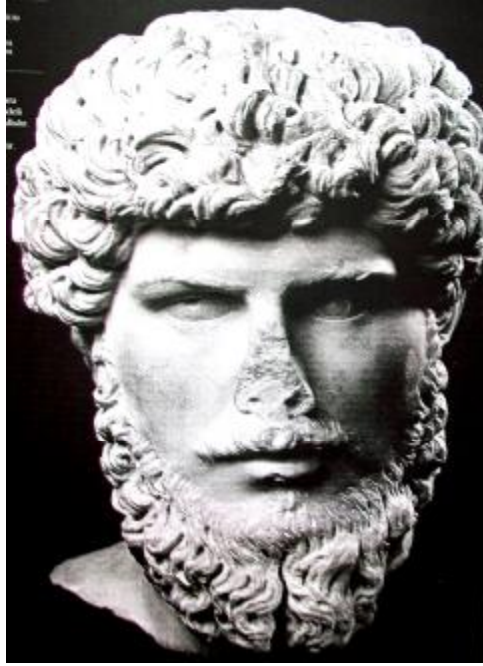
b. Akhilleus Lahdi Sol Kısa Yüz, Akhilleus.

Ek 73-Levha LXXII

a. Akhilleus Lahdi Sol Kısa Yüz, Hizmetkâr.

b. Marcus Aurelius (Pasinli, A. 2003: 211)

Ek 74-Levha LXXIII

a. Lucius Verus (Pasinli, A. 2003: 214)

b. Commodus

(<http://www.google.com.tr/images?q=commodus&hl=tr&gbv=2&tbs=isch:1&sa=N&start=220&ndsp=20>)

Ek 75-Levha LXXIV

a. 3 Envanter Numaralı Lahdin Ön Yüzü.

b. 3 Envanter Numaralı Lahit, Taşıma Sahnesi.

c. 3 Envanter Numaralı Lahit, Aslan Başı.

Ek 76-Levha LXXV

a. 3 Envanter Numaralı Lahit, Yazıt.

b. 3 Envanter Numaralı Lahdin Sol Kısa Yüzü.

Ek 77-Levha LXXVI

a. 3 Envanter Numaralı Lahdin Sağ Kısa Yüzü.

b. 3 Envanter Numaralı Lahdin Arka Yüzü.

Ek 78-Levha LXXVII

a. 3 Envanter Numaralı Lahit Kısa Yüz Erkek Büstü.

b. 1010 Envanter Numaralı Lahdin Ön Yüzü.

Ek 79-Levha LXXVIII

a. Sütunlu Lahdin Sol Kısa Yüzü.

b. Sütunlu Lahdin Arka Yüzü.

Ek 80-Levha LXXIX

a. Sidamara Lahdi (Pasinli, A. 1989: 10, Res. 7)

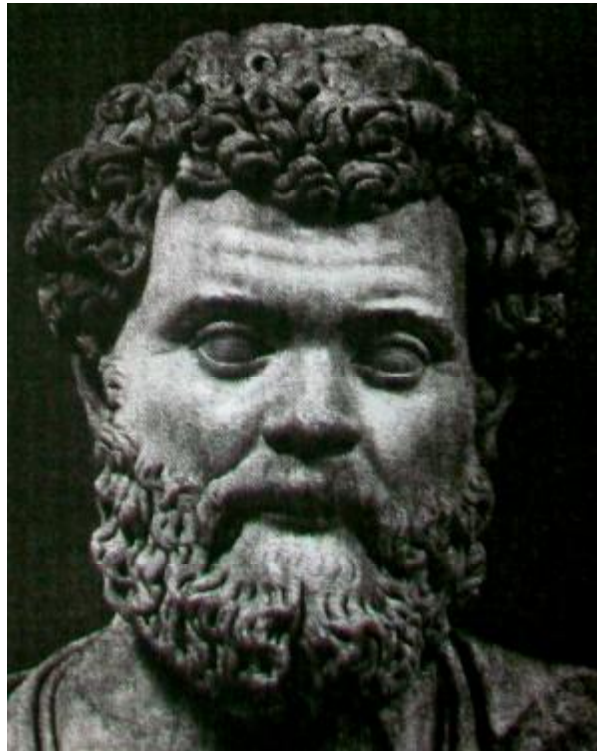

b. Antakya Lahdi

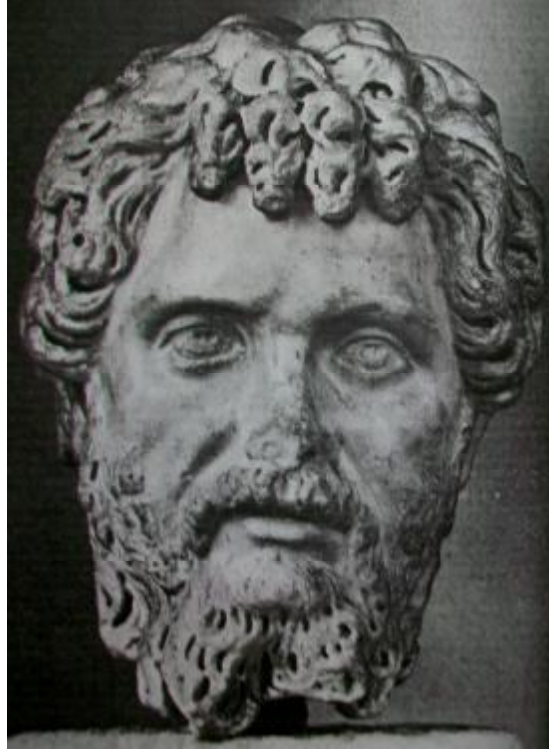
(http://image57.webshots.com/57/1/97/91/540319791oOHFDX_fs.jpg)

Ek 81-Levha LXXX

a. İznik Sütunlu Lahit (Waelkens, M. 1980: 8, Res.9)

b. Septimus Severus (Tiveriu, T. S. 2002: 299, Taf. 55)

Ek 82-Levha LXXXI

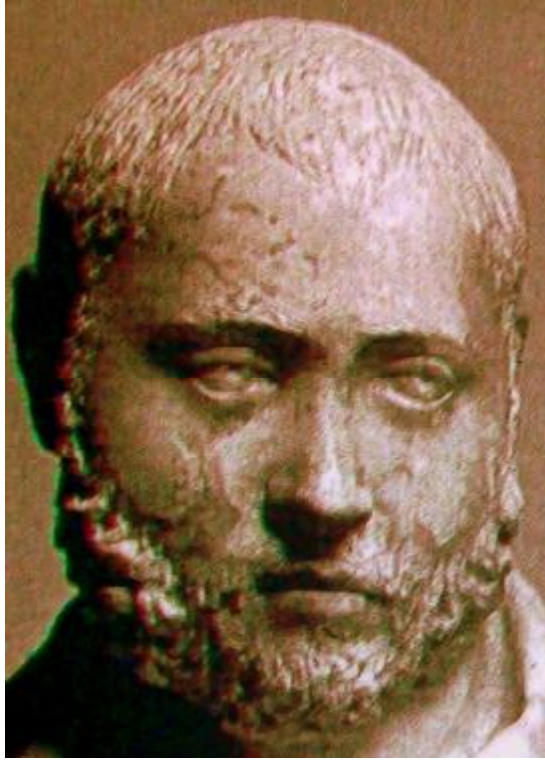
a. Septimus Severus (Römish-Germanisches Museum, 1967: 142, Taf. 26)

b. Sütunlu Lahit Sol Kısa Yüz Sakallı Erkek

Ek 83-Levha LXXXII

a. Sütunlu Lahit Arka Yüz Genç Erkek

b. M.S. 270–290 Arası Erkek Portre (Perkinson, S. 2006: 124, Fig 47)

Ek 84-Levha LXXXIII

a. M.S. 270–290 Arası Kadın Portre (Perkinson, S. 2006: 124, Fig 48)

b. Sütunlu Lahit Sol Kısa Yüz Üzeri Kadın Başı

Ek 85-Levha LXXXIV

a. Sütunlu Lahit Arka Yüz Kadın Başı.

b. 4 Envanter Numaralı Kolabos Lahdi.

Ek 86-Levha LXXXV

a. Kolabos Lahdi Arka Yüz.

b. Kolabos Lahdi Sol Kısa Yüz.

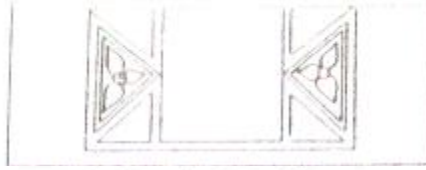
c. Kolabos Lahdi Sağ Kısa Yüz.

Ek 87-Levha LXXXVI

Kolabos Lahdi Ön Yüz Yazıt.

Ek 88-Çizim 1

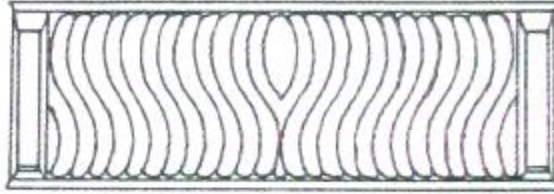
1.Tabula Ansatalı Lahit

2. Sandık Lahit

3.Yivli Lahit

4. Girlandlı Lahit

5.Frizli Lahit

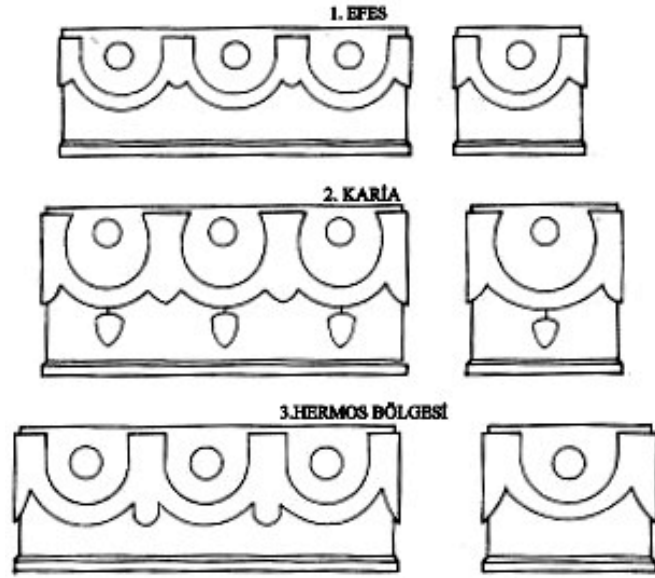

6. Sütunlu Lahit

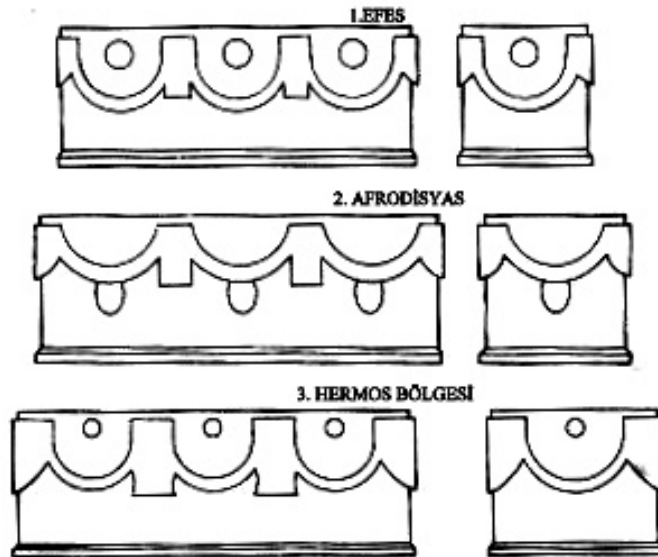
Roma Lahit Tipleri (Koch, G. 2001: 41)

Ek 89-Çizim 2

a. 1. Grup Küçük Asya Yarım İşlenmiş Lahitler

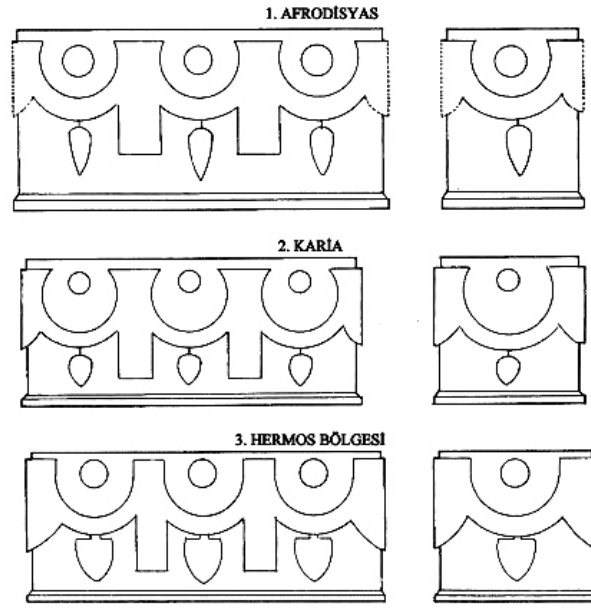
(Işık, F. 1992: 123, Çiz. 1)

b. 2. Grup Küçük Asya Yarım İşlenmiş Lahitler

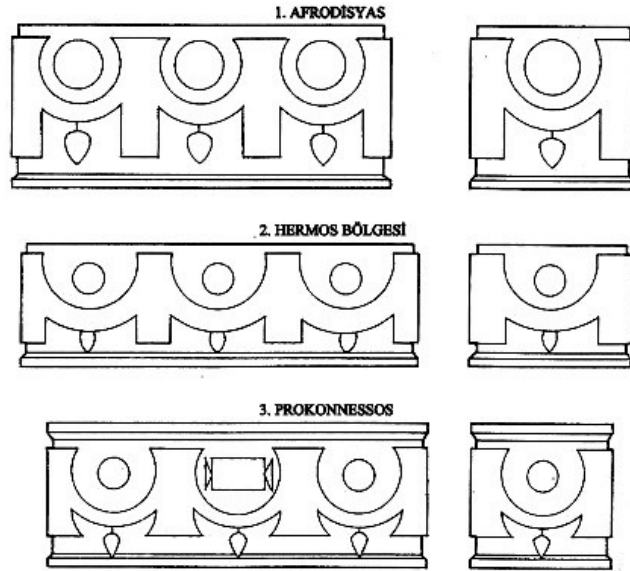
(Işık, F. 1992: 123, Çiz. 2)

Ek 90-Çizim 3

a. 3. Grup Küçük Asya Yarım İşlenmiş Lahitler

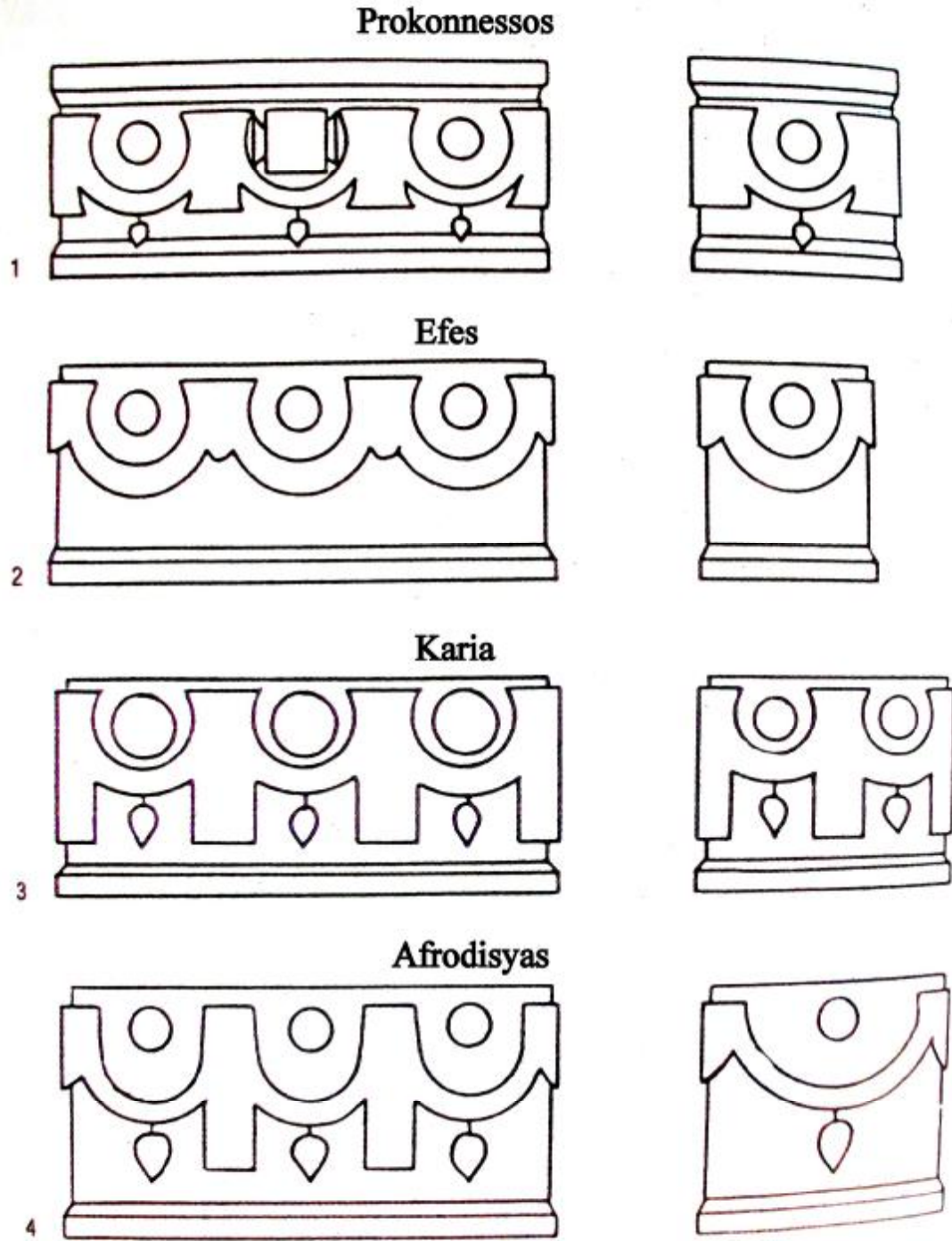
(Işık, F. 1992: 124, Çiz. 3)

b. 4. Grup Küçük Asya Yarım İşlenmiş Lahitler

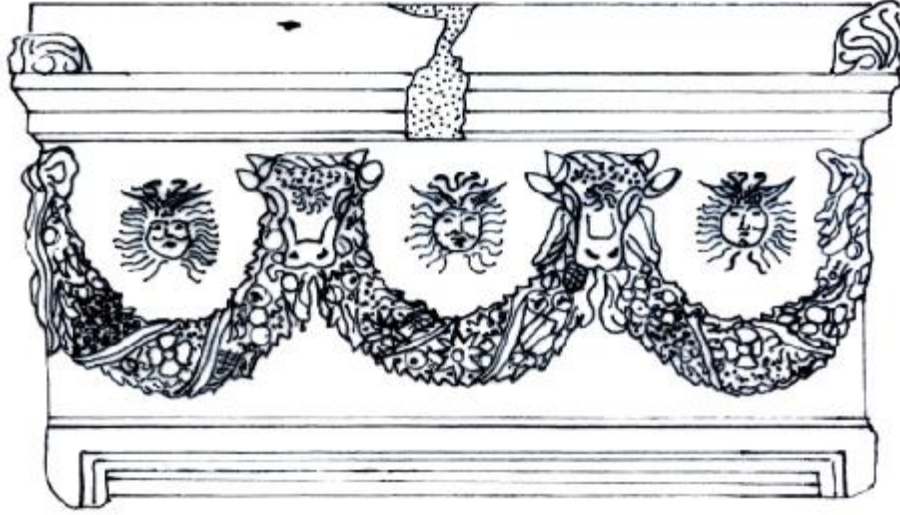
(Işık, F. 1992: 125, Çiz. 4)

Ek 91-Çizim 4

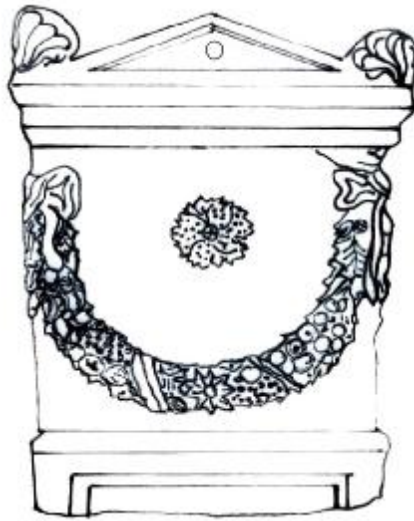

Küçük Asya Yarım İşlenmiş Lahit Örnekleri (Koch, G. 2001: 228)

Ek 92-Çizim 5

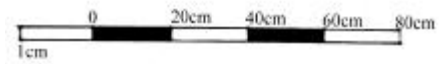

a. 7330 Envanter Numaralı Augusta Lahdi.

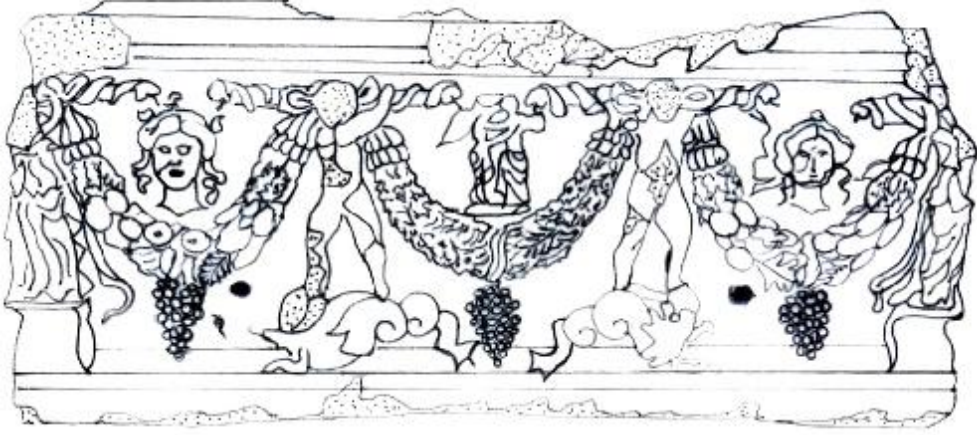

b. Augusta Lahdi Sol Kısa Yüz

Ölçek 1:20

Ek 93-Çizim 6

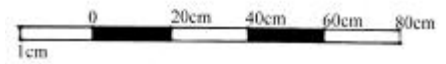

a. 1 Envanter Numaralı Anavarza Lahdi Ön Yüz

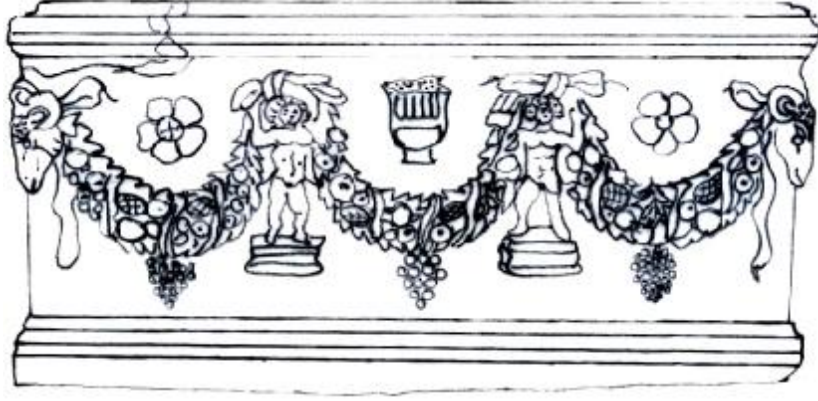

b. Anavarza Lahdi Sağ Kısa Yüz

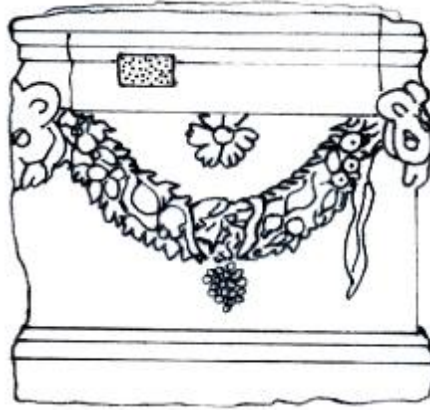
Ölçek 1:20

Ek 94-Çizim 7

a. 2 Envanter Numaralı Lahdin Ön Yüzü

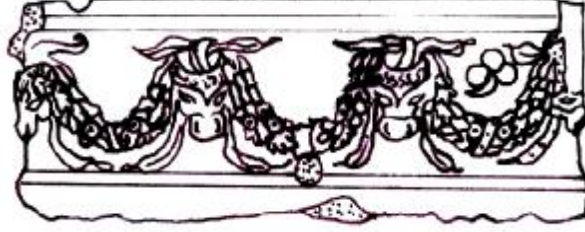

b. Lahit Sol Kısa Yüz

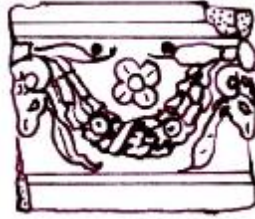
Ölçek 1:20

Ek 95-Çizim 8

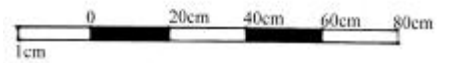

a. 340 Envanter Numaralı Lahdin Ön Yüzü

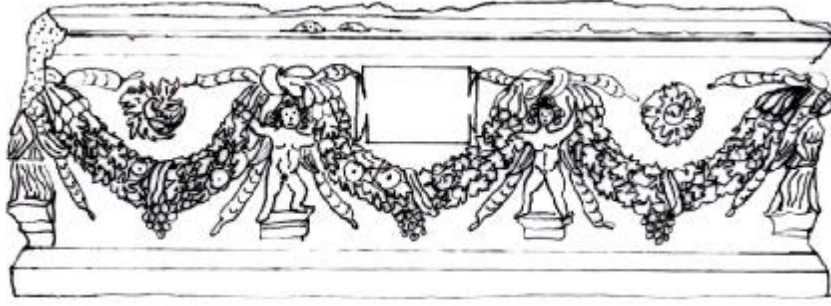

b. Lahit Sağ Kısa Yüz

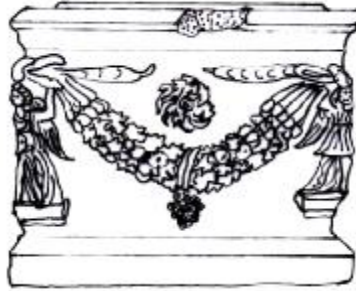
Ölçek 1:20

Ek 96-Çizim 9

a. 1058 Envanter Numaralı Markellos'un Lahdi.

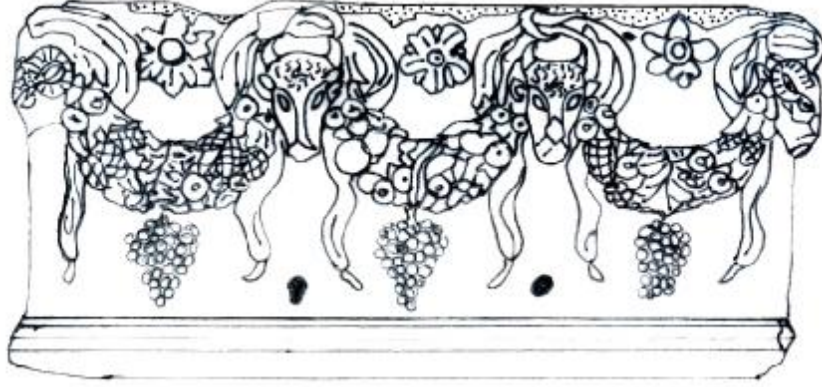

b. Markellos'un Lahdi Sol Kısa Yüz.

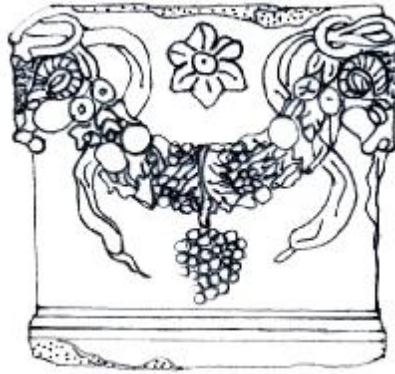
Ölçek 1:20

Ek 97-Çizim 10

a. 7 Envanter Numaralı Lahdin Ön Yüzü

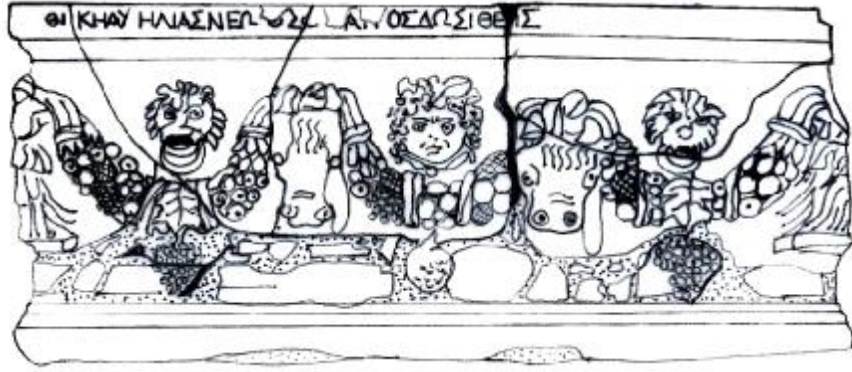

b. Lahit Sol Kısa Yüz

Ölçek 1:20

Ek 98-Çizim 11

a. 151 Envanter Numaralı Aurelia'nın Lahdi

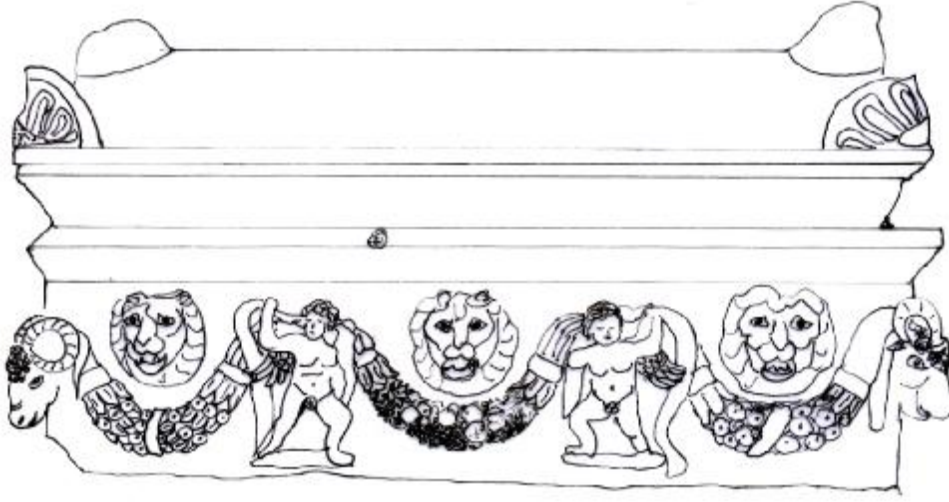

b. Aurelia'nın Lahdi Sağ Kısa Yüz

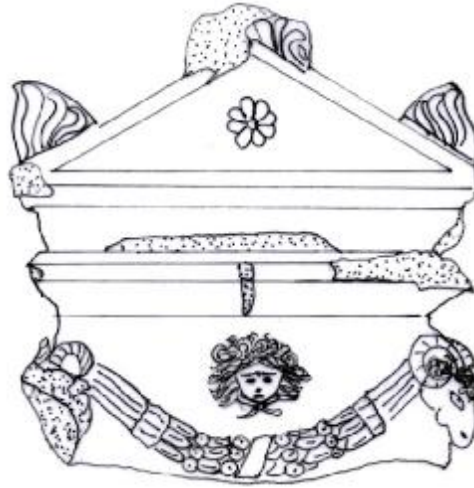
Ölçek 1:20

Ek 99-Çizim 12

a. Anazarbos 2 Lahdi Ön Yüz.

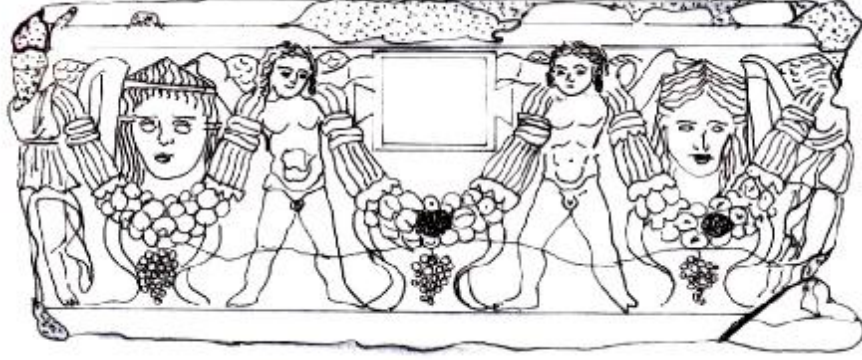

b. Anazarbos 2 Lahdi Sağ Kısa Yüz.

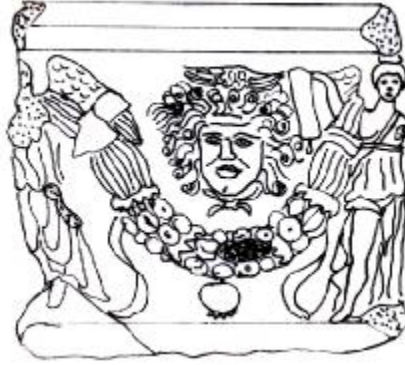
Ölçek 1:20

Ek 100-Çizim 13

a. 912 Envanter Numaralı Lahdin Ön Yüzü

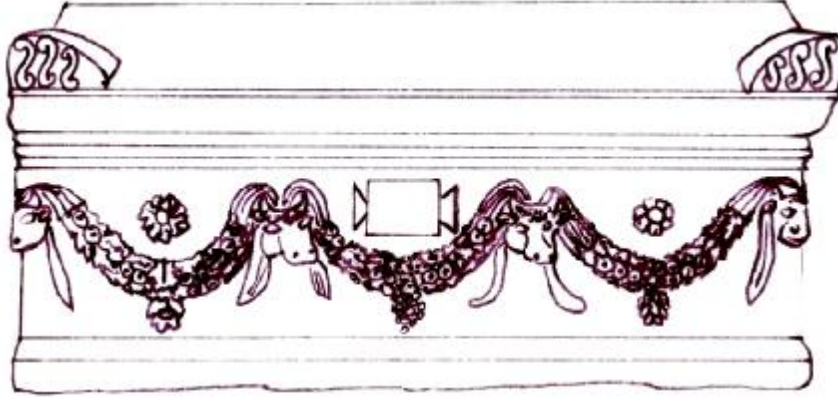

b. Lahit Sol Kısa Yüz

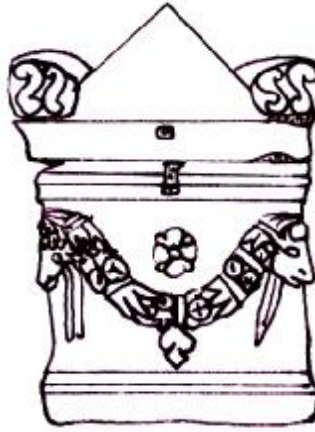
Ölçek 1:20

Ek 101-Çizim 14

a. 440 Envanter Numaralı Lahdin ÖnYüzü.

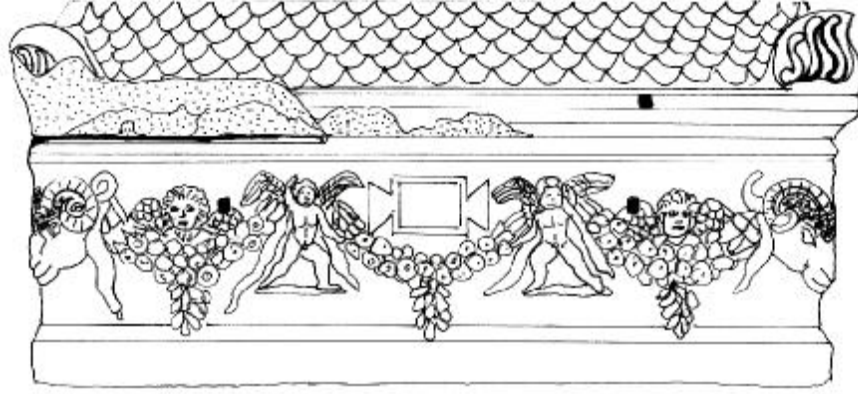

b. Lahit Sağ Kısa Yüz.

Ölçek 1:20

Ek 102-Çizim 15

a. 8282 Envanter Numaralı Lahit Ön Yüz.

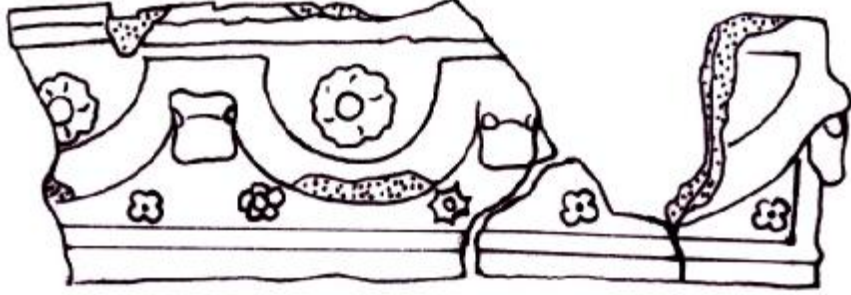

b. Lahit Sol Kısa Yüz.

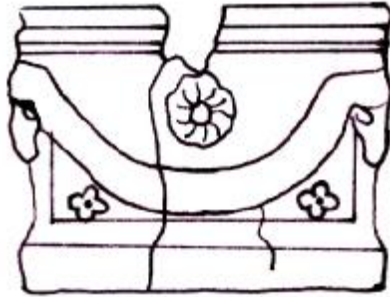
Ölçek 1:20

Ek 103-Çizim 16

a. 272 Envanter Numaralı Lahdin Ön Yüzü

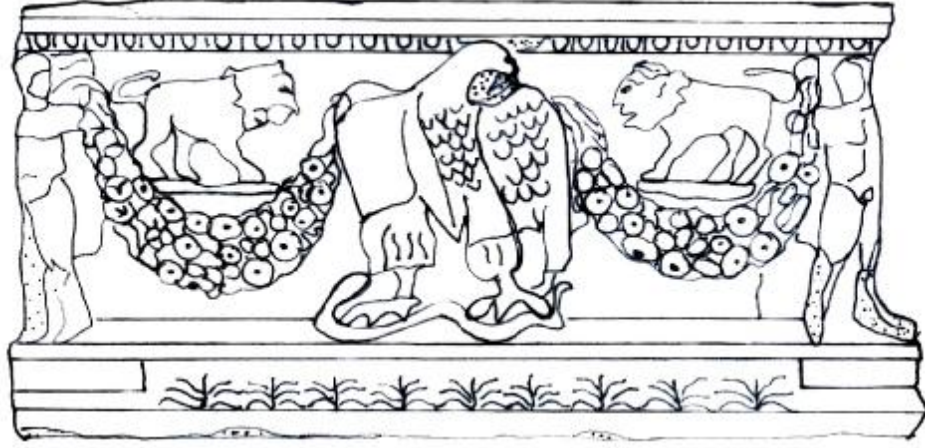

b. Lahit Kısa Yüz

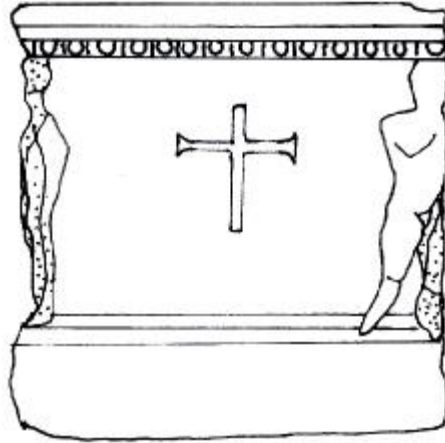
Ölçek 1:20

Ek 104-Çizim 17

a. Elaiussa Sebaste Lahdi Ön Yüz.

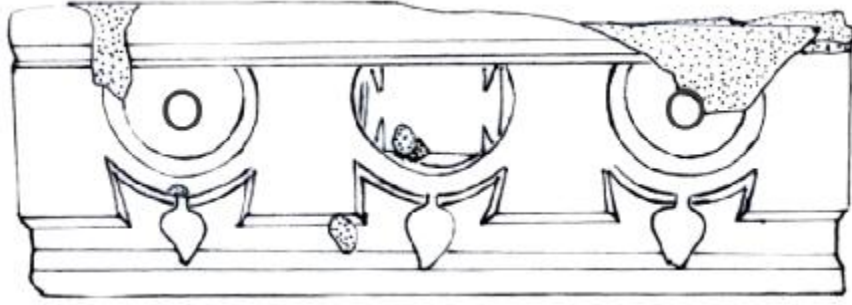

b. Elaiussa Sebaste Lahdi Sol Kısa Yüz.

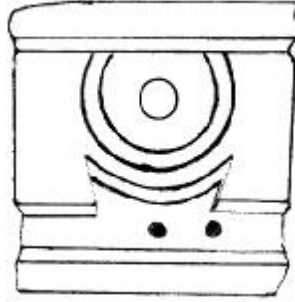
Ölçek 1:20

Ek 105-Çizim 18

a. 5 Envanter Numaralı Lahdin Ön Yüzü

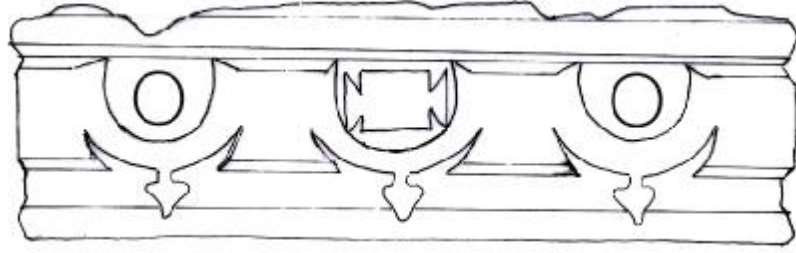

b. Lahit Sağ Kısa Yüz

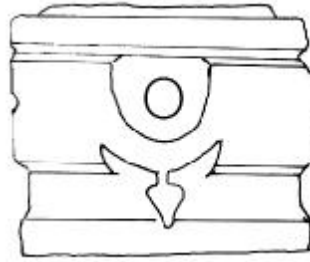
Ölçek 1:20

Ek 106-Çizim 19

a. Prokonnessos 2 Lahdi Ön Yüz.

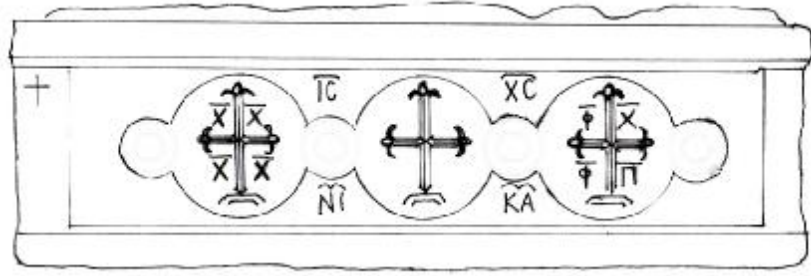

b. Lahit Sağ Kısa Yüz.

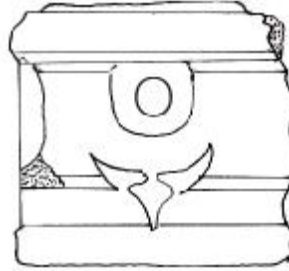
Ölçek 1:20

Ek 107-Çizim 20

a. İki Dönemli Lahdin Ön Yüzü.

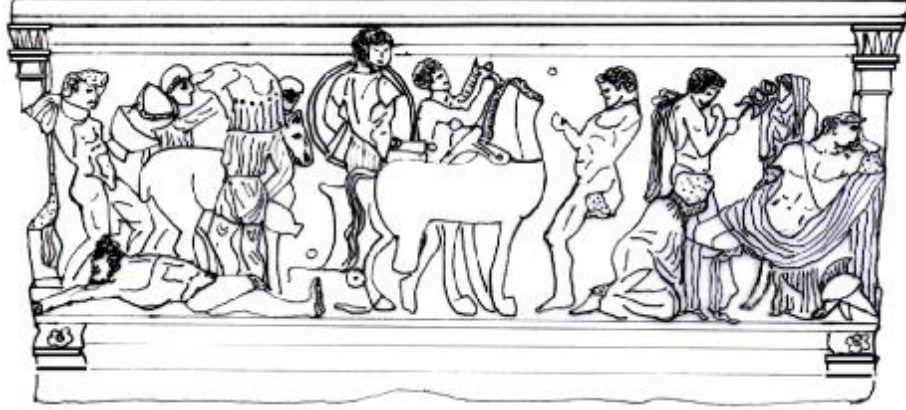

b. İki Dönemli Lahit Sol Kısa Yüz.

Ölçek 1:20

Ek 108-Çizim 21

a. 999 Envanter Numaralı Akhilleus Lahdi.

b. Akhilleus Lahdi Sağ Kısa Yüz.

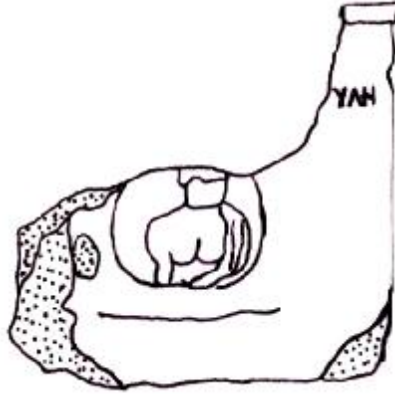
Ölçek 1:20

Ek 109-Çizim 22

a. 3 Envanter Numaralı Lahdin Ön Yüzü

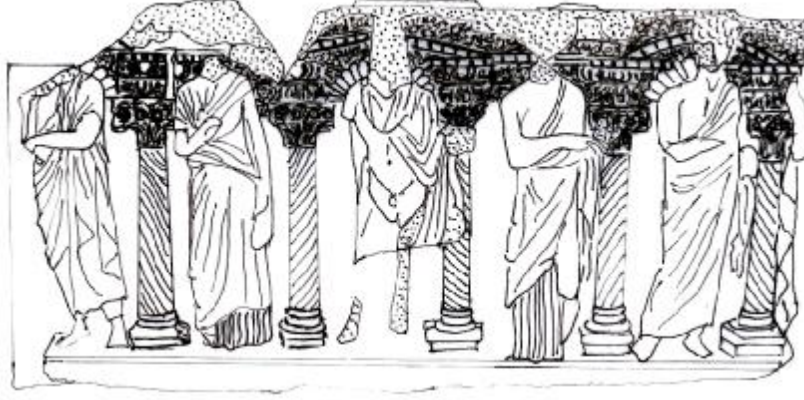

b. Lahit Sol Kısa Yüz

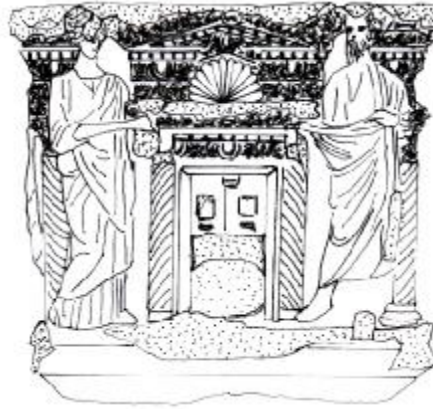
Ölçek 1:20

Ek 110-Çizim 23

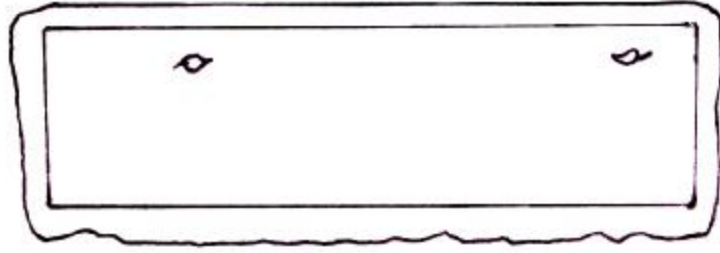
a. 1010 Envanter Numaralı Lahdin Ön Yüzü.

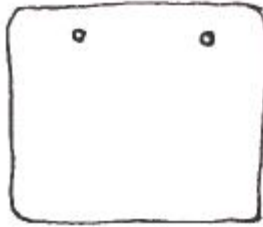
b. Lahit Sol Kısa Yüz.

Ölçek 1:20

Ek 111-Çizim 24

a. 4 Envanter Numaralı Kolabos'un Lahdi

b. Kolabos Lahdi Sol Kısa Yüz

Ölçek 1:20

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı: Ahmet
Soyadı: Çelik
Doğum Tarihi: 07.06.1978
Doğum Yeri: Palu/ELAZIĞ
Medeni Hali: Bekâr
Adres: Mahfesiğmaz Mahallesi, Turgut Özal Bulvarı, 79090
 Sokak, Lütü Başdaş Apartmanı, No: 1 Kat: 2 Daire: 3
 Çukurova/ADANA/TÜRKİYE
Tel (Gsm): 0541 293 65 53
E posta: ahmetark.celik@hotmail.com

Eğitim Durumu:

Yüksek Lisans: Adana-Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
 Arkeoloji Anabilim Dalı 2008–2010.
Lisans: Antalya-Akdeniz Üniversitesi Arkeoloji Bölümü
 1998–2002
 Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Arkeoloji Bölümü
 1997–1998
Lise: Elazığ-Mehmet Akif Ersoy Lisesi 1991–1994
İlköğrenim: Yavuz Selim İlkokulu 1985–1991
 Atatürk İlkokulu 1984–1985

Kazı ve Projeler:

Prof. Dr. Fahri IŞIK başkanlığında yürütölen Patara kazısına 2000 yılında öğrenci olarak katılıım.

Prof Dr. Mehmet KARAOSMANOĞLU başkanlığında yürütölen Erzincan Altıntepe kazısına 2008 yılında Bakanlık Temsilcisi olarak katılıım.